

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภูพานสำกัน

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

PHUPHAN SARN JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ปีที่ 8 ฉบับที่ ๑ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๘

E-ISSN 2651 - 1495

วารสาร “ภูพานสาส์น”

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

PHUPHAN SARN Journal of Humanities and Social Sciences

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

Vol.8 No.2 July – December 2025

E-ISSN 2651 – 1495

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกกสิน ชาทิพอด

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาดาวิ ไชยมาตย์

กองบรรณาธิการภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ศาสตราจารย์ ดร.เมฆม สอดส่องกฤษ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา พงศ์พัฒน์โยธิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รองศาสตราจารย์ ดร.อัศรพนธ์ เนื้อไม้หอม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

รองศาสตราจารย์ ดร.ดนัย เรียบสกุล

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ เกษมผลกุล

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.บัญชา วิทยอนันต์

วิทยาลัยนครราชสีมา

รองศาสตราจารย์ธีรศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

มหาวิทยาลัยรังสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินธ์ เรืองรอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาระ มีผลกิจ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชนะ ยี่สารพัฒน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราชันย์ นิลวรรณภา

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร ผาสู่ตะ

มหาวิทยาลัยนครพนม

อาจารย์ ดร.จรรยา ดุลยะลา

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กองบรรณาธิการภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.สายันต์ บุญใบ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพสิฐ บริบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวัฒน์ชัย พ่อเกตุ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์คมศิลป์ สารทอง

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาวิณี แสนชนม์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุฒจักร สิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกณริน แคล้วคล่อง

บรรณาธิการจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณวดี ศรีขาว

ผู้ช่วยบรรณาธิการจัดการ

ภุคภญา ปีลี

พิสูจน์อักษรภาษาไทย

อาจารย์นิโลบล ภูระยา

พิสูจน์อักษรภาษาอังกฤษ

อาจารย์ ดร.ธิดาวรรณ วิชนี

ออกแบบรูปเล่มและศิลปกรรม

ไอลดา ทิพย์เสนา

อาจารย์คนัมพร เปศรี

ภาพปก

นางสาวพิทยารัตน์ ยางธิสาร

นักศึกษาสาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ชื่อผลงาน มิติตามงามของธรรมชาติสร้างสรรค์

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสาร “ภูพานสาส์น” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
680 ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000
โทรศัพท์: 0-4297-0214 โทรสาร: 0-4297-0214
เว็บไซต์: <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/ppsj>
E-mail: phuphansarn@snru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารภูพานสาส์น วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568) ยังคงดำรงบทบาทในฐานะแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการที่มุ่งเน้นคุณภาพ ความหลากหลาย และความหมายเชิงบริบท โดยยึดมั่นในพันธกิจการเปิดพื้นที่ทางปัญญาสำหรับงานวิจัยและบทความวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่สามารถเชื่อมโยงมิติทางวิชาการเข้ากับสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และอัตลักษณ์ของพื้นที่ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากลอย่างมีพลวัตและร่วมสมัย

วารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการจำนวน 4 เรื่อง ซึ่งสะท้อนมุมมองและแนวทางการศึกษาที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งประเด็นด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ วัฒนธรรมอัตลักษณ์ และนวัตกรรมทางการศึกษา อาทิ 1) การศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ 2) นวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้งาน” จังหวัดสุรินทร์ 3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมคราม บ้านกลอง ตำบลดำนม่วงคำ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร 4) เรื่องเล่าสกลนคร: การรับรู้ผ่านการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง และ 5) การศึกษาอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงของอุปรากรจีน (จิว) ในบริบทสังคมไทย

เนื้อหาทั้งหมดในวารสารฉบับนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายขององค์ความรู้และการบูรณาการระหว่างศาสตร์เชิงทฤษฎีกับการประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่จริง อันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ในนามของกองบรรณาธิการ วารสารภูพานสาส์น ขอขอบคุณผู้เขียน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้อ่านทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและขับเคลื่อนการผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการให้ก้าวหน้าและเกิดคุณค่าต่อสังคมในวงกว้าง

ด้วยความเคารพอย่างสูง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาดาวิ ไชยมาตย์

บรรณาธิการวารสารภูพานสาส์น

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Editorial

PHUPHAN SARN: Journal of Humanities and Social Sciences, Volume 8, Issue 2 (July – December 2025), continues to serve as a platform for the dissemination of high-quality academic knowledge that emphasizes diversity and contextual relevance. The journal remains firmly committed to its mission of providing an open intellectual space for research articles and scholarly works in the humanities and social sciences that meaningfully connect academic inquiry with social, cultural, educational, and place-based identities at both local and global levels in a dynamic and contemporary manner.

This issue comprises four research and academic articles that reflect diverse perspectives and approaches to inquiry. The contributions address a wide range of themes, including the creative economy, cultural identity, and educational innovation. These include: (1) A Study of Pre-service Teachers' Experiences in Creating Chinese Supplementary Reading Books through the Application of Digital Technology and Artificial Intelligence (2) Innovation of Value Chain Management System “Kla Kae Jon”, Surin Province; (3) Development Guidelines For Enhancing The Potential Of Indigo-Dyed Silk Weaving Community Enterprise Entrepreneurs Based On Problem Situation Analysis For Sustainable Economic Value Creation; (4) Sakon Nakhon Narratives: A Study Of Perception Through The Queen Of Wax Castle Beauty Pageant; and 5) A Study of the Identity and Transformation of Chinese Opera (Ngiew) in the Context of Thai Society

The collective content of this issue highlights the diversity of knowledge and the integration of theoretical frameworks with practical applications aimed at addressing real-world challenges, which lies at the core of sustainable social development. On behalf of the editorial board, PHUPHAN SARN: Journal of Humanities and Social Sciences would like to express its sincere appreciation to the authors, reviewers, and readers whose contributions and support play a vital role in advancing and disseminating academic knowledge for the broader benefit of society.

With respectful regards,

Assistant Prof. Dr. Yatawee Chaiyamat

Editor-in-Chief

PHUPHAN SARN Journal of Humanities and Social Sciences

Sakon Nakhon Rajabhat University

สารบัญ

บทควมวิจัย	หน้า
การศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์	1
A Study of Pre-service Teachers' Experiences in Creating Chinese Supplementary Reading Books through the Application of Digital Technology and Artificial Intelligence	
อรุณทัย บุญชม	
นวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก่นจัน” จังหวัดสุรินทร์	18
Innovation of Value Chain Management System “Kla Kae Jon”, Surin Province	
ลดาวลัย ปัญตะยัง, ชนกเนตร ชัยวิชา และ อุบลวรรณ สุวรรณภูสีธิ	
แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมคราม บ้านกลาง ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร	37
Development Guidelines For Enhancing The Potential Of Indigo-Dyed Silk Weaving Community Enterprise Entrepreneurs Based On Problem Situation Analysis For Sustainable Economic Value Creation	
ชนัญญา แสนจันทร์, สิริกรณ เชื้อคนแข็ง, วัชรารณ สิงห์รัก, ธัญญาพร เหล่าสุวรรณ, ภิรรัตน์ สุคำภา, นิโบล ภูระยา และ ภัทธดา ทองเถาว์	
เรื่องเล่าสกลนคร: การรับรู้ผ่านการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง	54
Sakon Nakhon Narratives: A Study Of Perception Through The Queen Of Wax Castle Beauty Pageant	
ต่อศักดิ์ เกษมสุข	
การศึกษาอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงของอุปรากรจีน (จ๊ว) ในบริบทสังคมไทย	67
A Study of the Identity and Transformation of Chinese Opera (Ngiew) in the Context of Thai Society	
ฉันทัช พิณาสุ, ชุตติ พิศาลวชิโรภาส, นัฐกานต์ เสนาคูณ, ศิริรัตน์ ระวาดวร, อภิภูกิตติญา ทองสุทธิ และ พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ	

การศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์

อรุณทัย บุญชม¹

¹สาขาวิชาการสอนภาษาจีน

คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค วิธีการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะที่เกิดขึ้น รวมถึงสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการสอนภาษาจีน คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาครูใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์อย่างเป็นระบบตลอดกระบวนการ การสร้างหนังสือ โดยใช้ AI มากกว่าร้อยละ 50 ของกระบวนการทำงาน เครื่องมือที่ใช้มากที่สุด ได้แก่ Canva และ ChatGPT แม้จะพบอุปสรรคด้านเทคนิคและความคลาดเคลื่อนของผลลัพธ์จาก AI แต่กระบวนการแก้ไขปัญหาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและพัฒนาทักษะด้านภาษา เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์ การออกแบบ และการวางแผนงานอย่างเป็นขั้นตอน นอกจากนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในระดับสูง ทั้งนี้ ผลการสังเคราะห์สามารถพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการผลิตสื่อการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: หนังสืออ่านเสริมภาษาจีน, เทคโนโลยีดิจิทัล, ปัญญาประดิษฐ์ (AI), นักศึกษาครู

A STUDY OF PRE-SERVICE TEACHERS' EXPERIENCES IN CREATING CHINESE SUPPLEMENTARY READING BOOKS THROUGH THE APPLICATION OF DIGITAL TECHNOLOGY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Arunothai Boonchom¹

¹Chinese Language Teaching Program,

Faculty of Education and Human Development, Sisaket Rajabhat University

*Corresponding author E-mail: aru_bc@hotmail.co.th

ABSTRACT

This study aimed to examine the use of digital technology and artificial intelligence (AI) by pre-service teachers in the creation of Chinese supplementary reading books and to synthesize a model for its application. The participants consisted of 30 third-year pre-service teachers majoring in Chinese Language Teaching at Sisaket Rajabhat University. Data were collected using a questionnaire.

The findings revealed that pre-service teachers systematically integrated digital technology and AI throughout the book creation process, with AI being utilized in more than 50% of the overall workflow. Canva and ChatGPT were identified as the most frequently used tools. Despite encountering technical challenges, the process fostered experiential learning and contributed to the development of key competencies, including language skills, digital literacy, critical thinking, design skills, and planning abilities. The synthesized model offers practical guidelines for instructional material development and supports the preparation of pre-service teachers for teaching in the digital era.

Keywords: Chinese supplementary reading books, Digital technology, Artificial intelligence (AI), Pre-service teachers

บทนำ

การบูรณาการปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ากับหลักสูตรสถานศึกษาสามารถช่วยเสริมการเรียนรู้ในวิชาหลัก เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษา รวมถึงพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี การคิดเชิงวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การใช้ AI ไม่ได้จำกัดเพียงการสอนความรู้เกี่ยวกับ AI แต่ยังเป็นเครื่องมือเสริมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน เช่น วิชาคณิตศาสตร์สามารถใช้ AI วิเคราะห์โจทย์และให้คำแนะนำ การแก้ปัญหา วิชาวิทยาศาสตร์ใช้ AI จำลองกระบวนการทดลองในห้องแล็บเสมือน วิชาภาษาไทยและภาษาต่างประเทศใช้ AI ฝึกทักษะฟัง พูด อ่าน เขียน โดยประเมินและให้คำแนะนำเฉพาะบุคคล และวิชาดนตรีสามารถใช้ AI เสนอแนะเนื้อเพลงและสร้างทำนองตามแรงบันดาลใจ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2025, น. 22)

ปัจจุบันการพัฒนาครุยุคดิจิทัลมุ่งเสริมสมรรถนะด้านเทคโนโลยี การคิดเชิงออกแบบและการสร้างสื่อการสอนเชิงสร้างสรรค์ นักศึกษาครูจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ในการใช้เครื่องมือดิจิทัลและนวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อออกแบบสื่อที่เหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทจริง โดยเฉพาะทักษะด้านภาษาที่ผู้เรียนต้องฝึกปฏิบัติให้เกิดความชำนาญและใช้ได้ สถานการณ์จริง เช่น ภาษาจีน ซึ่งเป็นภาษาที่ได้รับความนิยมให้มีการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นในสถานศึกษา นักศึกษาครูสอนภาษาจีนจึงควรพัฒนาทักษะดังกล่าวเพื่อสามารถสร้างสื่อการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หนึ่งในสื่อประกอบการสอนที่สำคัญ ได้แก่ เอกสารประกอบการสอน ใบความรู้ แบบฝึกหัด และหนังสืออ่านเสริม การสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนช่วยพัฒนาทักษะการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของครูภาษาจีนในศตวรรษที่ 21 ทั้งทักษะการออกแบบเนื้อหา เช่น การวางแผนหัวข้อและลำดับเนื้อหา การเลือกคำศัพท์และบทสนทนา การออกแบบภาพประกอบและแบบฝึกหัด ทักษะด้านรูปแบบ เช่น การจัดองค์ประกอบหน้ากระดาษ ตัวอักษร โทนสี และหน้าปก รวมถึงทักษะดิจิทัลในการใช้ซอฟต์แวร์ ช่วยออกแบบ เช่น ChatGPT Canva Gemini และทักษะด้านจิตวิทยาผู้อ่านเพื่อให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน นอกจากนี้ นักศึกษาครูยังได้ฝึกทักษะการตรวจทานเนื้อหาก่อนเผยแพร่ เช่น การตรวจคำศัพท์ภาษาจีน พินอิน (pinyin) และคำแปลภาษาไทย ทำให้หนังสือพร้อมใช้งานจริง ดังนั้น การสร้างหนังสืออ่านเสริมจึงเป็นสื่อสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ การใช้งาน Generative AI ในการออกแบบปกหรือเนื้อหาหนังสือต้องเข้าใจรูปแบบของหนังสือและสามารถเขียน prompt เพื่อสร้างภาพหรือแรงบันดาลใจได้อย่างเหมาะสม (Lee, M. N., 2024, p. 1)

หลักสูตรการสอนภาษาจีนของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับการะงานปฏิบัติจริง เพื่อเตรียมความพร้อมนักศึกษาครูในการผลิตสื่อคุณภาพสำหรับผู้เรียนในโรงเรียนท้องถิ่น นักศึกษาสามารถนำหลักการสร้างหนังสืออ่านเสริมไปประยุกต์ใช้กับสื่อและตำราในรายวิชาอื่น ๆ ทั้งด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรม หรือวิชาเฉพาะทาง และสามารถถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ไปสู่ผู้เรียนได้ การสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนจึงสะท้อนสมรรถนะวิชาชีพของนักศึกษาครูได้อย่างชัดเจน

แม้ว่าการใช้ AI และเทคโนโลยีสามารถช่วยลดเวลาการจัดเตรียมสื่อ เช่น การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการสร้างใบความรู้ รวมถึงเพิ่มความน่าสนใจด้วยมัลติมีเดีย แต่เนื้อหาภาษาจีนมีความหลากหลายและซับซ้อน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจยากในบางครั้ง การสร้างสื่อที่น่าสนใจและออกแบบเนื้อหาอย่างเหมาะสมจึงมีความจำเป็น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามีงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI เพื่อการเรียนรู้

แต่ยังมีงานศึกษาที่มุ่งเน้นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของนักศึกษาครู จากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทการผลิตครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏ งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ เพื่อตรวจสอบแนวทางการใช้เครื่องมือดิจิทัล วิเคราะห์อุปสรรค และรวบรวมข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาทักษะการสร้างนวัตกรรมทางการสอนของนักศึกษาครูในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค วิธีการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนาทักษะที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน
3. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนของนักศึกษาครู

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1) ประชากร คือ นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาจีน คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
- 2) กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนรายวิชา เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการสอนภาษาจีน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 30 คน ที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยนักศึกษาทุกคนต้องสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด

ตัวแปรในการวิจัย

- 1) ตัวแปรอิสระ คือ การประยุกต์ใช้นวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีดิจิทัล
- 2) กระบวนการ คือ ขั้นตอนการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน
- 3) ตัวแปรตาม คือ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของนักศึกษาครู

นิยามศัพท์เฉพาะ

หนังสืออ่านเสริมภาษาจีน หมายถึง สื่อส่งเสริมการอ่านประเภทหนึ่ง ออกแบบให้ดูและเข้าใจง่ายสำหรับผู้เริ่มเรียนภาษาจีน เน้นการฝึกฝนคำศัพท์ พร้อมสอดแทรกบทสนทนา ไวยากรณ์และแบบฝึกหัด

ประสบการณ์ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่นักศึกษาได้รับระหว่างการลงมือปฏิบัติจริงในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หมายถึง ระบบหรือโปรแกรมที่สามารถสร้างหรือช่วยออกแบบเนื้อหาให้กับหนังสืออ่านเสริม โดยอาศัยความคิด การตัดสินใจและคำสั่งจากมนุษย์ เช่น การออกแบบภาพประกอบ การสร้างตัวละคร หรือเนื้อหาแบบอัตโนมัติ

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญต่อการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและทำความเข้าใจทฤษฎีที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาแนวคิดการเรียนรู้แบบมุ่งเน้นภาระงาน (Task-Based Learning: TBL) และทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอธิบายกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและการสะท้อนคิดของผู้เรียน โดยกระบวนการเรียนรู้แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ก่อนปฏิบัติภาระงาน (Pre-task) ระหว่างปฏิบัติภาระงาน (During-task) และหลังปฏิบัติภาระงาน (Post-task) ซึ่งสอดคล้องกับวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Action) และทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างสรรค์ความรู้ได้ (ณัฐกิตติ์ นาทา, 2018, น. 182; สุรพงษ์ กล่าบุตร และคณะ, 2024, น. 1)

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Kolb อธิบายการเรียนรู้ผ่านวงจร 4 ขั้นตอน ได้แก่ ประสบการณ์รูปธรรม การสะท้อนคิด การสร้างโน้ตค้นเชิงนามธรรม และการทดลองปฏิบัติ โดยผู้เรียนเผชิญประสบการณ์จริง สะท้อนคิดเชื่อมโยงกับความรู้เดิม สร้างหรือปรับแนวคิดใหม่ และนำแนวคิดไปทดลองในสถานการณ์จริง การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงเกิดจากการหมุนเวียนของวงจรดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง (McLeod, 2017, สืบค้นเมื่อ December 10, 2025)

การสอนให้นักศึกษาคูสร้างหนังสือภาพอิเล็กทรอนิกส์ (e-picture books) ด้วย PowerPoint โดยผู้เรียนสร้างและใช้ e-picture books สำหรับการจัดการเรียนการสอนในอนาคต ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความจำเป็นของสื่อการสอนที่สนับสนุนด้วยเทคโนโลยี รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือในเด็กปฐมวัย ผลลัพธ์เหล่านี้สามารถนำไปใช้พัฒนาหลักสูตรผลิตครู และกระตุ้นให้เกิดการจัดการเรียนการสอนด้านการรู้หนังสือที่บูรณาการเทคโนโลยีได้ดียิ่งขึ้น (Park, Y. J., & Yang, Y, 2013, p. 124)

การสร้างหนังสือดิจิทัลแบบมัลติมีเดียสะท้อนระดับความคิดสร้างสรรค์ของครูและนักศึกษาคูโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ในการเขียนหนังสือดิจิทัลดังกล่าว หนังสือที่พัฒนาขึ้นแสดงองค์ประกอบความคิดสร้างสรรค์หลายมิติ เช่น การบูรณาการใบสะท้อนคิด การประเมินแฟ้มสะสมงาน การใช้สื่อจริง แบบฝึกหัดและแบบทดสอบออนไลน์ รวมถึงการนำเสนอด้วยกราฟ ภาพ และวิดีโอ ทั้งนี้ การเขียนหนังสือดิจิทัลแบบมัลติมีเดียอาจส่งผลต่อความรู้ด้านการสอน ความรู้เนื้อหา และการพัฒนาอัตลักษณ์ความเป็นครูของผู้สอน (Tarwiyah, S., Dewi, N. M., & Suja'i, S. I., 2024, p. 186)

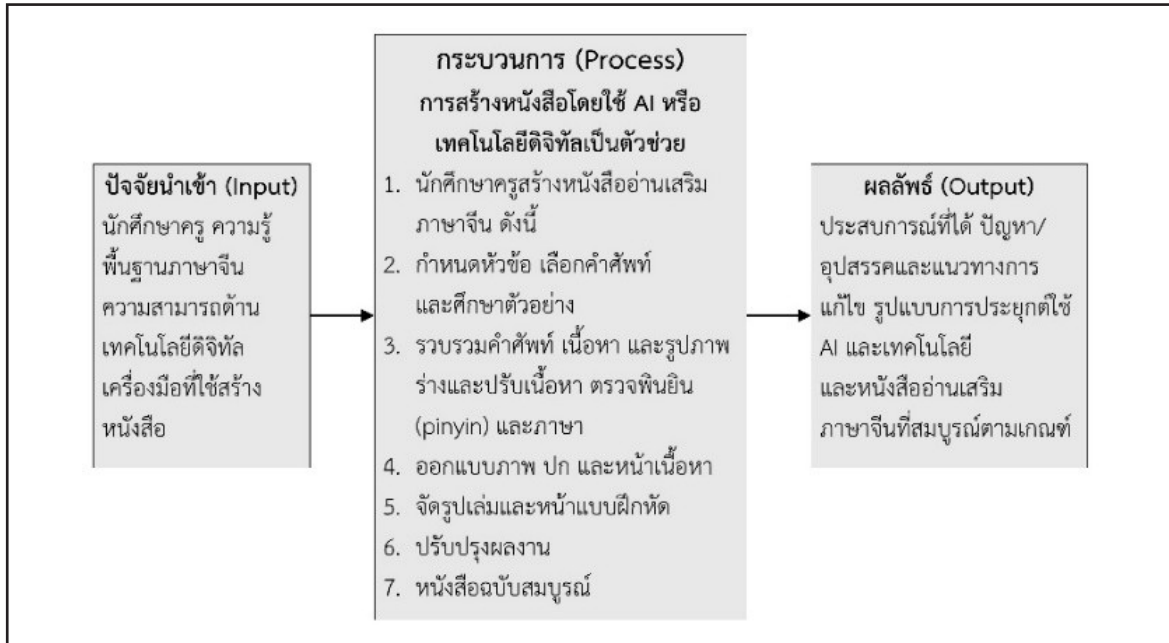
การใช้ AI ในการศึกษาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 นักศึกษาคูต้องได้รับการอบรมด้านการใช้ AI ในการสร้างสื่อการสอน เช่น วิดีโอ 3D เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความน่าสนใจ รวมถึงปรับสื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน (อชิป เกตุสิริ และคณะ, 2025, น. 44; คณิดา นิจจรัสกุล และคณะ, 2025, น. 834)

การออกแบบสื่อสร้างสรรค์ด้วย AI ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น AI Wepik ช่วยพัฒนาทักษะพุทธิพิสัยของผู้เรียน ครอบคลุมความจำ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ และการประเมินผล AI ช่วยสร้างภาพประกอบ กราฟิก และออกแบบสื่อได้รวดเร็ว เพิ่มความน่าสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม AI ยังมีข้อจำกัดด้านความคิดเชิงนามธรรม จึงต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ การทำงานร่วมกันระหว่างมนุษย์และ AI จะช่วยลดความผิดพลาดและเร่งสร้างนวัตกรรม (ภราดร พากเพียร และอุทิศ บำรุงชีพ, 2025, น. 1; ณปภัช อโรชาสิริ, 2024, น. 78)

การใช้เทคโนโลยีและ AI ผ่านกระบวนการสร้างหนังสือเชิงภาระงาน ส่งผลต่อประสบการณ์และ

ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาครู เช่น ทักษะการวางแผน ความคิดสร้างสรรค์ และความพึงพอใจ แต่ยังคงมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคด้านเทคนิค

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยเริ่มจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออ่านเสริมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการเรียนการสอนภาษาจีน จากนั้นดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการสอนภาษาจีน คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ จำนวน 30 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการสอนภาษาจีน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์การสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป การใช้เทคโนโลยีและ AI ในการทำหนังสือ อุปสรรคที่พบ สิ่งที่ได้รับจากการสร้างหนังสือ และกระบวนการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI โดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คะแนนความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยตามเกณฑ์ (ภาคิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2008, น. 79, 91) ผลการประเมินพบว่า แบบสอบถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (≥ 0.50) แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอยู่ในระดับสูง เหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงและแบบสอบถามผ่านการทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ซึ่งเป็นนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสร้าง

หนังสืออ่านเสริมมาแล้ว ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้นักศึกษากลุ่มเป้าหมายหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน เพื่อสำรวจประสบการณ์ กระบวนการทำงาน ปัญหา อุปสรรค และผลลัพธ์ที่เกิดจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกับสถิติพื้นฐานเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) นำเสนอจำนวนและสัดส่วนของนักศึกษาที่ดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้สำหรับตีความข้อมูลเชิงประสบการณ์ที่ได้จากผลการตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ประสบการณ์จากการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาจีน คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่ลงทะเบียนรายวิชา เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการสอนภาษาจีน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค วิธีการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนาทักษะที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน และ 3) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนของนักศึกษาครู ดังนี้

1. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ภาพรวมของการใช้เครื่องมือจริงในขั้นตอนการสร้างหนังสือ ระดับการใช้งาน สัดส่วนการใช้ และบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ ดังนี้

1.1 ภาพรวมของการใช้เครื่องมือจริงในขั้นตอนการสร้างหนังสือ

ภาพรวมของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน พบว่า นักศึกษามีการใช้เครื่องมือดิจิทัลและ AI ในหลายขั้นตอนของกระบวนการสร้างหนังสือ โดยเฉพาะในด้านการสร้างภาพ การเขียนเนื้อหา การจัดรูปแบบ และการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

ด้านโปรแกรมที่ใช้สร้างภาพและตกแต่งหนังสือ พบว่า Canva เป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมสูงสุด (54%) รองลงมาคือ ChatGPT (20%) และ Gemini (17%) ส่วนโปรแกรมที่ใช้สร้างข้อความและเขียนเนื้อหา พบว่า ChatGPT เป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมสูงสุด (50%) รองลงมาคือ Canva (19%) และ Gemini (14%) ด้านโปรแกรมที่ใช้จัดรูปแบบของเนื้อหา การจัดวาง ฯลฯ พบว่า Canva เป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมสูงสุด เนื่องจากใช้งานง่ายและเหมาะกับการจัดรูปแบบและการออกแบบเนื้อหา (70%) โปรแกรมที่ใช้ในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา พบว่า ChatGPT เป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมสูงสุด (72%) และรองลงมาคือ Gemini (11%)

โดยภาพรวม Canva เป็นเครื่องมือที่นักศึกษาครุนิยมใช้มากที่สุดในด้านการสร้างภาพและการจัดรูปแบบหนังสือ ขณะที่ ChatGPT ถูกใช้มากที่สุดในด้านการสร้างข้อความและการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา สะท้อนให้เห็นถึงการเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ตามความเหมาะสมของแต่ละขั้นตอนในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน

1.2 ระดับการใช้งาน “เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์”

ระดับการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน สามารถอธิบายเชิงพรรณนาโดยจำแนกตามลักษณะการใช้งานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการสร้างหนังสือ ได้แก่ การร่างเนื้อหา การตรวจแก้ภาษา การสร้างภาพประกอบ การจัดรูปแบบและรูปเล่ม และการตรวจสอบและปรับปรุงผลงาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ด้านการร่างเนื้อหา ผู้เรียนมีแนวโน้ม “ใช้บ่อย” มากที่สุด โดยอยู่ที่ระดับ 4 (43%) รองลงมาคือ “ใช้ปานกลาง” ระดับ 3 (30%) แสดงว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือดิจิทัลช่วยร่างเนื้อหาเป็นประจำ

2) ด้านการตรวจแก้ภาษาและพินอิน (pinyin) ส่วนใหญ่มีแนวโน้ม “ใช้ปานกลาง” ระดับ 3 (30%) รองลงมาคือ “ใช้บ้างอยู่” ระดับ 2 (23%) สะท้อนว่า ผู้เรียนยังพึ่งพา AI ในระดับที่เหมาะสมสำหรับการตรวจภาษา แต่ไม่ได้ใช้บ่อยมาก

3) ด้านการสร้างภาพประกอบ มีแนวโน้ม “ใช้บ่อย” ในระดับ 4 (30%) รองลงมาคือ “ใช้บ่อยมาก” ระดับ 5 (27%) แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนใช้ AI ในการออกแบบภาพประกอบอย่างแพร่หลายและต่อเนื่อง

4) ด้านการจัดระเบียบรูปแบบและรูปเล่ม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “ใช้บ้างอยู่” ระดับ 2 (37%) รองลงมาคือ “ไม่ใช้เลย” ระดับ 1 (23%)

5) ด้านการตรวจสอบและปรับปรุงหนังสือ พบว่า “ใช้บ้างอยู่” ระดับ 2 (37%) รองลงมาคือ “ปานกลาง” ระดับ 3 (23%) สะท้อนว่า ผู้เรียนใช้ AI ในการตรวจสอบความถูกต้องในระดับหนึ่ง แต่ไม่ได้ใช้ในระดับสูงมากเหมือนด้านอื่น ๆ

โดยภาพรวม นักศึกษาครูมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในระดับปานกลางถึงมาก โดยเฉพาะในด้านการร่างเนื้อหาและการสร้างภาพประกอบ ขณะที่การตรวจแก้ภาษา การจัดรูปแบบและการตรวจสอบผลงานมีการใช้งานในระดับปานกลาง สะท้อนถึงการใช้ AI อย่างเหมาะสมตามลักษณะของแต่ละขั้นตอนการทำงาน

1.3 สัดส่วนการใช้ “เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์”

ผลการวิเคราะห์สัดส่วนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน พบว่า นักศึกษาครูส่วนใหญ่มีการใช้เทคโนโลยีและ AI ในระดับมาก (51–75%) เป็นสัดส่วนที่สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาการใช้งานอยู่ในระดับสูงมาก (76–100%) คิดเป็นร้อยละ 34 สรุปได้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้ “เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์” ในการสร้างหรือช่วยทำหนังสือมากกว่า 50% ของกระบวนการทำงาน (รวม 51–75% และ 76–100% คิดเป็น 74%) แสดงให้เห็นว่า “เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์” เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการจัดทำหนังสือ

สรุปได้ว่า นักศึกษาครูส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในสัดส่วนมากกว่า ร้อยละ 50 ของกระบวนการทำงาน (รวมร้อยละ 74) แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์

เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการจัดทำหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน

1.4 บทบาทของ “เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์”

ผลการวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน พบว่า บทบาทที่นักศึกษากล่าวถึงมากที่สุด คือ การช่วยเพิ่มความคิดสร้างสรรค์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานได้ง่ายขึ้น คิดเป็นร้อยละ 30 เช่น การออกแบบหน้าปก การ์ตูน หรือโลโก้ รองลงมาคือ ช่วยจุดประกายและต่อยอดความคิด คิดเป็นร้อยละ 27 ทำให้ผู้เรียนได้แนวทางใหม่ ๆ และแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยรวมแล้วถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยภาพรวม เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มีบทบาททั้งในด้านการสนับสนุนการออกแบบเชิงเทคนิคและการเสริมสร้างกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน

2. การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค วิธีการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนาทักษะที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน

ปัญหา อุปสรรค วิธีการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนาทักษะที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 ระดับความยากง่ายในการใช้ “เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์”

ระดับความยากง่ายในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษา สามารถสะท้อนถึงความคุ้นเคยและความพร้อมในการนำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน ผลการประเมิน พบว่า กลุ่มที่รู้สึกว่าการใช้นั้น “ง่ายมาก” และ “ง่าย” มีสัดส่วนรวมสูงสุด (57%) โดยเครื่องมือที่ใช้คล่องที่สุดคือ Canva และ ChatGPT แสดงว่า โปรแกรมนี้เป็นเครื่องมือหลักที่นักศึกษาคุ้นเคย ใช้สะดวกและตอบโจทย์งานสร้างสื่อมากที่สุด รองลงมาคือ ระดับ “ปานกลาง” (22%) โดยมักเลือกใช้ Gemini (40.91%) ซึ่งอาจสะท้อนว่าความคุ้นชินกับ AI ทางเลือกอื่นยังไม่มากนัก ส่วนระดับ “ยาก” และ “ยากมาก” (20%) มีเครื่องมือที่ถูกมองว่ายาก ได้แก่ Microsoft Word และ PowerPoint ซึ่งเป็นโปรแกรมพื้นฐานทางคอมพิวเตอร์ แสดงว่าการออกแบบหรือปรับแต่งงานในโปรแกรมแบบเดิมอาจยังสร้างความยุ่งยาก โดยเฉพาะ PowerPoint ซึ่งต้องใช้ทักษะจัดหน้าและจัดองค์ประกอบด้วยตนเองมากกว่า

ผลการประเมินระดับความยากง่ายในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่รู้สึกว่าการใช้เครื่องมือดิจิทัลและ AI ใช้งานได้ง่ายถึงง่ายมาก โดยเฉพาะ Canva และ ChatGPT ซึ่งเป็นเครื่องมือที่คุ้นเคยและตอบโจทย์การสร้างสื่อมากที่สุด ขณะที่โปรแกรมพื้นฐานบางประเภท เช่น Microsoft Word และ PowerPoint ยังถูกมองว่ามีความยุ่งยากในการออกแบบและจัดรูปแบบงานมากกว่าเครื่องมือดิจิทัลสมัยใหม่

2.2 ปัญหา อุปสรรค วิธีการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนาทักษะ

1) ปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหา

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน แม้จะช่วยเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการทำงาน แต่ในทางปฏิบัตินักศึกษายังประสบปัญหาและอุปสรรคหลากหลายประการ โดยผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขจากประสบการณ์ของนักศึกษา พบว่า อุปสรรคที่เกิดขึ้นบ่อยที่สุดคือ ปัญหาโปรแกรมค้าง ระบบรวน ไฟล์ขนาดใหญ่ หรืออินเทอร์เน็ตช้า (30%) สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาด้านระบบและอุปกรณ์เป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดในการทำงาน

จริง รองลงมาคือ AI ไม่เข้าใจคำสั่ง หรือให้ผลลัพธ์ไม่ตรงตามต้องการ (17%) ซึ่งเกิดได้จากคำสั่งไม่ชัดเจน หรือข้อจำกัดของระบบ AI ที่ใช้ ขณะเดียวกันยังพบอุปสรรคจากข้อจำกัดของโปรแกรมฟรีและเครื่องมือไม่ครบ (10%) รวมถึงปัญหาการแปลภาษา การให้พินอิน (pinyin) ที่ไม่ถูกต้อง หรือ AI ไม่เข้าใจข้อความภาษาไทย (10%) ซึ่งกระทบต่อความถูกต้องของเนื้อหา นอกจากนี้ยังมีปัญหาในด้านความรู้พื้นฐานการใช้โปรแกรม การจัดหน้าไม่ถูกมาตรฐาน (7%) และการตกแต่งไม่สวยงาม หรือข้อความขาดตอน (7%) ซึ่งล้วนสะท้อนถึง ความจำเป็นในการฝึกฝนเพิ่มเติม อุปสรรคอื่น ๆ เช่น ขาดไอเดียในการสร้างเนื้อหา (3%) ข้อจำกัดการใช้งานของ AI (3%) และความยากในช่วงเริ่มต้นใช้โปรแกรม (3%) แม้จะพบในสัดส่วนที่น้อยกว่า แต่ก็มีผลต่อความต่อเนื่องในการทำงานของนักศึกษาโดยรวม

อุปสรรคที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือปัญหาด้านระบบและอุปกรณ์ เช่น โปรแกรมค้าง ไฟล์ขนาดใหญ่ และอินเทอร์เน็ตช้า รองลงมาคือ AI ไม่เข้าใจคำสั่งหรือให้ผลลัพธ์ไม่ตรงตามต้องการ รวมถึงข้อจำกัดของโปรแกรมฟรีและปัญหาด้านภาษา โดยแนวทางแก้ไขส่วนใหญ่เน้นการปรับคำสั่งให้ชัดเจน ใช้เทมเพลตหรือโปรแกรมเสริม และฝึกทักษะการใช้งานอย่างต่อเนื่อง

2) วิธีการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนาทักษะ

การสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติจริง ผลการวิเคราะห์วิธีการเรียนรู้และรูปแบบการพัฒนาทักษะที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ดังกล่าว สามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ วิธีการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนาทักษะ 1) การวิเคราะห์วิธีการเรียนรู้ พบว่า การเรียนรู้ที่ทำบ่อยที่สุดคือ การออกแบบและจัดรูปแบบโดยใช้ Canva (100%) แสดงให้เห็นว่า Canva เป็นศูนย์กลางของกระบวนการสร้างหนังสือทั้งหมด รองลงมาคือ การใช้ ChatGPT และ Gemini เพื่อสร้างหรือปรับเนื้อหา (93%) ซึ่งสะท้อนว่านักศึกษาใช้ AI เป็นผู้ช่วยสำคัญในการเขียนหรือหาเนื้อหา บทสนทนา และแบบฝึกหัด นอกจากนี้ นักศึกษายังมีการค้นคว้าข้อมูลและหาคำศัพท์ (90%) เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างรอบด้าน รวมถึงการใช้ AI สร้างภาพประกอบและตัวละคร (87%) และการเลือกเทมเพลตและเลย์เอาต์ให้เหมาะกับกลุ่มวัย (70%) ส่วนวิธีการที่พบน้อยกว่า ได้แก่ การวางแผนโครงเรื่อง (60%) การตรวจสอบความถูกต้องหลายรอบ (67%) และสุดท้ายคือการเข้าเล่ม (50%) ซึ่งเป็นกระบวนการปิดท้ายของงานจริง 2) รูปแบบการพัฒนาทักษะ พบว่า ทักษะที่พัฒนาเด่นที่สุดคือ ทักษะการออกแบบ การจัดวาง (100%) เนื่องจากต้องออกแบบรูปเล่มทั้งหมดด้วยตนเอง รองลงมาคือ ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการตั้งค่าคำสั่งให้ AI ช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ (93%) ซึ่งเกิดจากการใช้ ChatGPT และ Gemini ช่วยผลิตเนื้อหา รวมถึงทักษะสืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือ และเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสม (90%) จากการค้นคว้าเนื้อหา นอกจากนี้ยังพบการพัฒนาทักษะออกแบบภาพและความคิดสร้างสรรค์ (87%) และการดัดแปลงต้นแบบตามกลุ่มผู้ใช้งาน (70%) ขณะเดียวกันนักศึกษาได้ฝึกการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน (60%) และทักษะตรวจแก้หรือพิสูจน์อักษร (67%) ตลอดจนความเข้าใจด้านการผลิตสิ่งพิมพ์จริง (50%) จากการเข้าเล่ม

โดยสรุปแล้วนักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านการออกแบบและจัดรูปแบบด้วย Canva เป็นหลักร่วมกับการใช้ AI เช่น ChatGPT และ Gemini ในการสร้างและปรับเนื้อหา ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านการออกแบบ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การตั้งค่าคำสั่ง AI การสืบค้นข้อมูล และการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนความเข้าใจขั้นตอนการผลิตงานจริง

3) ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการสร้างหนังสือ

การประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน เพื่อสะท้อนทัศนคติและประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับ “พึงพอใจ” ต่อกิจกรรมการสร้างหนังสือมากที่สุด (60%) รองลงมาคือ ระดับ “พึงพอใจมาก” (13%) และระดับ “ปานกลาง” (20%) ส่วนระดับ “ค่อนข้างไม่พอใจ” มีเพียงร้อยละ 7 และไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามรายใดระบุว่าไม่พอใจเลย (ร้อยละ 0) แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมนักศึกษาส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการสร้างหนังสือในระดับสูง

โดยประเด็นที่กล่าวถึงมากที่สุดคือ การได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และออกแบบด้วยตนเอง (30%) รองลงมาคือ การได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ เช่น การใช้โปรแกรมหรือ AI (20%) และการนำไปประยุกต์ใช้ในการสอน (13%) นอกจากนี้ บางส่วนเห็นว่ากิจกรรมนี้ช่วยให้ได้ฝึกความรับผิดชอบ ได้ประสบการณ์ใหม่ และเข้าใจขั้นตอนการสร้างหนังสือจริง แม้บางคนมองว่ามีความยากหรือใช้เวลานาน แต่โดยรวมถือว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมทั้งความคิดสร้างสรรค์และทักษะวิชาชีพครูอย่างรอบด้าน

จากข้อมูลนี้สะท้อนความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับความยาก ข้อจำกัดของกิจกรรม และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ โดยส่วนใหญ่พอใจกับกิจกรรมและไม่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (40%) ส่วนข้อเสนอแนะที่เหลือมีความหลากหลาย เช่น อยากให้ลดหรือปรับระดับความยากของเนื้อหา โดยเฉพาะด้านไวยากรณ์ และอยากให้ผู้เรียนมีอิสระในการออกแบบมากขึ้น (10% ต่อข้อ) อยากให้ส่งเป็นไฟล์หรือออนไลน์แทนการส่งพิมพ์เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย (7%) อยากให้เนื้อหาและดีไซน์กระชับ เข้าใจง่าย (7%) อยากให้มีคำแนะนำชัดเจนในขั้นตอนการออกแบบและเนื้อหา (7%) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เช่น อยากจัดกิจกรรมอีกครั้ง แจกจ่ายละเอียดหรือเกณฑ์ชัดเจน ฝึกใช้โปรแกรมระดับมืออาชีพ ปรับปรุงการพิมพ์ ไม่ให้ตกขอบ และปรับเรื่องคะแนน (3% ต่อข้อ) โดยภาพรวมแล้ว นักศึกษาส่วนใหญ่พึงพอใจกับกิจกรรม แต่มีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงด้านความยากของเนื้อหา ความชัดเจนของขั้นตอน ความยืดหยุ่นในการออกแบบ และรูปแบบการส่งงาน เพื่อให้สะดวกและเหมาะสมมากขึ้น

3. การสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนของนักศึกษาครู

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ของนักศึกษาครูจำนวน 30 คน สามารถสังเคราะห์เป็น “รูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน” แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ องค์ประกอบหลัก 5 หมวด และกระบวนการทำงาน 12 ขั้นตอน 4 โมเดล ดังนี้

3.1 องค์ประกอบหลักของรูปแบบ

องค์ประกอบหลักของรูปแบบการสร้างหนังสือจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีหลายประเภท จึงสรุปองค์ประกอบหลักได้ 5 หมวด ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบหลักของรูปแบบ

รายละเอียดองค์ประกอบ	ตัวอย่างโปรแกรม	การใช้ประโยชน์
1. เครื่องมือช่วยร่างและผลิตเนื้อหา	ChatGPT, Gemini, DeepSeek	ร่างบทสนทนา, สร้างประโยคจีน, ถอดความหมาย, ตรวจสอบไวยากรณ์ และพินอิน (pinyin)

รายละเอียดองค์ประกอบ	ตัวอย่างโปรแกรม	การใช้ประโยชน์
2. เครื่องมือค้นคว้าและตรวจสอบความถูกต้อง	Google Search, พจนานุกรมออนไลน์, ChatGPT (ตรวจสอบซ้ำ)	ตรวจสอบความหมาย พินอิน (pinyin) ความถูกต้องทางภาษา
3. เครื่องมือสร้างภาพและองค์ประกอบกราฟิก	Canva, Canva AI, ChatGPT image, Gemini image	สร้างภาพประกอบ, ทำตัวละคร, ออกแบบปก, ทำสื่อภาพที่เหมาะสมกับกลุ่มวัย
4. เครื่องมือจัดวางเนื้อหา	Canva, PowerPoint, Word, Publisher	จัดหน้า, ตั้งค่าระยะขอบ, ทำสารบัญ หน้าเรียนรู้ หน้าแบบฝึกหัด
5. เครื่องมือปรับปรุงคุณภาพงาน	ChatGPT, Grammarly, Google Docs	พิสูจน์อักษร, ตรวจแก้คำผิด ความสั้นไหลของเนื้อหา

ที่มา: ผู้วิจัย

จากตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักของรูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนได้ 5 หมวด ได้แก่ เครื่องมือผลิตเนื้อหา เครื่องมือค้นคว้าและตรวจสอบข้อมูล เครื่องมือสร้างภาพและองค์ประกอบกราฟิก เครื่องมือจัดวางเนื้อหา และเครื่องมือปรับปรุงคุณภาพงาน

3.2 กระบวนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์

ประเด็นในข้อนี้สังเคราะห์จากกระบวนการที่ปรากฏจริงในกระบวนการทำงาน พร้อมจัดเป็นโมเดลการใช้งาน ดังนี้

ตารางที่ 2 กระบวนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์

กระบวนการ	การใช้งาน
ขั้นตอนที่ 1 : ศึกษาตัวอย่าง วางขอบเขต	ใช้ Google/ หนังสือต้นแบบ/ AI เพื่อค้นหัวข้อและคำศัพท์หลัก
ขั้นตอนที่ 2 : สร้างรายการคำศัพท์ ความหมาย	ใช้ AI ช่วยตรวจทานคำจีน พินอิน (pinyin) คำแปลเพื่อความถูกต้อง
ขั้นตอนที่ 3 : ร่างประโยคและเนื้อหา	ใช้ ChatGPT/ Gemini ร่างประโยคจีน บทสนทนา และบทเรียน
ขั้นตอนที่ 4 : ปรับสำนวนให้เหมาะกับวัยผู้อ่าน	ใช้ AI ปรับระดับภาษาให้เหมาะกับระดับประถม/มัธยม
ขั้นตอนที่ 5 : สร้างภาพประกอบ	กำหนด prompt เพื่อสร้างภาพตัวละคร สถานที่ หรือสัญลักษณ์
ขั้นตอนที่ 6 : ออกแบบปกและธีมภาพรวม	ใช้ Canva/ AI เพื่อสร้างหน้าปก สารบัญ และหัวเรื่อง

กระบวนการ	การใช้งาน
ขั้นตอนที่ 1 : ศึกษาตัวอย่าง วางขอบเขต	ใช้ Google/ หนังสือต้นแบบ/ AI เพื่อค้นหัวข้อและคำศัพท์หลัก
ขั้นตอนที่ 8 : สร้างแบบฝึกหัดด้วย AI	ใช้ AI ให้ร่างแบบฝึกหัด เช่น เติมคำ แลปประโยค จับคู่รูปภาพ
ขั้นตอนที่ 9 : ตรวจแก้ภาษาและความถูกต้องหลายรอบ	ใช้ AI ตรวจซ้ำ โดยเน้นพินอิน (pinyin) คำศัพท์ ไวยากรณ์ ความสอดคล้องของเนื้อหา
ขั้นตอนที่ 10 : ปรับปรุงคุณภาพงาน	ปรับรูปแบบ ปรับโทนสี ระยะเวลา และแก้ปัญหาภาพค้ำง/ไฟล์ใหญ่
ขั้นตอนที่ 11 : ผลิตรูปเล่มจริง	แปลงไฟล์ สั่งพิมพ์ เข้าเล่ม
ขั้นตอนที่ 12 : สะท้อนคิดและพัฒนา	ใช้ AI วิเคราะห์ข้อผิดพลาด และนำไปพัฒนางานในอนาคต

ที่มา: ผู้วิจัย

จากตารางที่ 2 กระบวนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนของนักศึกษาครูประกอบด้วยการค้นคว้าและกำหนดขอบเขตเนื้อหา การใช้ AI ร่างคำศัพท์ ประโยคและแบบฝึกหัด รวมถึงช่วยตรวจแก้ความถูกต้องด้านภาษา จากนั้นใช้ AI และเครื่องมือออกแบบในการจัดทำภาพประกอบ ปก และรูปเล่มให้มีความสวยงามเหมาะสม ก่อนปรับปรุงคุณภาพงาน ผลิตเป็นรูปเล่มจริง และสะท้อนคิดเพื่อนำไปพัฒนางานในอนาคต กระบวนการทั้งหมดสะท้อนการใช้เทคโนโลยีครบวงจร ตั้งแต่เริ่มต้นจนผลงานเสร็จสมบูรณ์

จากข้อมูลกระบวนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ สามารถสรุปเป็นโมเดลการสร้างหนังสือด้วย AI ดังนี้

ตารางที่ 3 โมเดลการสร้างหนังสือด้วย AI

โมเดล	การใช้งาน AI	ผลลัพธ์
MODEL 1 : สำรวจและค้นคว้าดิจิทัล	ค้นข้อมูลคำศัพท์ เนื้อหา ตัวอย่าง เล่ม ผ่าน Google พจนานุกรม ChatGPT หรือ Gemini	กำหนดขอบเขตเนื้อหาและคำศัพท์หลัก
MODEL 2 : สร้างเนื้อหาด้วย AI	ใช้ AI ร่างคำศัพท์ ประโยคจีน บทสนทนา แบบฝึกหัด และตรวจภาษา หรือ พินอิน (pinyin)	เนื้อหาจีนพร้อมตรวจสอบความถูกต้อง
MODEL 3 : ออกแบบภาพและรูปเล่มด้วย AI	สร้างองค์ประกอบด้วย Canva หรือ AI เช่น ภาพประกอบ ปกหนังสือ เทมเพลตหน้าเรียนรู้ หรือการจัดวางหน้า	หนังสือมีความสวยงาม เหมาะกับกลุ่มวัย

โมเดล	การใช้งาน AI	ผลลัพธ์
MODEL 4 : ตรวจแก้-ปรับปรุง-ผลิตจริง	ใช้ AI ตรวจแก้ภาษา ปรับองค์ประกอบและรูปแบบ และผลิตเล่มจริงหรือไฟล์ออนไลน์	หนังสือที่สมบูรณ์พร้อมใช้งาน

ที่มา: ผู้วิจัย

จากตารางที่ 3 โมเดลการสร้างหนังสือด้วย AI ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การสำรวจและค้นคว้าดิจิทัลเพื่อกำหนดขอบเขตและคำศัพท์สำคัญ การใช้ AI สร้างและตรวจสอบเนื้อหาภาษาจีนให้ถูกต้อง ครบถ้วน การออกแบบภาพและรูปเล่มด้วยเครื่องมือต่าง ๆ เช่น Canva เพื่อให้หนังสือมีความน่าสนใจ และขั้นตอนสุดท้ายคือการตรวจแก้ ปรับปรุง และผลิตเป็นเล่มจริงหรือไฟล์ออนไลน์ที่สมบูรณ์พร้อมใช้งาน ทั้งหมดนี้สะท้อนการใช้ AI ครอบคลุมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการสร้างหนังสือ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า นักศึกษาครูมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์อย่างกว้างขวางและเป็นระบบตลอดกระบวนการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อม กำหนดหัวข้อ ค้นคว้าคำศัพท์และเนื้อหา การร่างและตรวจแก้ประโยคภาษาจีนและพินอิน (pinyin) ตลอดจนการออกแบบภาพและจัดรูปเล่ม ผลการใช้เครื่องมือสะท้อนว่า Canva เป็นเครื่องมือหลักด้านการออกแบบและจัดรูปแบบ ขณะที่ ChatGPT มีบทบาทสำคัญด้านการสร้างและตรวจสอบเนื้อหา และ Gemini เป็นเครื่องมือเสริมในหลายขั้นตอน ระดับและสัดส่วนการใช้งานสะท้อนว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มากกว่าครึ่งหนึ่งของกระบวนการทำงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีได้เป็นเพียงเครื่องมือเสริม แต่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความสะดวกในการผลิตสื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ อธิป เกตุศิริ และคณะ (2025, น. 48) ที่ชี้ว่า AI ช่วยสนับสนุนครูในการสร้างสื่อ การประมวลผลข้อมูล และการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับชั้น นอกจากนี้ การใช้ AI ในการออกแบบหน้าปก ภาพประกอบ และองค์ประกอบกราฟิก ยังช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ AI ช่วยลดภาระงานซ้ำ ทำให้นักศึกษามีเวลามากขึ้นในการคิดเชิงลึกและพัฒนาแนวคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lee, M. N. (2024, p. 1) ที่พบว่า Generative AI มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการออกแบบและการสร้างสรรค์ผลงานทางการศึกษา

2. ปัญหา อุปสรรค วิธีการเรียนรู้ และรูปแบบการพัฒนาทักษะระหว่างกระบวนการสร้างหนังสือ

แม้ว่านักศึกษาส่วนใหญ่จะมีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ แต่ผลการวิจัยพบว่า ยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาด้านเทคนิค เช่น โปรแกรมค้าง

ระบบไม่เสถียร ไฟล์ขนาดใหญ่ และอินเทอร์เน็ตที่ไม่เสถียร รวมถึงข้อจำกัดของ AI ที่ไม่เข้าใจคำสั่งหรือให้ผลลัพธ์ไม่ตรงตามความต้องการ และปัญหาด้านภาษา เช่น การแปลหรือการให้พินอิน (pinyin) ที่คลาดเคลื่อน ตลอดจนข้อจำกัดของเวอร์ชันฟรีของโปรแกรม อย่างไรก็ตาม อุปสรรคดังกล่าวมิได้เป็นเพียงข้อจำกัดแต่กลับทำหน้าที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก นักศึกษาได้เรียนรู้จากการลองผิดลองถูก การปรับคำสั่งให้ชัดเจน การค้นคว้าข้อมูลจากหลายแหล่ง และการตรวจสอบความถูกต้องซ้ำหลายรอบ กระบวนการเรียนรู้ลักษณะนี้สะท้อนแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่านักศึกษาจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณในการพิจารณา ปรับแก้ และตัดสินใจเลือกใช้ผลลัพธ์จาก AI ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านจริยธรรมของ AI ที่เน้นความเป็นอิสระของผู้ใช้ ความโปร่งใส และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดย Sekrst, McHug และ Cefalu (2024, p. 29-30) ระบุว่า การออกแบบและใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง ในด้านการพัฒนาทักษะ อุปสรรคและกระบวนการแก้ไขปัญหาดังกล่าวช่วยส่งเสริมทักษะที่สำคัญหลายด้าน ได้แก่ ทักษะการออกแบบและจัดวาง ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารกับ AI ทักษะการคิดวิเคราะห์และคัดกรองข้อมูล รวมถึงทักษะการวางแผนงานอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ สติธิต์ กุลสอน และคณะ (2025, น. 948) ที่ระบุว่าความคุ้นเคยและการมีปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการสร้างสรรค์งานดิจิทัลของผู้เรียน

3. การสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน

จากผลการวิจัย สามารถสังเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนของนักศึกษาครูได้เป็นรูปแบบที่มีองค์ประกอบและกระบวนการชัดเจน โดยประกอบด้วยเครื่องมือหลัก 5 หมวด ได้แก่ เครื่องมือผลิตเนื้อหา เครื่องมือค้นคว้าและตรวจสอบข้อมูล เครื่องมือสร้างภาพและกราฟิก เครื่องมือจัดวางรูปเล่ม และเครื่องมือปรับปรุงคุณภาพงาน กระบวนการทำงานดังกล่าวสะท้อนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์อย่างครบวงจร ตั้งแต่การสำรวจและค้นคว้าดิจิทัล การใช้ AI ช่วยสร้างและตรวจสอบเนื้อหาภาษาจีน การออกแบบภาพและรูปเล่มด้วยเครื่องมือดิจิทัล ไปจนถึงการตรวจแก้และปรับปรุงผลงานก่อนนำเสนอในรูปแบบหนังสือหรือไฟล์ออนไลน์ รูปแบบที่สังเคราะห์ได้นี้แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการเทคโนโลยีและ AI เข้ากับการผลิตสื่อการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

โดยสรุป การสร้างหนังสืออ่านเสริมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เพิ่มความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 แม้จะมีข้อจำกัดด้านเทคนิค แต่ผู้เรียนสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลที่เน้นการเปิดรับและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่อย่างเหมาะสม (ศูนย์สารสนเทศและนวัตกรรมดิจิทัล มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2025)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะรายวิชาด้านการผลิตสื่อและการสอนภาษาจีน เพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบ

การคิดวิเคราะห์ และการรู้เท่าทันดิจิทัลของนักศึกษาครู ทั้งนี้ควรส่งเสริมการใช้ AI ควบคู่กับการตรวจสอบและตัดสินใจของผู้เรียน เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเกิดประโยชน์สูงสุดและเหมาะสมกับการพัฒนาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังนักศึกษาครูจากสถาบันหรือสาขาวิชาอื่น เพื่อให้เห็นภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น และเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มที่ใช้และไม่ใช้ AI เพื่อสะท้อนผลกระทบของ AI ต่อการพัฒนาทักษะและสมรรถนะของนักศึกษาครูได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านนวัตกรรมการศึกษา โดยสะท้อนทั้งผลลัพธ์และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการผลิตหนังสืออ่านเสริมภาษาจีนอย่างเป็นระบบ AI ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยทางปัญญาที่สนับสนุนการคิด วิเคราะห์ และความคิดสร้างสรรค์ โดยไม่ได้เป็นการทดแทนบทบาทการตัดสินใจของนักศึกษาครู นอกจากนี้ การเผชิญอุปสรรคระหว่างการทำงานยังเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการพัฒนาทักษะอย่างเป็นขั้นตอน องค์ความรู้ดังกล่าวสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อการผลิตนวัตกรรม และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และสมรรถนะวิชาชีพครูในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม

รายการอ้างอิง

- คณิตา นิจจรัลกุล, อลิสร่า ชมชื่น, อติศร ศิริ, พิชญากรณ์ วรรณสกล, ภคิน นิลกาญจน์, ศุภนิดา ศรีเรือง, อรรถชัย ดวงใหญ่, ธนพงษ์ ไกรทัต, และ วาริส ยีซัน. (2568). การศึกษาความต้องการจำเป็นหลักสูตรฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อการผลิตสื่อการสอนของนักศึกษาครู. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 10(5), 823-837.
- ณปภัช อโรชาสิริ. (2567). คุณค่า AI ปัญญาประดิษฐ์สมองกลอัจฉริยะ สู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแบบไร้ขอบเขต. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัยและงานสร้างสรรค์*, 11(2), 65-79.
- ณัฐกิตติ์ นาทา. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภาระงานเป็นฐาน: แนวคิดเพื่อการพัฒนาทักษะทางภาษาไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 38(5), 182-202.
- ภราดร พากเพียร และ อุทิศ บำรุงชีพ. (2568). การออกแบบและนำเสนอสื่อการสอนอย่างสร้างสรรค์ด้วยเอไอวิพิด เพื่อเสริมสร้างทักษะพุทธิพิสัยของผู้เรียน. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์*, 1(5), 1-12.
- ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2551). *พื้นฐานการวิจัยการศึกษา*. ประสานการพิมพ์.
- ศูนย์สารสนเทศและนวัตกรรมดิจิทัล มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2568, 10 พฤศจิกายน). *เทคโนโลยีทางการศึกษา*. <https://info-center.neu.ac.th>
- สถิตย์ กุลสอน, มีศักดิ์ แสงศิลา, โสภา ชัยพัฒน์, และ เบญจสิริ เจริญสวัสดิ์. (2568). การรังสรรค์เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สู่ห้องเรียน ปฏิวัติการเรียนรู้ของครู. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 8(4), 948-964.

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2568). *คู่มือการใช้ AI สำหรับครู นักเรียน โรงเรียน และผู้ปกครองในประเทศไทย พ.ศ. 2568*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุรพงษ์ กล่ำบุตร, มาเรียม นิลพันธุ์, และ ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย. (2567). แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยเน้นภาระงานเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนภาษาไทยเชิงสร้างสรรค์. *วารสารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ*, 13, 1-21.
- อชิป เกตุศิริ, ณัฐยา เกตุศิริ, ศุภชัย เส้นเกษ, และ วารุณี เรืองนัฐ. (2568). การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมการวิจัยเพื่อสังคม*, 1(1), 44-50
- Lee, M. N. (2024). A case study on designing a book cover using generative AI. *Journal of Information Technology Applications & Management*, 31(5), 1–16.
- McLeod, S. (2017). Kolb's learning styles and experiential learning cycle. *Simply Psychology*. <https://www.simplypsychology.org/learning-kolb.html>
- Park, Y. J., & Yang, Y. (2013). Pre-Service Teachers' Perception of and Technology Competency at Creating and Using E-Picture Books. *International Education Studies*, 6(4), 124-133.
- Šekrst, K., McHugh, J., & Cefalu, J. R. (2024). *AI ethics by design: Implementing customizable guardrails for responsible AI development*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2411.14442>
- Tarwiyah, S., Dewi, N. M., & Suja'i, S. I. (2024). Pre-/in-service teachers' creativities: behind the creation of multimodal digital storybooks. *EduLite: Journal of English Education, Literature and Culture*, 9(2), 186-202.

นวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก๊จน” จังหวัดสุรินทร์

ลดาวลัย ปัญตะยัง¹, ชนกเนตร ชัยวิชา², อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์³¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์²คณะเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ยกระดับทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการเพาะพันธุ์ไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยกระดับปฏิบัติการแก๊จนระดับอำเภอให้ครอบคลุมคนจนเป้าหมายจากการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพในจังหวัดสุรินทร์ 2) พัฒนาโมเดลแก๊จน ด้วยนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก๊จน” ระดับจังหวัดสุรินทร์ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และ 3) พัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต และสร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคมของครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรมในจังหวัดสุรินทร์ ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา กลุ่มคนจนเป้าหมาย ได้แก่ ตำบลตาเมียง ตำบลบักได ตำบลจิกแดก และตำบลโคกกลาง อำเภอพนมดงรัก ตำบลตรวง อำเภอศรีณรงค์ และตำบลเมืองบัว อำเภอชุมพลบุรี

ผลการวิจัย พบว่า 1) ครัวเรือนยากจนได้รับการยกระดับทุนการดำรงชีพ ด้านทุนมนุษย์และทุนเศรษฐกิจ โดยอาศัยทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคมที่มีของชุมชน มีครัวเรือนเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 682 ครัวเรือน ใน 6 ตำบล โดยกลุ่มวิสาหกิจเพาะพันธุ์ไม้หนองคันนา ตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เพิ่มขึ้น 2 กลุ่ม ในพื้นที่ตำบลตาเมียง และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตผ่านเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เช่น ระบบน้ำโซล่าเซลล์ การใช้เทคโนโลยีการเพาะเมล็ดพันธุ์ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเทคโนโลยีการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ด้วยสารเคลือบเมล็ดที่ผสมบอระเพ็ดและน้ำส้มควันไม้ ซึ่งการจัดการเมล็ดพันธุ์ยกระดับรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 จำนวน 21 ครัวเรือน 2) นวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก๊จน” ระดับจังหวัดสุรินทร์ ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การพัฒนาทักษะอาชีพด้านการเพาะกล้าไม้ป่า สมุนไพร พืชผักสวนครัวและการใส่เชื้อเห็ดในกล้ายางนา สามารถยกระดับรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 จำนวน 438 ครัวเรือน โดยครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น 13,200 บาทต่อปี และ 3) โครงการได้พัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซ่การผลิตและสร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคมของครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรมในจังหวัดสุรินทร์ โดยการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะพันธุ์ไม้หนองคันนา กลุ่มกล้าแก๊จนคนตาเมียง กลุ่มกล้าแก๊จนคนมีบุญ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่และส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทำให้เกิดการแบ่งปันความรู้ ทรัพยากร และการช่วยเหลือกัน รวมถึงการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์และการฝึกอบรมทักษะในชุมชนและเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการในพื้นที่ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกันเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการผลิตและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ

ชุมชนอย่างยั่งยืน ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของโครงการ เท่ากับ 5.70 โดยเกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การแก้ไขปัญหาความยากจน, การดำรงชีพอย่างยั่งยืน, ห่วงโซ่มูลค่าเพื่อคนจน, การยกระดับฐานะทางสังคม, จังหวัดสุรินทร์

INNOVATION OF VALUE CHAIN MANAGEMENT SYSTEM
“KLA KAE JON”, SURIN PROVINCELadawan Puntayoung¹, Chanoknet Chaiwicha², Ubonwan Suwannaputit³¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University,²Faculty of Agriculture and Agro-Industry, Surindra Rajabhat University³Faculty of Management Sciences, Surindra Rajabhat University

*Corresponding Author: E-mail: ladawan.young@gmail.com

ABSTRACT

This research aimed to (1) enhance the livelihood assets of poor households to improve production efficiency and nursery management, and to strengthen district-level poverty alleviation operations to comprehensively reach target poor households based on livelihood asset analysis in Surin Province; (2) develop a poverty alleviation operating model through the value chain management innovation “Kla Kae Jon” at the provincial level, appropriate to the capacities of target poor households and consistent with the local context; and (3) develop occupations and increase household income by integrating poor households into a pro-poor value chain and creating tangible opportunities for social mobility in Surin Province. The study was conducted under the Sustainable Livelihoods Framework using a research and development (R&D) methodology. The target areas include Ta Mieng, Bak Dai, Cheek Daek, and Khok Klang sub-districts in Phanom Dong Rak District, Truat sub-district in Si Narong District, and Mueang Bua sub-district in Chumphon Buri District.

The results showed that (1) poor households experienced improved livelihood assets, particularly in terms of human capital and economic capital, by utilizing existing natural, physical, and social capital within their communities. A total of 682 households from six sub-districts participated in the project. The Nongkhanna Plant Breeding Enterprise Group in Ta Mieng Sub-district, Phanom Dong Rak District, underwent continuous development, leading to the establishment of two additional community enterprise groups in the same area. Production efficiency was enhanced through the use of appropriate and simple technologies, such as solar-powered water systems, improved seed germination techniques, and seed storage technologies using seed coatings mixed with *Tinospora crispa* (boraphet) and wood vinegar. These seed management practices resulted in a 20% increase in income among 21 households. (2) The provincial-level “Kla Kae Jon” value chain management innovation demonstrated that occupational skill development in forest tree nurseries, medicinal plants, household vegetables, and mushroom inoculation in Yang Na

(*Dipterocarpus alatus*) seedlings led to a 20% increase in income among 438 households, with an average annual income increase of 13,200 THB per household. (3) The project successfully developed occupations and increased household income by integrating poor households into a pro-poor value chain and creating concrete opportunities for social mobility. The establishment of community enterprises—namely the Nongkhanna Plant Breeding Enterprise Group, the Kla Kae Jon Kon Ta Mieng Group, and the Kla Kae Jon Kon Mee Bun Group—served as important mechanisms for strengthening local cooperation, promoting self-reliance, and supporting knowledge sharing, resource exchange, and mutual assistance. In addition, the development of community learning networks, organic agriculture learning centers, skills training, and linkages with local entrepreneurs contributed to sustainable community economic development. The project achieved a Social Return on Investment (SROI) value of 5.70, reflecting positive and sustainable impacts in economic, social, and environmental dimensions.

Keywords: Poverty Alleviation, Sustainable Livelihoods, Pro-poor Value Chain, Social Mobility, Surin Province

บทนำ

โครงการวิจัยนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก่น” จังหวัดสุรินทร์ เป็นหนึ่งในสี่โครงการย่อยภายใต้ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ จังหวัดสุรินทร์ด้วยวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินโครงการร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อพัฒนากลไกการบริหารจัดการเชิงระบบในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในระดับพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ จังหวัดสุรินทร์ได้รับการประกาศให้เป็น “จังหวัดนาร่องเกษตรอินทรีย์ของประเทศ” ตามมติคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นฐานนโยบายสำคัญที่นำไปสู่การดำเนินโครงการและมาตรการสนับสนุนด้านเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องภายใต้แผนพัฒนาจังหวัด โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรรายย่อย ลดปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

จากการทบทวนสถานการณ์เชิงพื้นที่พบว่า คราวเรือนยากจนจำนวนมากยังไม่สามารถเข้าถึงประโยชน์จากนโยบายดังกล่าวได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะในมิติของรายได้ที่มั่นคง การยกระดับศักยภาพการผลิต และการเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบตลาดอย่างเป็นธรรม ช่องว่างสำคัญประการหนึ่งคือ การขาดโมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เชื่อมโยงทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนเข้ากับห่วงโซ่มูลค่าอย่างเป็นระบบ นโยบายเกษตรอินทรีย์ในระดับมหภาค มักมุ่งเน้นการส่งเสริมการผลิตหรือการรับรองมาตรฐานเป็นรายกิจกรรม แต่ยังขาดกลไกเชิงโครงสร้างที่ช่วยให้ครัวเรือนยากจนสามารถมีบทบาทในห่วงโซ่มูลค่าตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ส่งผลให้ครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านทุนมนุษย์ ทุนทางเศรษฐกิจ และอำนาจต่อรองทางตลาด

นอกจากนี้ ยังพบช่องว่างในด้านการประยุกต์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรป่าไม้และพันธุ์พืชท้องถิ่น แต่ยังขาดการพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเพาะชำกล้าไม้ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ รวมถึงการเชื่อมโยงผลผลิตเข้าสู่ตลาดอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ศักยภาพเชิงพื้นที่ยังไม่ถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการยกระดับรายได้และฐานะทางสังคมของครัวเรือนยากจนอย่างเต็มที่

จากช่องว่างดังกล่าว จึงมีการพัฒนาโครงการวิจัยนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก่น” จังหวัดสุรินทร์ โดยมีเป้าหมายเพื่อออกแบบโมเดลแก้ไขปัญหาความยากจนที่ยึดครัวเรือนยากจนเป็นศูนย์กลาง ภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework: SLF) โดยเน้นบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การสร้างห่วงโซ่มูลค่าใหม่ที่เข้มแข็งในภาคการเกษตรอินทรีย์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มคุณภาพชีวิตและรายได้ให้แก่ครัวเรือนยากจน โดยเฉพาะการเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่นในบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การเพาะชำกล้าไม้ในพื้นที่นี้มีเป้าหมายเพื่อผลิตพืชท้องถิ่นที่มีคุณภาพ เน้นการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาเทคนิคและกระบวนการเพาะชำที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เช่น การเลือกเมล็ดพันธุ์จากต้นแม่ที่แข็งแรง การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดินและวัสดุปลูกที่เหมาะสม การดูแลกล้าไม้ให้เจริญเติบโตได้ดี การจัดการระบบน้ำ และการเพิ่มมูลค่าจากกล้าไม้เศรษฐกิจ การดำเนินการเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต แต่ยังสร้างโอกาสในการสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองให้

กับครัวเรือนยากจนในพื้นที่

นอกจากนี้ การพัฒนาและส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้ท้องถิ่นยังมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ความหลากหลายของพันธุ์พืชและระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยการเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าท้องถิ่น และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน โครงการนี้ยังเน้นการสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์เรียนรู้และให้คำปรึกษา เพื่อยกระดับความรู้และทักษะของเกษตรกรในท้องถิ่นสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่มีความยั่งยืนและสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนในระยะยาว การส่งเสริมการตลาดจะช่วยให้ชุมชนมีความเข้าใจและสามารถปรับตัวได้กับการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อยกระดับทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการเพาะพันธุ์ไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยกระดับปฏิบัติการแก้จนระดับอำเภอให้ครอบคลุมคนจนเป้าหมายจากการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพในจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model) ด้วยนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้จน” ระดับจังหวัดสุรินทร์ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่
3. เพื่อพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) และสร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรมในจังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครัวเรือนยากจน ในพื้นที่นาร่องของจังหวัดสุรินทร์ ครอบคลุม 6 ตำบล ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพนมดงรัก (ตำบลตาเมียง ตำบลบักได ตำบลจิกแดก และตำบลโคกกลาง) อำเภอศรีณรงค์ (ตำบลตรวจ) และอำเภอชุมพลบุรี (ตำบลเมืองบัว) โดยเลือกพื้นที่จากการวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดสุรินทร์ (PPPConnex) ปี 2563-2565 (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2565) คณะผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์ประกอบการพิจารณาเลือกอำเภอนาร่อง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยประกอบการพิจารณาเลือกอำเภอนาร่อง

ปัจจัยประกอบการพิจารณา	อำเภอเป้าหมาย		
	พนมดงรัก	ศรีณรงค์	ชุมพลบุรี
1. ความต่อเนื่องในการดำเนินโครงการแก้จนในพื้นที่	✓		✓
2. การชี้เป้าจากศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัย อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.จ.)		✓	

ปัจจัยประกอบการพิจารณา	อำเภอเป้าหมาย		
	พนมดงรัก	ศรีณรงค์	ชุมพลบุรี
3. ความสนใจ และความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาความยากจนของหน่วยงานภาคีในพื้นที่	✓	✓	✓
4. ศักยภาพของทรัพยากรท้องถิ่น	✓	✓	✓
5. ความเข้มแข็งของกลไกสนับสนุนภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ภาควิชาการในพื้นที่	✓	✓	✓
6. ขนาดของพื้นที่ (ไม่ใหญ่จนเกินไป) จำนวนประชากร และครัวเรือนเป้าหมายมีความเหมาะสม	✓	✓	
7. ปัจจัยเอื้อ/สนับสนุนอื่น ๆ - อำเภอต้นแบบการจัดการสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต		✓	

ที่มา: ผู้วิจัย

ครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการมีจำนวนทั้งสิ้น 682 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนจากระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดสุรินทร์ (Practical Poverty Provincial Connex: PPPConnex) (หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2565) โดยการคัดเลือกครัวเรือนเข้าร่วมโครงการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มุ่งเน้นครัวเรือนยากจนจำแนกตามความมั่นคงของทุนการดำรงชีพ 5 ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนธรรมชาติ และทุนทางสังคม ในกลุ่มที่ 2 (อยู่ยาก/พึ่งพา) และกลุ่มที่ 3 (พออยู่ได้/พอเพียง) ตามเกณฑ์การจำแนกของระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2565 และใช้กระบวนการพิจารณาอย่างมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และครูในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญกับครัวเรือนที่มีศักยภาพในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาโมเดลแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ผ่านนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้งาน” จังหวัดสุรินทร์ โดยเน้นการยกระดับทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ครอบคลุมการพัฒนาทักษะอาชีพ การเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะข้ากล้าน้ำ การเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่า (Pro-poor Value Chain) การยกระดับรายได้ และการสร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคมในบริบทพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยดำเนินการในช่วงระหว่างวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2566 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2567

นิยามศัพท์เฉพาะ

ครัวเรือนยากจน หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพและถูกจำแนกตามระบบ

ข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดสุรินทร์ (Practical Poverty Provincial Connex: PPPConnex)

ทุนการดำรงชีพ (Livelihood Capital) หมายถึง ทรัพยากรและศักยภาพของครัวเรือนที่ใช้ในการดำรงชีวิตและสร้างรายได้ ประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางสังคม ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

การดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework: SLF) หมายถึง กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์และพัฒนาศักยภาพครัวเรือน โดยมุ่งเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ลดความเปราะบาง และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

ห่วงโซ่มูลค่าเพื่อคนจน (Pro-poor Value Chain) หมายถึง การพัฒนาห่วงโซ่มูลค่าที่เปิดโอกาสให้ครัวเรือนยากจนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์โดยตรงในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตและการตลาด เพื่อยกระดับรายได้และลดความเหลื่อมล้ำ

การยกระดับรายได้ หมายถึง การเพิ่มรายได้ของครัวเรือนยากจนจากการพัฒนาอาชีพ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการเชื่อมโยงเข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่าอย่างเป็นระบบ

การยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนไปสู่ระดับที่ดีขึ้น ผ่านการมีรายได้ที่มั่นคง การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงโอกาสทางสังคม

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้งาน” จังหวัดสุรินทร์ ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการที่มุ่งแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุด ครอบคลุม และยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับศักยภาพของคนจน ทุนการดำรงชีพของครัวเรือน และกลไกความร่วมมือของภาคีในระดับพื้นที่ หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

แนวคิดการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการและการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างแม่นยำ เป็นกรอบสำคัญที่มุ่งแก้ไขปัญหาความยากจนโดยคำนึงถึงบริบทเฉพาะของพื้นที่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อจำแนกกลุ่มเป้าหมายและออกแบบมาตรการช่วยเหลือให้สอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดของแต่ละครัวเรือน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายการจัดความยากจนแบบตรงจุด ลดความเหลื่อมล้ำ และการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย ซึ่งเน้นการบูรณาการข้อมูลความรู้ และการทำงานร่วมกันของหน่วยงานในระดับพื้นที่ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) ซึ่งงานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ของประเทศไทยได้เน้นบทบาทในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการปฏิบัติการในระดับพื้นที่ โดยมุ่งสร้างองค์ความรู้ที่นำไปใช้ได้จริงและเสริมพลังให้กับกลไกท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ (กิตติ สัจจาวัฒนา, 2562)

แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods) เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ฐานทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนในมิติที่หลากหลาย ทั้งทุนมนุษย์ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม ทุนธรรมชาติ และทุนกายภาพ เพื่อทำความเข้าใจศักยภาพ ความเปราะบาง และโอกาสในการพัฒนา แนวคิดนี้เน้นการเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองของคนจนผ่านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างเหมาะสมและยั่งยืน (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2566) การพึ่งตนเองของคนจนมิได้หมายถึง

เพียงการเพิ่มรายได้ แต่รวมถึงการมีความมั่นคงในชีวิต การเข้าถึงทรัพยากร การมีเครือข่ายทางสังคม และความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงในระยะยาว ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการหลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน

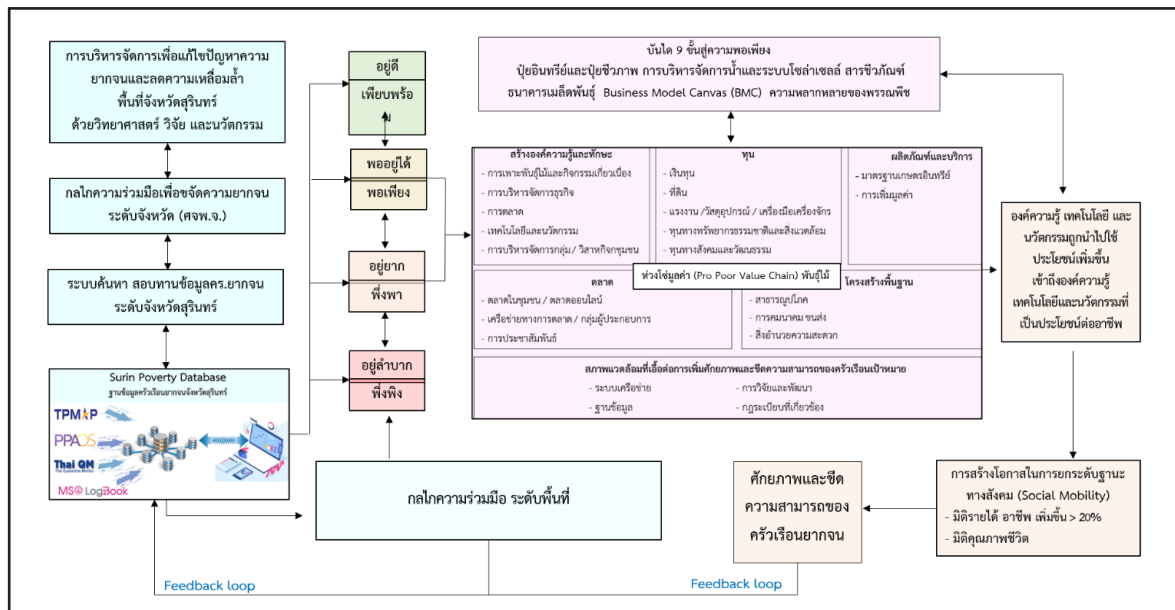
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบคิดสำคัญในการพัฒนาคนและชุมชน โดยเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน พร้อมทั้งอาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นฐานในการดำเนินชีวิต การประยุกต์ใช้หลักการนี้ช่วยให้ครัวเรือนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีพ ลดความเสี่ยง และค่อย ๆ พัฒนาจากการพึ่งพาตนเองในระดับครัวเรือนไปสู่การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายในระดับชุมชน (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550; ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2545) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนโครงการแก้จนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความเป็นเจ้าของและสร้างความยั่งยืนในการพัฒนา (ศิริข ศรีโกคางกุล และยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2553)

แนวคิดการพัฒนาห่วงโซ่มูลค่าเพื่อคนจน (Pro-poor Value Chain) เพื่อแก้ปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ เน้นการนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของคนจนมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน สร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่การผลิต การจัดการ และการตลาด (ลดาวลัย ปัญตะยัง และคณะ, 2567) งานวิจัยในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาโมเดลแก้จนที่เชื่อมโยงนวัตกรรม ระบบบริหารจัดการ และกลไกความร่วมมือของภาคีในระดับพื้นที่ สามารถยกระดับรายได้และสร้างโอกาสในการยับยั้งสถานะทางสังคมของครัวเรือนยากจนได้อย่างเป็นรูปธรรม (UNIDO, 2011; นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย และคณะ, 2565; นิตานาถ แก้ววินัด และคณะ, 2565)

แนวคิดบทบาทของภาคี เครือข่าย และกลไกสนับสนุนในระดับพื้นที่ การจัดการความยากจนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของภาคีหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษาและชุมชน ทีมพี่เลี้ยงและกลไกสนับสนุนในระดับพื้นที่ มีบทบาทสำคัญในการประสาน งาน ถ่ายทอดความรู้ และติดตามการพัฒนาครัวเรือนยากจนอย่างต่อเนื่อง (ประอรรัตน์ รอดบำรุงโชติสิน และธนัสภา โรจนตระกูล, 2566) การขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจนบนฐานพลังความรู้และพลังภาคี ยังช่วยเสริมความเข้มแข็งของระบบบริหารจัดการในระดับพื้นที่และเชื่อมโยงนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่, 2566; ศศิวิมล คำเมือง, 2567)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งพัฒนาโมเดลแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ผ่านวัฏจักรระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้จน” จังหวัดสุรินทร์ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ และการเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) กรอบการวิจัยเชื่อมโยงการดำเนินงานกับแพลตฟอร์มจัดการความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด โดยบูรณาการฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของจังหวัด (Thai People Map) เพื่อใช้ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ติดตามผลการช่วยเหลือ และพัฒนาระบบป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) อย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อสร้างและปรับปรุงโมเดลแก้จนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และศักยภาพของคนจนในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัยเพื่อตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การยกระดับทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการเพาะพันธุ์ไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยกระดับปฏิบัติการแก้จนระดับอำเภอให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายจากการวิเคราะห์ฐานทุนการดำรงชีพในจังหวัดสุรินทร์ โดยดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

1.1 การทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) ด้วยการวิเคราะห์บริบทการเพาะกล้าไม้ในพื้นที่ผ่านการศึกษาห่วงโซ่อุปทานและห่วงโซ่คุณค่า (Supply Chain and Value Chain) เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างการผลิต ต้นทุน กระบวนการจัดการ และจุดอ่อนของระบบ ควบคู่กับการวิเคราะห์ทุนการดำรงชีพ 5 ด้านของครัวเรือนยากจนตามกรอบการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework: SLF) เพื่อจำแนกระดับศักยภาพและข้อจำกัดของครัวเรือนยากจนในแต่ละมิติ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายหน่วยงานด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และครูในพื้นที่

1.2 การกำหนดปัญหาให้ชัดเจน (Define) โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก พร้อมจัดทำข้อมูลฐาน (Baseline) และกำหนดตัวชี้วัดสำหรับการประเมินระดับการพึ่งตนเองและการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของครัวเรือนยากจน

2. การพัฒนาโมเดลแก้จนเชิงปฏิบัติการ (Operating Model) ด้วยนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้จน” ระดับจังหวัดสุรินทร์ที่สอดคล้องกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและบริบทพื้นที่ โดยดำเนินการ ดังนี้

2.1 การระดมความคิด (Ideate) โดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและการระดมความคิดร่วมกับภาคีเครือข่าย มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการประชุม และการสะท้อนมุมมองของภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าแบบมุ่งเป้าคนจน (Pro-poor Value Chain)

2.2 การสร้างต้นแบบ (Prototype) ด้วยการพัฒนาด้านแบบนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก๊จน” พร้อมจัดทำผังรูปแบบธุรกิจ (Business Model Canvas: BMC) โดยวิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมหลัก ทรัพยากร ช่องทางการสร้างคุณค่า และศักยภาพของครัวเรือนยากจน เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงาน (Operating Model) ที่สอดคล้องกับศักยภาพของครัวเรือนยากจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทจังหวัดสุรินทร์

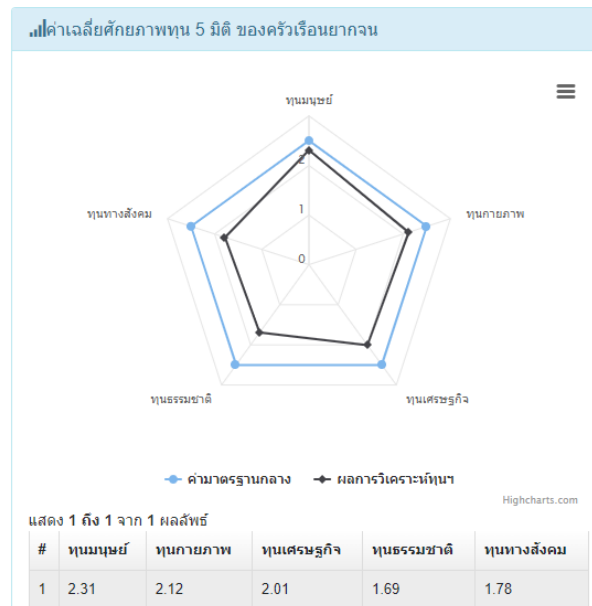
3. การพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ของครัวเรือนยากจนให้สามารถเข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) และสร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างเป็นรูปธรรมในจังหวัดสุรินทร์ มีการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 การทดลองใช้ (Test) โดยนำต้นแบบนวัตกรรมไปทดลองใช้ในพื้นที่จริง ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและการถ่ายทอดนวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการเพาะพันธุ์ไม้ รวมจำนวน 19 ขึ้น แก่ครัวเรือนเป้าหมาย เพื่อยกระดับทักษะการผลิตและรายได้ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการถ่ายทอดนวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการเพาะพันธุ์เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพ ผ่านตัวชี้วัดอัตราการลดต้นทุนการผลิตโดยใช้การบันทึกต้นทุนผลผลิต และวัดประสิทธิผล ผ่านตัวชี้วัดอัตราการเพิ่มรายได้ของครัวเรือนแบบสำรวจข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับความพึงพอใจของชุมชน และความสามารถในการพึ่งพาตนเองผ่านเวทีสะท้อนผล

3.2 การประเมินผลและปรับปรุง (Feedback) ด้านการพึ่งตนเอง รายได้ และการขยับสถานะทางสังคม (Social Mobility) พร้อมถอดบทเรียนเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงโมเดลและปฏิบัติการแก๊จนระดับอำเภอให้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติของครัวเรือนยากจน พร้อมถอดบทเรียนเชิงกระบวนการ การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment: SROI) คำนวณจากอัตราส่วนระหว่างมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์สุทธิหลังหักลบต้นทุนและผลกระทบกรณีฐานกับมูลค่าการลงทุนทั้งหมด โดยใช้การคิดลดมูลค่าเงินตามระยะเวลา เพื่อสะท้อนความคุ้มค่าของโครงการในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัย

1. ผลการยกระดับทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการเพาะพันธุ์ไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยกระดับปฏิบัติการแก๊จนระดับอำเภอให้ครอบคลุมคนจนเป้าหมาย จากการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพในพื้นที่ 3 อำเภอในจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ อำเภอพนมดงรัก อำเภอศรีณรงค์ และอำเภอชุมพลบุรี

ภาพที่ 2 ค่าเฉลี่ยศักยภาพทุน 5 มิติ ของครัวเรือนยากจนจังหวัดสุรินทร์ ในพื้นที่อำเภอพนมดงรัก
อำเภอศรีณรงค์ และอำเภอชุมพลบุรี
ที่มา: หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (2565)

การดำเนินงานวิจัยได้มีการนำครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 682 ครัวเรือน จาก 6 ตำบลในพื้นที่ 3 อำเภอ ในจังหวัดสุรินทร์มาวิเคราะห์ ได้แก่ ตำบลตาเมียง ตำบลจิกแตก ตำบลบักได ตำบลโคกกลาง อำเภอพนมดงรัก ตำบลเมืองบัว อำเภอชุมพลบุรี และตำบลตรว อำเภอศรีณรงค์ พบปัญหาที่สำคัญของครัวเรือนทั้งหมดโดยภาพรวม จากการประเมินตัวชี้วัดทุนการดำรงชีพในแต่ละด้านและสรุปจากคะแนนเต็ม 4 พบว่า ทุนมนุษย์ (2.31) ส่วนใหญ่มีการขาดความต่อเนื่องทางการศึกษาและการสนับสนุนทางสังคม ครัวเรือนยากจนสามารถอ่านออกและเขียนได้ แต่ไม่ได้จบการศึกษาภาคบังคับ เนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นฐาน และปัญหาทางสังคมมักเป็นครัวเรือนแหล่งกลางที่ผู้สูงอายุต้องเลี้ยงดูหลานเนื่องจากพ่อแม่ต้องไปรับจ้างทำงานที่อื่น ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ทุนกายภาพ (2.12) ของครัวเรือนยากจนพบว่า มีสภาพที่อยู่อาศัยที่แข็งแรงพอประมาณ แต่ยังมีบางครัวเรือนที่มีสภาพทรุดโทรม ด้านทุนทางเศรษฐกิจ (2.01) ครัวเรือนยากจนประสบปัญหาหนี้สิน รายได้เฉลี่ยต่ำ และไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มการเงินและไม่มีเงินออม ทุนธรรมชาติซึ่งมีคะแนนต่ำสุด (1.69) ถึงแม้ว่าในพื้นที่ชุมชนจะมีป่าชุมชน และแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ แต่ครัวเรือนยากจนไม่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านี้ เนื่องจากต้องไปทำงานรับจ้างเพื่อหารายได้รายวัน สำหรับทุนทางสังคม (1.78) ครัวเรือนยากจนไม่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายชุมชนมากนัก เนื่องจากการไม่มีเวลาร่วมกิจกรรมทางสังคมและการขาดการเชื่อมโยงกับผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ จากการวิเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนพัฒนาครัวเรือนยากจนโดยมุ่งเน้นการสร้างอาชีพเสริมจากฐานทุนธรรมชาติและทุนมนุษย์ ด้านทักษะอาชีพเกษตรและภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่อาศัยการเรียนรู้จากทุนทางสังคมในชุมชน

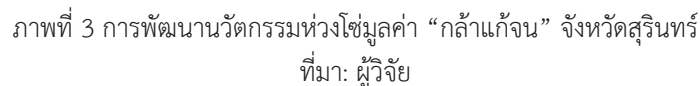
ผลการดำเนินงานวิจัยสามารถยกระดับทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนเศรษฐกิจ ควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากทุนในชุมชน ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ และทุนสังคมเป็นฐานในการพัฒนาอาชีพและการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม ครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการได้รับการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ด้านการผลิตและการจัดการเพาะพันธุ์ไม้ซึ่ง

เป็นทุนทรัพยากรสำคัญของพื้นที่ มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพาะพันธุ์ไม้หนองคันทนา ตำบลตาเมียง อำเภอมดรัก และวิสาหกิจชุมชนเพิ่มเติมอีก 2 กลุ่ม ทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการถ่ายทอดความรู้ การรวมกลุ่มการผลิต และการจัดการด้านการตลาดในระดับชุมชน

นอกจากนี้ โครงการได้นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมและเข้าถึงได้มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น ระบบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ เทคโนโลยีการเติมเชื้อเห็ดในกล้ายางนา และเทคโนโลยีการเคลือบเมล็ดพันธุ์โดยใช้สารจากบอระเพ็ดและน้ำส้มควันไม้ ซึ่งสามารถเพิ่มอัตราการงอกของเมล็ดพันธุ์ได้ถึงร้อยละ 100 ลดการแพร่ระบาดของโรคพืช และยืดอายุการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ ส่งผลให้ครัวเรือนลดความเสี่ยงและต้นทุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการยกระดับปฏิบัติการแก้จนในระดับอำเภอ จากการดำเนินงานเชิงกิจกรรมรายโครงการไปสู่การดำเนินงานเชิงระบบ โดยใช้งานข้อมูลฐานทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนเป็นฐานในการวางแผน คัดเลือก และจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้การช่วยเหลือมีความแม่นยำ ครอบคลุม และตอบสนองต่อศักยภาพและข้อจำกัดของครัวเรือนแต่ละกลุ่ม ได้ดียิ่งขึ้น อำเภอจึงทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และสถาบันการศึกษา นำไปสู่รูปธรรมของ “อำเภอแก้จน” ในพื้นที่นาร่อง

2. ผลการพัฒนาโมเดลการแก้ปัญหาความยากจน (Operating Model) ด้วยนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้จน” ระดับจังหวัดสุรินทร์ ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลดังกล่าวถูกออกแบบให้ครัวเรือนยากจนมีส่วนร่วมในทุกช่วงของห่วงโซ่มูลค่า ตั้งแต่การผลิต การรวมกลุ่ม การเพิ่มมูลค่า ไปจนถึงการเชื่อมโยงตลาด การพัฒนาด้านแบบ (Prototype) ของโมเดล “กล้าแก้จน” ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ครอบคลุมการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการเกษตร การจัดหาแหล่งทุนสนับสนุน การจัดหาปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมถึงการวิเคราะห์ตลาดและการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการผลิต (2) กระบวนการ (Process) แบ่งออกเป็นกระบวนการก่อนการผลิต การผลิต และหลังการผลิต ซึ่งเน้นการวางแผนการผลิต การเพาะพันธุ์ การดูแลรักษา การเพิ่มมูลค่าผลผลิต การจัดการสินค้า และการตลาดผ่านช่องทางทั้งออฟไลน์และออนไลน์ (3) ผลลัพธ์ (Output) มุ่งสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ ผ่านการเสริมสร้างเครือข่าย ความร่วมมือ และความเข้มแข็งของชุมชนควบคู่กับการเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเอง สามารถใช้เป็นต้นแบบในการขยายผลสู่พื้นที่อื่นในอนาคต ดังภาพที่ 3

ในชั้นปลายน้ำ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการรวบรวมผลผลิต การกำหนดมาตรฐานคุณภาพ การตั้งราคา และการเชื่อมโยงตลาด ทั้งในระดับท้องถิ่นและภายนอกพื้นที่ ครุว์เรือนยาจนจึงสามารถเข้าถึงช่องทางการจำหน่ายที่มั่นคง ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง และมีอำนาจต่อรองเพิ่มขึ้น กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า โมเดล “กล้าแก๊จน” ช่วยให้ครุว์เรือนยาจนมีบทบาทอย่างต่อเนื่องตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ การผลิต การเพิ่มมูลค่า ไปจนถึงการเชื่อมโยง

ตลาด อันเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาแบบห่วงโซ่มูลค่าเพื่อคนจนที่นำไปสู่การเพิ่มรายได้และการยกระดับฐานะทางสังคมของครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ครัวเรือนยากจนสามารถเพิ่มรายได้และลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจน

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า ครัวเรือนยากจนสามารถยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 จำนวน 438 ครัวเรือน โดยมีรายได้เพิ่มขึ้น 13,200 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี จากรายได้เดิมก่อนเข้าร่วมโครงการเฉลี่ย 66,000 บาทต่อปี หลังเข้าร่วมโครงการชาวบ้านมีรายได้ 79,200 บาทต่อปี ขณะที่ครัวเรือนอีก 244 ครัวเรือน แม้ยังไม่เพิ่มรายได้ในเชิงตัวเงินอย่างชัดเจน แต่สามารถลดต้นทุนการผลิตเพิ่มทักษะอาชีพ และเสริมความมั่นคงด้านการดำรงชีพจากการใช้ทรัพยากรในชุมชน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนถึงการยกระดับฐานะทางสังคมของครัวเรือนยากจนในหลายมิติ ได้แก่ การมีบทบาทในฐานะสมาชิกกลุ่มและวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบศูนย์เรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมและโอกาสทางเศรษฐกิจที่กว้างขึ้น ส่งผลให้ครัวเรือนยากจนสามารถขยับสถานะจาก “ผู้รับความช่วยเหลือ” ไปสู่ “ผู้มีบทบาทในระบบเศรษฐกิจชุมชน” อย่างเป็นรูปธรรม ในภาพรวม โครงการมีผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) เท่ากับ 5.70 โดยใช้ตัวแปรตัวแทน (Proxy Variables) ที่สะท้อนผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยข้อมูลรายได้ที่เพิ่มขึ้นและต้นทุนที่ลดลงของครัวเรือนยากจน มูลค่าการลดการพึ่งพาสวัสดิการรัฐ การเสริมสร้างศักยภาพและเครือข่ายชุมชน รวมถึงมูลค่าการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผลการวิจัย

การยกระดับทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework: SLF) ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (SLF) สามารถยกระดับศักยภาพของครัวเรือนยากจนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการเสริมสร้างทุนมนุษย์ผ่านการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะด้านการเพาะกล้าไม้ และการจัดการทรัพยากร ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิด SLF ที่มุ่งเพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเองและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การอบรมครัวเรือนยากจนให้มีความรู้และทักษะด้านการผลิตและการจัดการทรัพยากรในโครงการ “กล้าแก่น” จังหวัดสุรินทร์ สอดคล้องกับการศึกษาของหลี่ ชิงหง และคณะ (2567) ที่พบว่า การเพิ่มทักษะและการศึกษาของเกษตรกรในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ โดยนโยบายของจีนให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและการสนับสนุนโดยตรงจากภาครัฐเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวของเกษตรกร นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานศึกษาของประอรรัตน์ รอดบำรุงโชติสิน และธนัสสา โรจนตระกูล (2566) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของทีมพี่เลี้ยงในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครัวเรือนยากจนผ่านการให้คำแนะนำและการพัฒนาทักษะ อย่างไรก็ตาม โครงการวิจัยนี้มีความแตกต่างในเชิงกลไกการดำเนินงาน โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและองค์กรชุมชน มากกว่าการพึ่งพาการติดตามรายครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนการพัฒนาเชิงโครงสร้างของชุมชนในระยะยาว

การพัฒนานวัตกรรมจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก่น” เพื่อการจัดการทรัพยากรและเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนานวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก่น”

เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเข้ากับการสร้างรายได้ของครัวเรือนยากจน การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การเพาะกล้าไม้ การจัดการเมล็ดพันธุ์ และระบบสนับสนุนการผลิต ช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายการลดความยากจนของประเทศไทยที่มุ่งพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะ และการสนับสนุนจากภาครัฐ (หลี่ ชิงหง และคณะ, 2565) โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ตาม บริบทการดำเนินงานในประเทศไทยมีความแตกต่างจากจีนในด้านระดับการควบคุมและการบริหารจัดการของรัฐ ซึ่งในกรณีของจังหวัดสุรินทร์ การขับเคลื่อนโมเดล “กล้าแก้งาน” อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภาคีในพื้นที่เป็นหลัก ในขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังมีความสอดคล้องกับงานศึกษาของนิลวดี พรหมพักพิง และคณะ (2562) ที่เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและการรักษาสสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า โมเดล “กล้าแก้งาน” มิได้มุ่งเน้นเพียงการเพิ่มรายได้ แต่ยังคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว

การพัฒนาอาชีพ การยกระดับรายได้และการยกระดับฐานะทางสังคมของครัวเรือนยากจน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาอาชีพผ่านการเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซาการผลิตแบบมุ่งเป้าคนจน (Pro-poor Value Chain) สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติรายได้และมิติฐานะทางสังคมของครัวเรือนยากจนได้อย่างเป็นรูปธรรม ครัวเรือนยากจนมีบทบาทเพิ่มขึ้นในฐานะผู้ผลิต สมาชิกกลุ่ม และผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน มากกว่าการเป็นเพียงผู้รับความช่วยเหลือ นอกจากนี้ ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการยกระดับฐานะทางสังคมของครัวเรือนยากจน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความสำเร็จของการพัฒนาห่วงโซามูลค่าการเพาะกล้าไม้ ครัวเรือนยากจนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับความช่วยเหลือ แต่มีบทบาทเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาคีต่าง ๆ โดยมีหน่วยงานระดับอำเภอและมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ทำหน้าที่หนุนเสริมเชิงวิชาการและเชิงระบบ

แนวทางดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาของชาตรี ศิริสวัสดิ์ (2553) และศิวัช ศรีโกคางกุล และยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว (2553) ที่ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ความเข้มแข็ง และความสามัคคีในชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แนวทางการดำเนินงานนี้แตกต่างจากนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทของจีน ซึ่งจากการถอดบทเรียนของหลี่ ชิงหง และคณะ (2565) พบว่า จีนมุ่งเน้นนโยบายแบบมุ่งเป้าและการควบคุมโดยรัฐเป็นหลัก นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับโมเดลการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการในจังหวัดมุกดาหาร เช่น โมเดล “หม่อนแก้งาน” (ทิวากร เหล่าลือชา และคณะ, 2566) ที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและศักยภาพท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงเชิงระบบสามารถขยายผลและประยุกต์ใช้ในบริบทพื้นที่ที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้เสนอข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่

อื่น ๆ และในการกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชากรในพื้นที่ ผ่านการดำเนินงานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ข้อเสนอแนะหลักจึงแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรขยายผลโมเดลการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้งาน” ไปยังพื้นที่ที่มีบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรใกล้เคียง โดยปรับเทคโนโลยีและกระบวนการผลิตให้เหมาะสมกับภูมิอากาศ ทรัพยากร และวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.2 ควรสนับสนุนนโยบายและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของโครงการ โดยเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาทักษะอาชีพของครัวเรือนยากจน

1.3 ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชน เพื่อบูรณาการองค์ความรู้ ทรัพยากร และการเชื่อมโยงตลาดอย่างเป็นระบบ

1.4 ควรสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการทรัพยากร ควบคู่กับการฝึกอบรมตลอดกระบวนการผลิต ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

1.5 ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลที่ครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ปรับปรุงการดำเนินงานและเพิ่มความยั่งยืนในระยะยาว

1.6 ควรส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน เพื่อเพิ่มการเข้าถึงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการให้คำปรึกษาด้านอาชีพและการพัฒนาชุมชน

1.7 สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ควรเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อชุมชน โดยมุ่งพัฒนาเทคโนโลยีและโมเดลการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในพื้นที่ รวมถึงจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ การจัดการธุรกิจและการตลาดให้คนในชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการประยุกต์ใช้โมเดล “กล้าแก้งาน” ในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยความสำเร็จและความเหมาะสมของโมเดลในแต่ละพื้นที่

2.2 ควรดำเนินการวิจัยติดตามผลในระยะยาว เพื่อประเมินความยั่งยืนของผลลัพธ์ด้านรายได้ การพึ่งพาตนเอง และการยกระดับฐานะทางสังคมของครัวเรือนยากจน

2.3 ควรพัฒนาการประเมินผลกระทบเชิงลึก โดยเฉพาะการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ในมิติสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านการแก้ปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่ โดยชี้ให้เห็นว่าการยกระดับทุนการดำรงชีพของครัวเรือนยากจนจะเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework: SLF) ซึ่งให้ความสำคัญกับ

การพัฒนาทุนมนุษย์ในมิติของทักษะ ความรู้ และกรอบคิดควบคู่กับการใช้ทุนธรรมชาติ และทุนสังคมที่มีอยู่ในชุมชน การนำข้อมูลฐานทุนการดำรงชีพของครัวเรือนมาใช้เป็นฐานในการออกแบบปฏิบัติการแก้จน ช่วยยกระดับการดำเนินงานจากกิจกรรมรายโครงการไปสู่การจัดการเชิงระบบในระดับอำเภอ โดยให้อำเภอทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการบูรณาการข้อมูล ทรัพยากร และภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันงานวิจัยยังพัฒนาโมเดลแก้จนเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้จน” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การแก้ปัญหาความยากจนสามารถอาศัยเทคโนโลยีที่เหมาะสม ต้นทุนต่ำ และต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดความเสี่ยง และสร้างมูลค่าเพิ่มในระดับชุมชน โดยมีมหาวิทยาลัยทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงงานวิจัย เทคโนโลยี นโยบาย และภาคีเครือข่ายให้โมเดลแก้จน (Operating Model) สามารถนำไปใช้และขยายผลได้จริง นอกจากนี้ องค์ความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพัฒนาอาชีพของครัวเรือนยากจนผ่านห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) ซึ่งเปิดโอกาสให้มีบทบาทตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ส่งผลให้เกิดการเพิ่มรายได้อย่างยั่งยืนและการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ผ่านการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ภาคีเครือข่าย หน่วยงานในพื้นที่ และชุมชนเป้าหมายในจังหวัดสุรินทร์ ที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

รายการอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565, 10 กุมภาพันธ์). *พาส่องเส้นทางขจัดความจนอย่างตรงจุด ลดความเหลื่อมล้ำควบคู่การพัฒนาเชิงพื้นที่*. <https://www.nxpo.or.th/th/11870/>
- กิตติ สัจจาวัฒนา. (2562). *เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง งานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่: หลักการ แนวคิด และทิศทางการสนับสนุนวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ของประเทศไทย* (เอกสารประกอบการบรรยาย). สำนักงานบริหารการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). *การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ชาตรี ศิริสวัสดิ์. (2553). ศักยภาพในการพึ่งตนเองของคนจนในเชิงบูรณาการ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4(2), 39–45.
- ทิวากร เหล่าลือชา, ศศิพงษ์ จันทระสา, ปิยะนุช ทวีสุข, บุรฉัตร จันทะแดง, วนิดา สังคะลุน, สุนันทา พิลาภู, สุพรรณิ ทองน้อย, จักรกฤษณ์ ภูมิพรม, ธนวัฒน์ผิวขำ, มยุรา คำปาน และ ดารินี บุตรดีวงศ์. (2566). การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ: กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ระยะที่ 3. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 8(2), 1170–1183.

- นภาพรณ พัฒนฉัตรชัย และคณะ. (2565). การยกระดับระบบบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดสุรินทร์สู่การดำรงชีพอย่างยั่งยืน: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- นิลวดี พรหมพักพิง, บัณฑิต พรหมพักพิง, มนต์ชัย ผ่องศิริ, แพรเพ็ญ โสมามบุตร, และ ภัทรพร วีระนาคินทร์. (2562). ทฤษฎีการธรรมชาติกับวิถีชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในชนบทอีสาน. *วารสาร สุขุทัยธรรมาธิราช*, 32(2), 123–144.
- นิตานถ แก้ววินิต และคณะ. (2565). การพัฒนาโมเดลแก้นจังหวัดสุรินทร์ด้วยแนวคิด “ธรรมรวมใจเพื่อผู้ยากไร้”: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ประอรรัตน์ รอดบำรุงโชติสิน และ ธนัสถา โรจนตระกูล. (2566). บทบาทของทีมีพี่เลี้ยงในการจัดการความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน. *Journal of Modern Learning Development*, 8(7), 398–409.
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2545). ยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน: กรอบนโยบายและตัวแบบการจัดการ. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 42(3), 1–37.
- ลดาวลัย ปัญตะยัง และคณะ. (2567). นวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก้งาน” จังหวัดสุรินทร์: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ศศิวิมล คำเมือง. (2567). ประสิทธิผลการปฏิบัติตามนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนไปสู่การปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพิษณุโลก. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(7), 364–379.
- ศิวัช ศรีโกคางกุล และ ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2553). ถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4(2), 45–52.
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.). (2565, 5 มีนาคม). ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด (Practical Poverty Platform–PPP Connex). <http://www.pppconnex.com/ppp/frontend/web/index.php>
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.). (2566). *สู่ชนะความจน: บนฐานพลังความรู้พลังภาคี*. บริษัท ดีไซน์ ดีไอ จำกัด.
- หลี่ ชิงหง, รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ , ฟาร์รุ่ง มีอุตร, และ นพรัตน์ รัตนประทุม. (2565). ถอดบทเรียนความสำเร็จของนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนในชนบทของจีน. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ*, 9(1), 230–248.
- หลี่ ชิงหง, รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ , ฟาร์รุ่ง มีอุตร, และ นพรัตน์ รัตนประทุม. (2567). การดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่หลุดพ้นจากความยากจน: กรณีศึกษามณฑลยูนนาน ประเทศจีน. *วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม*, 18(2), 212–231.
- UNIDO. (2011). *Pro-poor value chain development: 25 guiding questions for designing and implementing agroindustry projects*. United Nations Industrial Development Organization.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมคราม
บ้านกลาง ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี
บนฐานการวิเคราะห์สภาพปัญหา เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ชนัญญา แสนจันทร์¹, สิริกรณ เชื้อคนแข็ง², วัชรภรณ์ สิงห์รัก³,
ธัญญาพร เหล่าสุวรรณ⁴, ภิรรัตน์ สุคำภา⁵, นิโบล ภูระยา⁶, ภัทรลดา ทองเถาว์⁷
¹⁻⁷สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุพรรณบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพปัญหาของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี และ 2) หาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการประชุมระดมความคิดเห็นกับกลุ่มเป้าหมายที่ประกอบด้วยผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญ และภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสภาพปัญหาและศักยภาพของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด ขณะเดียวกันยังพบว่า กลุ่มมีศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ของผ้าไหมย้อมคราม และความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มในชุมชน นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกได้นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การเพิ่มมูลค่าด้วยการออกแบบ และการสื่อสารอัตลักษณ์ การเสริมสร้างทักษะด้านการบริหารจัดการและการตลาด รวมถึงการใช้ช่องทางการตลาดดิจิทัลอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวมีส่วนช่วยส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและชุมชนบ้านกลางได้ในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, ผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน, ผ้าไหมย้อมคราม, การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

DEVELOPMENT GUIDELINES FOR ENHANCING THE POTENTIAL OF INDIGO-DYED SILK WEAVING COMMUNITY ENTERPRISE ENTREPRENEURS BASED ON PROBLEM SITUATION ANALYSIS FOR SUSTAINABLE ECONOMIC VALUE CREATION

Chananya Saenjan¹, Sirikorn Chuekhonkhaeng², Watcharaporn Singrak³,
Thanyaphon Laosuwan⁴, Pirarat Sukampa⁵, Nilobol Phuraya⁶, Pattalada Thongtaow⁷

¹⁻⁷Thai for Communication, Faculty of Humanities and Social Sciences
Sakon Nakhon Rajabhat University

*Corresponding Author: E-mail: chananyasaenjan28@gmail.com

ABSTRACT

This research aimed (1) to analyze the problems faced by entrepreneurs of the Ban Klang indigo-dyed silk weaving community enterprise in Dan Muang Kham Subdistrict, Khok Si Suphan District, Sakon Nakhon Province, and (2) to propose guidelines for enhancing the group's capacity to achieve sustainable economic value creation. A qualitative research approach was employed, using in-depth interviews, participant observation, and focus group discussions with key informants, including community leaders, group members, experts, and local network partners.

In conclusion, the study of the problems and potential of the Ban Klang indigo-dyed silk weaving community enterprise reflects constraints related to raw materials, production processes, management, and marketing. At the same time, the group demonstrates significant potential in terms of local wisdom, the distinctive identity of indigo-dyed silk products, and strong community cohesion, which aligns with the first research objective. The in-depth analysis further led to the formulation of capacity development strategies focusing on product quality improvement, value addition through design and identity communication, enhancement of managerial and marketing skills, and the appropriate use of digital marketing channels. These strategies correspond with the second research objective and contribute to promoting sustainable economic value creation for the community enterprise and the Ban Klang community in the long term

Keywords: Capacity Development, Community Enterprise Entrepreneurs, Indigo-Dyed Silk, Economic Value Creation

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในระยะยาวมีการกำหนดทิศทางไว้อย่างชัดเจนภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสานกับการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อสร้างคุณค่าใหม่ทางเศรษฐกิจและสังคม แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งมุ่งยกระดับศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกได้อย่างเหมาะสม

ประเทศไทยมีทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า งานหัตถกรรมพื้นถิ่น โดยเฉพาะการทอผ้าไหมและการย้อมสีธรรมชาติ นับเป็นทุนวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและศักยภาพสูงในการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น มีอัตลักษณ์เฉพาะ และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านเรื่องราวและความหมายเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า BCG Model ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นกรอบสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ส่งผลให้ในเวลาต่อมาเกิดกระแสการรักษ์โลกขึ้นในกลุ่มผู้บริโภค กลุ่มคนเหล่านี้มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยหันมาบริโภคสุขภาพ เลือกใช้สินค้าที่ปลอดภัย และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ทำให้แบรนด์ท้องถิ่นต่าง ๆ มีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากได้รับความสนใจเป็นพิเศษและสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าขึ้นได้ ทั้งนี้ แบรนด์ท้องถิ่นมักมีพื้นฐานคิดมาจากการใส่ใจสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้คุณค่ากับการสนับสนุนการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น และสร้างนวัตกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (ผู้จัดการออนไลน์, 2565) แนวคิดดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดเป็นเป็นแนวคิดเศรษฐกิจใหม่ที่เรียกว่า BCG Model ซึ่งเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ผู้บริโภคหันมานิยมงานหัตถกรรมพื้นถิ่นมากขึ้นในปัจจุบัน

ผ้าไหมไทยเป็นงานหัตถกรรมพื้นถิ่นที่คนทั่วโลกรู้จักในนาม Thai Silk เป็นมรดกทางศิลปะอันล้ำค่าที่แสดงถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของประเทศ มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว มีความสวยงามทั้งลวดลาย สี สัน มีความนุ่มนวล มันวาว และสวมใส่สบาย สามารถดึงดูดความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ ปัจจุบันรูปแบบการผลิตผ้าไหมไทยมีการปรับตัวไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม จากเดิมเป็นการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนก็เปลี่ยนเป็นการผลิตในเชิงการค้า (กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2567) ผู้ประกอบการและกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมหลายชุมชนต่างก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตผ้าไหมให้สามารถแข่งขันกับผู้ค้ารายอื่นได้ หนึ่งในนั้นคือ ชุมชนบ้านกลาง ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความโดดเด่นด้านการสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าไหมย้อมคราม โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 กลุ่มดังกล่าวมีจุดแข็งสำคัญ ได้แก่ การใช้เส้นไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน ลวดลายผ้าที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ผลิตภัณฑ์บางส่วนได้รับการรับรองมาตรฐานตรานกยูง ตลอดจนความเข้มแข็งของผู้นำและสมาชิกกลุ่ม รวมถึงการมีศูนย์เรียนรู้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาสู่คนในชุมชนและผู้สนใจ

อย่างไรก็ตาม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัว ทั้งในด้านกระบวนการผลิต

การบริหารจัดการ และการเข้าถึงตลาดที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับรูปแบบผลิตภัณฑ์และการดำเนินธุรกิจที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและรสนิยมของผู้บริโภคยุคใหม่ ซึ่งที่ผ่านมากลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางมีการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การปรับเปลี่ยนสีย้อมจากสีเคมีมาเป็นสีจากวัสดุธรรมชาติ โดยเฉพาะสีครามที่สกัดได้จากต้นคราม ถึงกระนั้นในกระบวนการย้อมก็ยังพบปัญหาอยู่มาก เช่น สีครามที่ติดบนเส้นไหมไม่สม่ำเสมอ มีความต่างของสีครามบนเส้นไหม เส้นไหมไม่มีความเงางาม เมื่อนำไปทอทำให้ชิ้นงานไม่มีความสวยงาม (นิรมล หารินไสล และ สุกัลยา เขียวขวัญ, 2564) อีกทั้งยังพบปัญหาเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญาที่กลายเป็นปัญหาสำคัญของกลุ่มทอผ้าหลายกลุ่ม กล่าวคือ ช่างทอผ้าไหมมีจำนวนน้อยลง ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีปัญหาสุขภาพขาดคนสืบทอดและต่อยอดเนื่องจากเด็กและเยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจ (ฉลอง สุขทอง และคณะ, 2566) ประเด็นปัญหาดังที่กล่าวมาเป็นเรื่องที่ทุกหน่วยงานจำเป็นต้องร่วมมือกันแก้ไขเพื่อช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมในประเทศไทยสามารถขยายตัวต่อไปได้ท่ามกลางการแข่งขันทางเศรษฐกิจ

จากบริบทดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาศักยภาพและบริบทการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์และพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในปัจจุบัน การศึกษาไม่ได้มุ่งเพียงการระบุปัญหาเชิงสภาพเท่านั้น หากแต่ให้ความสำคัญกับการมองเห็นโอกาสในการพัฒนา ผ่านการเชื่อมโยงห่วงโซ่คุณค่า ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับนวัตกรรมร่วมสมัย เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้กำหนดขอบเขตของการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านพื้นที่ และขอบเขตด้านระยะเวลา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยในครั้งนี้ เป็นประชาชนในชุมชนทอผ้าบ้านกลาง หมู่ 2 ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกสำคัญคือ ต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง หมู่ 2 ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร มีองค์ความรู้ในการผลิตผ้าไหมย้อมครามที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) บริบทชุมชนบ้านกลาง 2) บริบทการผลิตผ้าไหมย้อมครามชุมชนบ้านกลาง 3) ศักยภาพของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง และ 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม

ย้อมครามบ้านกลาง

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ได้รับการคัดเลือกมาศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้คัดเลือกจากชุมชนในจังหวัดสกลนครที่ยังคงดำเนินการผลิตผ้าไหมย้อมครามอยู่ในปัจจุบัน มีประสบการณ์จากการขอมาตรฐานตรานกยูง และเป็นกลุ่มในลักษณะวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากมีระบบการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจนและมีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพของกลุ่ม จึงได้คัดเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร ที่มีคุณสมบัติตามกำหนดในงานวิจัยมาเป็นพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาทำการวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 - วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568 ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 4 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง กระบวนการเสริมสร้างหรือยกระดับขีดความสามารถ และคุณสมบัติของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ หรือพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้นตามบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ การผลิตสินค้า หรือการให้บริการโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน และสร้างรายได้ภายในกลุ่ม เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง ซึ่งอาจมีโครงสร้างการบริหารในลักษณะของสหกรณ์หรือองค์กรอื่น ๆ ที่มีบทบาทส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ผ้าไหมย้อมคราม หมายถึง ผ้าที่ผลิตจากเส้นไหมธรรมชาติซึ่งผ่านกระบวนการย้อมด้วย “คราม” ซึ่งเป็นพืชที่นิยมใช้ในการย้อมผ้ามาแต่โบราณ โดยให้เฉดสีตั้งแต่สีน้ำเงินเข้มไปจนถึงสีคราม อันเป็นเอกลักษณ์สำคัญของผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น

การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ หมายถึง แนวทางในการเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาคุณภาพ ปรับปรุงรูปแบบ เพิ่มความหลากหลาย หรือนำกลยุทธ์ทางธุรกิจและการตลาดเข้ามาช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจตอบโจทย์ตลาด และสามารถสร้างรายได้ที่สูงขึ้นอย่างเป็นระบบ

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดวิสาหกิจชุมชน แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดผู้ประกอบการชุมชน และแนวคิดการพัฒนาศักยภาพ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหา ศักยภาพของผู้ประกอบการ และกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

แนวคิดวิสาหกิจชุมชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 (2548) ได้ให้ความหมาย ของ วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) ว่าหมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็น

นิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ในทำนองเดียวกัน เสรี พงศ์พิศ (2552) ก็ได้กล่าวถึงแนวคิดของวิสาหกิจชุมชนว่า เกิดจากการที่คนกลุ่มหนึ่งในชุมชน ร่วมมือกันทำอะไรบางอย่างเกี่ยวกับการผลิต การแปรรูป การจัดการทรัพยากร การจัดการทุน การจัดการตลาด โดยมีการซื้อขายในลักษณะสหกรณ์ แต่แตกต่างกันที่ระเบียบและกฎเกณฑ์ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนเน้นการแบ่งปัน การช่วยเหลือกัน มากกว่าการแข่งขัน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นหน่วยที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ไม่แตกแยก แบ่งพวก และไม่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้อง เพราะวิสาหกิจชุมชนคือการเน้นการช่วยเหลือกัน โดยหลักการของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ถือเป็นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้กลุ่มธุรกิจชุมชนที่ยังไม่มีความพร้อมในการทำธุรกิจ ให้สามารถพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่อไป

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการเกษตร (2564) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงาม ที่จรรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่กับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล และเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพ เป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าและเอื้อประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นองค์ความรู้ที่มีความหมายเช่นเดียวกับองค์ความรู้พื้นบ้าน ซึ่ง Keyes (1989, อ้างถึงใน ชัยนันท วรรณะภูติ, 2540) ได้ให้ความหมายขององค์ความรู้พื้นบ้านว่า หมายถึง ความคิด ความเข้าใจ ทักษะที่ได้พัฒนาก่อนก่อรูปขึ้นมาโดยชาวบ้าน เพื่อที่จะสามารถนำมาใช้ดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การทำอาหาร การสร้างบ้าน การรักษาโรค หรือการจัดสรรบทบาททางสังคม และการจัดความสัมพันธ์ทางสังคม

แนวคิดผู้ประกอบการชุมชน

จำนงค์ แรกพินิจ (2563) กล่าวถึงกรอบแนวคิดของคำว่า “การประกอบการชุมชน” ซึ่งเกิดจากคำว่า “การประกอบการ” และคำว่า “ชุมชน” เพื่อสร้างคำใหม่ แม้ว่าจำนงค์จะไม่ได้กล่าวถึง คำว่า ผู้ประกอบการชุมชน โดยตรง แต่ก็สามารถทำความเข้าใจคำนี้ได้จากการอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบการชุมชน กล่าวคือ การประกอบการชุมชนเน้นให้ผู้ประกอบการเริ่มต้นพัฒนาตนเองจากความคิดสร้างสรรค์ เพื่อแสวงหาทางเลือกใหม่หรือเส้นทางการสร้างกิจการหรือธุรกิจใหม่ภายใต้ห่วงโซ่คุณค่า ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับตนเอง เส้นทางการใหม่นี้จะต้องนำไปสู่การทดลองปฏิบัติ หากสำเร็จก็จะเกิดนวัตกรรมที่สามารถนำมาเป็นต้นแบบเพื่อขยายผลต่อไป อย่างไรก็ตาม การประกอบการชุมชนจะเน้นการเชื่อมโยงกระบวนการผลิต ทั้งระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำเข้าสู่กระบวนการเดียวกัน มุ่งให้ผู้ผลิตระดับต้นน้ำหรือกลางน้ำเข้าสู่ธุรกิจการตลาดหรือเข้าถึงผู้บริโภค จุดเน้นที่สำคัญอีกประการคือ กลุ่มเป้าหมายทางสังคม ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนที่ผู้ประกอบการต้องการนำพาพวกเขาไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน การประกอบการชุมชนจึงมีเป้าหมายชัดเจนในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนของประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรในชนบท ดังนั้น ผู้ประกอบการชุมชนจึงมีลักษณะเป็นนักพัฒนาเพื่อแสวงหาเส้นทางธุรกิจใหม่ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของตนเอง เป็นผู้เชื่อมโยงกระบวนการผลิตของชุมชนให้เข้าถึงผู้บริโภค และมีเป้าหมายที่จะนำพาคนในชุมชนให้หลุดพ้นจากปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจน

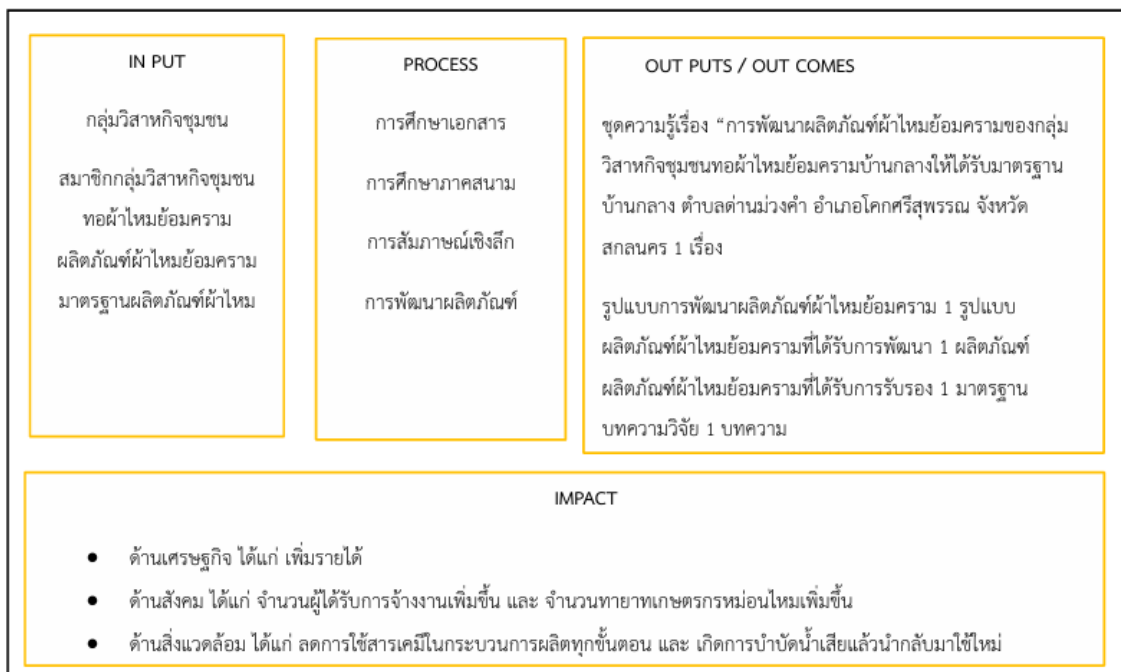
แนวคิดการพัฒนาศักยภาพ

คำว่า “ศักยภาพ” หมายถึง คุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของบุคคล ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น ค่านิยม ทักษะคิด จริยธรรม บุคลิกภาพ คุณลักษณะทางกายภาพ และอื่น ๆ ซึ่งสามารถวัดได้และต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ค่านิยม และเป้าหมายขององค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ของบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด รวมถึงต้องสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานสูงจากบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานต่ำได้ (อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์, 2547; ชูชัย สมิทธิไกร, 2552) ส่วนคำว่า “พัฒนา” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าและการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีสองส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งจะต้องมีทิศทางที่ดีขึ้นเท่านั้น (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2532) เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันจึงได้ความหมายโดยรวมว่า เป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถ คุณสมบัติและคุณลักษณะต่าง ๆ ประสพการณ์ในการปฏิบัติงาน และเป็นการสร้างโอกาสในการนำความรู้ ทักษะ ความสามารถ และประสพการณ์ที่มีอยู่หรือแฝงอยู่ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจบริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางมากขึ้น และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม อันจะนำไปสู่การค้นหานโยบายการพัฒนาที่กลุ่มที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชนต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอกะเปอร์สุพรรณ จังหวัดสุพรรณบุรี” วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอกะเปอร์สุพรรณ จังหวัดสุพรรณบุรี เรื่อง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมบ้านกลาง โดยเก็บข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มและกระบวนการผลิตผ้าไหมย้อนคราม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม รวมถึงประเด็นปัญหาของกลุ่ม จากนั้นระดมความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มร่วมกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งได้ผลการวิจัยเป็นชุดความรู้เรื่องการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม และรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อนคราม และท้ายที่สุดงานวิจัยนี้มีผลกระทบสำคัญต่อชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ การเพิ่มรายได้ให้ชุมชน การเพิ่มจำนวนผู้ทอผ้าไหมในชุมชน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการสำรวจข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้นำชุมชน ประธานกลุ่ม สมาชิกในกลุ่ม และทายาทรุ่นใหม่รวมทั้งสิ้น 15 คน ซึ่งคัดเลือกมาตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนดในงานวิจัย การเก็บข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2568 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะถูกใช้ในการวิเคราะห์ โดยจัดระเบียบข้อมูลที่ตรงกับคำถามวิจัยและเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนอย่างมีระบบ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนในชุมชนทอผ้าบ้านกลาง หมู่ 2 ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย จำนวน 15 คน มีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายหรืออาสาสมัครต้องมีบทบาทในการเป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าไหมย้อนครามบ้านกลาง หมู่ 2 ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร
2. กลุ่มเป้าหมายหรืออาสาสมัครต้องมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำในด้านการผลิตผ้าไหมย้อนครามที่ใช้ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าทอที่หลากหลาย อาทิ ภูมิปัญญาการปลูกฝ้าย ภูมิปัญญาการปลูกหม่อน-เลี้ยงไหม ภูมิปัญญาการมัดหมี่ ภูมิปัญญาการย้อมเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ ภูมิปัญญาการทอผ้า
3. กลุ่มเป้าหมายหรืออาสาสมัครต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้เหล่านั้นทั้งหมดหรือมีองค์ความรู้อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้
4. กลุ่มเป้าหมายหรืออาสาสมัครจะต้องเป็นชุมชนที่ดำเนินการผลิตผ้าทอมือที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่อง

เครื่องมือการวิจัย

1. เครื่องมือหลักที่ใช้ในงานวิจัยนี้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งออกแบบมาเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทในการเป็นแหล่งข้อมูลหลักผ่านการตอบคำถามที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ล่วงหน้า โดยกำหนดคำถามหลักไว้ 25 ข้อ ครอบคลุมประเด็นสำคัญของการศึกษา ได้แก่ สถานการณ์ปัจจุบันของกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการกลุ่ม ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกกลุ่ม แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา รวมทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบขึ้นมาได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาของโครงการและมีการทดสอบเครื่องมือก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล โดยทดลองสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกตามคุณสมบัติที่ตั้งไว้มาเป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อทดสอบเครื่องมือ หลังจากนั้นจึงนำคำถามบางข้อกลับมาปรับแก้ไขเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น จนกระทั่งได้คำถามออกมา

ทั้งหมด 25 ข้อ

2. การสังเกตถูกใช้เป็นวิธีการเก็บข้อมูลอีกประการหนึ่ง ผู้วิจัยมุ่งเน้นการเฝ้าดูพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทจริง โดยไม่มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว การสังเกตในลักษณะนี้ช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นธรรมชาติ และสะท้อนภาพจริงของสภาพการณ์ในชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายได้อย่างตรงไปตรงมา

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมา จำนวน 15 คน โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทีละคน ตั้งแต่คำถามแรกไปจนครบทุกประเด็นคำถาม ซึ่งขณะที่สัมภาษณ์จะมีการจดบันทึกคำตอบหรือข้อคิดเห็นเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ ในแบบสัมภาษณ์ แล้วจึงรวบรวมคำตอบของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการยื่นขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ก่อนที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามในเดือนมกราคม พ.ศ. 2568 เพื่อขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยก่อนการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลที่รวบรวมจากการศึกษาในพื้นที่จริงผ่านกระบวนการตรวจสอบแบบสามเส้า อันเป็นแนวทางที่ส่งเสริมความน่าเชื่อถือของข้อมูล การตรวจสอบสามเส้านี้มุ่งเน้นการตรวจสอบความแตกต่างและความเหมือนของข้อมูลจากมุมมองหรือบริบทที่แตกต่างกันเพื่อยืนยันความสอดคล้อง และความเป็นจริงของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตการณ์ภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ตามวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามแนวทางของชาย โพธิ์สีดา (2562) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนในการจัดการข้อมูล การนำเสนอข้อมูล และการอธิบายข้อมูลอย่างมีระเบียบ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง ตำบลด่านม่วงคำ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี” มีเป้าหมายหลักเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน” มีเป้าหมายหลักเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและหาแนวทางส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มให้สามารถปรับตัวและดำเนินกิจการได้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้บริบทความผันผวนทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งศึกษาลงลึกที่กลุ่มผู้ประกอบการทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อจำกัดและเสนอแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยสามารถนำเสนอได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง

ผลการวิจัยสภาพปัญหาของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง พบว่ากลุ่มประสบปัญหาหลักอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ แรงงานและทรัพยากรมนุษย์ วัตถุดิบ การตลาดและการสร้างมูลค่าเพิ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ด้านแรงงานและทรัพยากรมนุษย์ พบว่า กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งแม้จะมี

ทักษะด้านงานหัตถกรรมในระดับสูง แต่กลับประสบข้อจำกัดด้านสุขภาพและการใช้เทคโนโลยี ในขณะที่แรงงานรุ่นใหม่ไม่สนใจสืบทอดอาชีพทอผ้า เนื่องจากมองว่ามีรายได้ไม่แน่นอน โดยเฉพาะในช่วงฤดูการเกษตรที่แรงงานมักเปลี่ยนไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่งผลให้กระบวนการผลิตขาดความต่อเนื่อง เกิดความล่าช้าในการส่งมอบผลิตภัณฑ์ และกระทบต่อความเชื่อมั่นของลูกค้า นอกจากนี้ ภายในกลุ่มยังขาดระบบบริหารจัดการแรงงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการวางแผนการใช้แรงงานและวัตถุดิบอย่างเป็นระบบ รวมถึงขาดฐานข้อมูลหรือแผนสำรองที่สามารถรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน ส่งผลให้การดำเนินงานยังคงพึ่งพาประสบการณ์เป็นหลัก

1.2 ด้านวัตถุดิบ พบว่า กลุ่มยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการด้านการผลิตได้อย่างเพียงพอ โดยเฉพาะเส้นไหมซึ่งต้องพึ่งพาการเลี้ยงไหมภายในครัวเรือน และได้รับผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพอากาศ เช่น ภัยแล้งหรือฝนตกผิดปกติ ส่งผลให้ต้นหม่อนไม่เจริญเติบโตตามปกติและกระทบต่อการเลี้ยงไหมโดยตรง อีกทั้งกลุ่มยังไม่มีแหล่งจัดหาไหมสำรองหรือเครือข่ายพันธมิตรด้านวัตถุดิบที่มั่นคง ไม่มีระบบคลังเก็บไหมเพื่อใช้ในระยะเวลา จึงไม่สามารถรองรับคำสั่งซื้อในปริมาณมากได้ทันเวลา นอกจากนี้ ยังขาดระบบควบคุมคุณภาพที่เป็นมาตรฐานกลาง ทำให้คุณภาพของไหมไม่สม่ำเสมอ ส่งผลต่อคุณภาพผ้า ภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ และความน่าเชื่อถือของกลุ่ม

ภาพที่ 2 รังไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน
ที่มา: ผู้วิจัย

1.3 ด้านการตลาดและการสร้างมูลค่าเพิ่ม พบว่า แม้กลุ่มจะมีอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงความเป็นธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน แต่ยังคงขาดการดำเนินงานด้านการตลาดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์และการวางแผนการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ ส่งผลให้ไม่สามารถขยายกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาแบรนด์ หรือยกระดับธุรกิจให้เข้าถึงตลาดใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์ภาพรวมสะท้อนให้เห็นปัญหาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางในหลายมิติ ทั้งด้านแรงงาน วัตถุดิบ การบริหารจัดการ และการตลาด ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการดำเนินกิจการและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ดังนี้

1) แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านแรงงานและทรัพยากรมนุษย์

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มยังคงพึ่งพาแรงงานผู้สูงอายุเป็นหลัก ขณะที่แรงงานรุ่นใหม่ขาดความสนใจในการสืบทอดอาชีพ ส่งผลให้กระบวนการผลิตขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงฤดูเกษตรกรรม แนวทางการแก้ไขปัญหาลงความมุ่งส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้มีประสบการณ์สู่คนรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ เช่น การจัดกิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในรูปแบบ “ครูช่าง-ศิษย์ช่าง” ภายในชุมชน ควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทที่สอดคล้องกับความต้องการ เช่น ด้านการออกแบบ การสื่อสาร หรือการตลาดออนไลน์ นอกจากนี้ ควรมีการวางแผนการใช้แรงงานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสมาชิก โดยกำหนดช่วงเวลาการผลิตอย่างชัดเจน เพื่อลดปัญหาความล่าช้าและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

2) แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านวัตถุดิบและกระบวนการผลิต

จากการศึกษาพบว่า การจัดหาวัตถุดิบ โดยเฉพาะเส้นไหม ยังขาดความมั่นคงและมีความแปรปรวนตามสภาพอากาศ ส่งผลให้ไม่สามารถควบคุมปริมาณและคุณภาพการผลิตได้อย่างสม่ำเสมอ แนวทางการแก้ไขปัญหาลงความมุ่งพัฒนาระบบการจัดการวัตถุดิบของกลุ่มให้มีความเป็นระบบมากขึ้น เช่น การจัดตั้งคลังวัตถุดิบสำรอง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับศูนย์หม่อนไหมหรือกลุ่มผู้ผลิตในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเป็นแหล่งจัดหาวัตถุดิบสำรอง รวมถึงการกำหนดมาตรฐานการคัดเลือกและควบคุมคุณภาพเส้นไหม เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพสม่ำเสมอและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค

3) แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการบริหารจัดการองค์กร

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กลุ่มยังขาดระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน ส่งผลให้การดำเนินงานในภาพรวมยังไม่เป็นเอกภาพ แนวทางการแก้ไขจึงควรเน้นการจัดวางโครงสร้างการบริหารจัดการภายในกลุ่มอย่างเหมาะสม โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้ชัดเจน เช่น ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการจัดการวัตถุดิบ พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และตัดสินใจในกิจกรรมสำคัญของกลุ่ม การพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านแรงงานและกระบวนการผลิตจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและรองรับการเติบโตของกลุ่มในอนาคต

4) แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการตลาดและการสร้างมูลค่าเพิ่ม

แม้ว่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางจะมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น แต่กลุ่มยังขาดการวางแผนการตลาดและการใช้สื่อดิจิทัลอย่างเป็นระบบ แนวทางการแก้ไขปัญหาลงความมุ่งส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านการตลาดดิจิทัลให้แก่สมาชิก โดยเน้นการใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชุมชน ควบคู่กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการตลาดและยกระดับมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่ม

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การยกระดับศักยภาพของผู้ประกอบการควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในมิติต่าง ๆ อย่างครอบคลุม ทั้งด้านกระบวนการผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการบริหารจัดการ โดยไม่จำกัดเพียงเทคนิคการทอผ้าและการย้อมสีธรรมชาติเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมองค์ความรู้ด้านนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบโจทย์ตลาดในปัจจุบันได้ โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นไว้เป็นจุดเด่นที่แตกต่าง

ด้านการพัฒนาองค์กรและระบบบริหารจัดการภายใน ควรจัดระบบการทำงานให้มีความชัดเจน โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย การวางแผนการผลิต และการตัดสินใจด้านการตลาด ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นหนึ่งเดียวและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมถึงการจัดการข้อมูลด้านแรงงาน วัตถุดิบ และกระบวนการผลิตอย่างเป็นระบบ

ด้านการพัฒนากิจการผ่านช่องทางออนไลน์ จำเป็นต้องส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีทิศทาง เช่น การผลิตเนื้อหาที่สะท้อนอัตลักษณ์ของผ้าทอและภูมิปัญญาท้องถิ่น การวางแผนสื่อสารเชิงกลยุทธ์ การจัดทำเพจธุรกิจ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อขยายการรับรู้และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การทำความเข้าใจความต้องการของตลาดจะเป็นการสะท้อนให้กลุ่มเห็นว่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมีจุดเด่นหรือจุดด้อยส่วนใด และจะได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ดังนั้น เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มเข้าใจความต้องการของผู้บริโภคหรือแนวโน้มของตลาดผ้าไหม ในโครงการวิจัยจึงได้จัดอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านกลาง เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มและผู้ประกอบการได้พัฒนาแนวคิดด้านการตลาด และสามารถขยายตลาดทางออนไลน์ได้อีกช่องทางหนึ่ง

ภาพที่ 3 การอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านกลาง
ที่มา: ผู้วิจัย

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเพื่อกำหนดกลยุทธ์การสร้างมูลค่าเพิ่ม พบว่า ศักยภาพของชุมชนมีพื้นฐานที่เข้มแข็งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ทักษะเชิงหัตถกรรม และอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ ซึ่งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำไปต่อยอดสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ อย่างไรก็ตาม ศักยภาพดังกล่าวยังไม่ถูกแปรเปลี่ยนเป็นกลยุทธ์เชิงธุรกิจอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การสร้างมูลค่าเพิ่มยังเกิดขึ้นในวงจำกัด ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การเสริมสร้างกลยุทธ์การสร้างมูลค่าเพิ่มของกลุ่มสามารถดำเนินการได้ผ่าน 3 แกนหลัก ได้แก่ การใช้ศักยภาพที่มีอยู่เป็นฐาน การเสริมศักยภาพที่ขาด และการเชื่อมโยงกระบวนการตั้งแต่น้ำถึงปลายน้ำ

ประการแรก กลยุทธ์การสร้างมูลค่าเพิ่มควรเริ่มจากการต่อยอดจุดเด่นของชุมชน ได้แก่ ความเชี่ยวชาญด้านการทอผ้าไหมย้อมครามและอัตลักษณ์ลวดลายท้องถิ่น โดยผสานองค์ความรู้ดังกล่าวกับการ

ออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย เพื่อเพิ่มทั้งคุณค่าเชิงสัญลักษณ์และคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ

ประการที่สอง การเสริมศักยภาพด้านการบริหารจัดการและการตลาดเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มมูลค่า โดยเฉพาะการวางแผนการผลิต การจัดการวัตถุดิบ และการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านต้นทุน เพิ่มความต่อเนื่องของการผลิต และขยายการรับรู้ของผู้บริโภค

ประการที่สาม การบูรณาการกลยุทธ์การสร้างมูลค่าเพิ่มในลักษณะห่วงโซ่มูลค่า ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จะช่วยให้การสร้างมูลค่าเพิ่มไม่ใช่เพียงการเพิ่มราคา แต่เป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน

ภาพที่ 4 ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง

ที่มา: ผู้วิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ พบประเด็นสำคัญทั้งในด้านสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม ดังนี้

ประเด็นด้านแรงงานและทรัพยากรมนุษย์ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานรุ่นใหม่ เนื่องจากต้องพึ่งพาแรงงานผู้สูงอายุเป็นหลัก เพราะคนกลุ่มนี้มีทักษะและประสบการณ์สูง แต่มีข้อจำกัดด้านสุขภาพและความสามารถในการปรับตัวต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่งผลให้กระบวนการผลิตขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงฤดูเกษตรกรรมที่สมาชิกต้องกลับไปประกอบอาชีพหลัก

ประเด็นด้านวัตถุดิบและกระบวนการผลิต พบว่า กลุ่มต้องพึ่งพาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมภายในครัวเรือนเป็นหลัก ทำให้ประสบปัญหาความแปรปรวนของสภาพอากาศ และขาดระบบจัดการวัตถุดิบสำรอง ส่งผลให้การผลิตไม่สม่ำเสมอ

ประเด็นด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม พบว่า แม้สมาชิกกลุ่มจะมีภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เข้มแข็ง แต่ยังขาดทักษะด้านการออกแบบเชิงสร้างสรรค์และการใช้นวัตกรรมสมัยใหม่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ประเด็นด้านการตลาดและการบริหารจัดการองค์กร พบว่า แม้กลุ่มจะใช้สื่อออนไลน์ในการจำหน่ายสินค้า แต่ยังขาดการวางแผนด้านการตลาดและการสร้างแบรนด์อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การขยายตลาดยังมีข้อจำกัด

จากประเด็นข้างต้นจึงนำมาสู่การกำหนดกลยุทธ์การสร้างมูลค่าเพิ่ม คือ การใช้ศักยภาพที่มีอยู่เป็นฐาน การเสริมศักยภาพที่ขาด และการเชื่อมโยงกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ กลยุทธ์เหล่านี้เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางอย่างรอบด้าน ผ่านการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยีในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยพัฒนาศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้กับกลุ่มได้ในระยะยาว

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเผยให้เห็นประเด็นข้อจำกัดที่สำคัญของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลาง โดยเฉพาะด้านแรงงานที่ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานรุ่นใหม่ และการพึ่งพาทรัพยากรมนุษย์ภายในครัวเรือนที่มีข้อจำกัดทั้งด้านสุขภาพและศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในด้านทักษะการบริหารจัดการ การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สามารถช่วยยกระดับขีดความสามารถของแรงงานที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ทั้งในด้านคุณภาพสินค้า การขยายตลาด และการเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนในระยะยาว สถานการณ์นี้ผลการวิจัยตรงกับข้อค้นพบของ อวุธ วงศ์สว่าง และคณะ (2564) ที่ระบุว่า กลุ่มผู้ทอผ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเผชิญปัญหาลักษณะเดียวกัน และยังขาดระบบบริหารจัดการแรงงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของกลุ่ม ช่วงฤดูเพาะปลูกยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อกระบวนการผลิต เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ต้องกลับไปทำเกษตรกรรม ทำให้กระบวนการผลิตไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ วรณพงศ์ ช่วยรักษา (2560) ที่ระบุว่ากลุ่มผู้ทอผ้าในจังหวัดสกลนครยังคงเปราะบาง เนื่องจากไม่มีระบบแรงงานสำรองรองรับภารกิจหลากหลายของสมาชิก ซึ่งกลุ่มทอผ้าบ้านกลางกลุ่มเป้าหมายตัวอย่างนั้นพบปัญหาขาดแคลนแรงงานในช่วงฤดูเพาะปลูกเช่นเดียวกัน ส่งผลให้ระยะเวลากำหนดที่ต้องได้รับผลิตภัณฑ์นั้นคาดเคลื่อนและล่าช้า

ด้านการจัดการวัตถุดิบ กลุ่มยังคงพึ่งพาการเลี้ยงไหมในครัวเรือนซึ่งอ่อนไหวต่อสภาพอากาศ และขาดแผนสำรองในการจัดหาวัตถุดิบ ทำให้ไม่สามารถรับมือกับความผันผวนทางธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางเคยประสบปัญหาในเรื่องของการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่ไม่สามารถควบคุมสภาพอากาศได้ ส่งผลให้หม่อนไหมมีจำนวนไม่เพียงพอจะต้องพึ่งพาไหมจากศูนย์หม่อนไหม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ บุชบา หินธาร และคณะ (2566) ที่ระบุว่าความไม่มั่นคงด้านวัตถุดิบเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของกลุ่มหัตถกรรมพื้นถิ่น ขณะเดียวกัน การพัฒนาศักยภาพสมาชิกในด้านการออกแบบและใช้นวัตกรรมยังมีข้อจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ ณรงค์ เจนใจ (2567) ที่ชี้ว่าการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีการออกแบบช่วยพัฒนาทักษะในการสร้างสรรค์และเพิ่มประสิทธิภาพในการออกแบบได้ดียิ่งขึ้นรวดเร็วและส่งเสริมการจัดการตลาดให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ช่วยให้เกิดผลิตภัณฑ์ตอบสนองตลาดได้ดียิ่งขึ้น

ด้านการตลาด แม้กลุ่มจะมีช่องทางออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก และไลน์ แต่ยังขาดการวางกลยุทธ์การสื่อสารที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงลูกค้าใหม่หรือสร้างภาพลักษณ์ที่โดดเด่นได้

กลุ่มจึงจำเป็นต้องมีเอกลักษณ์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม พร้อมกับการยกระดับช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยนำการตลาดอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เป็นเครื่องมือการตลาดเชิงเนื้อหา เช่น การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลที่มีภาพประกอบโดดเด่นและสะท้อนอัตลักษณ์สินค้า ช่วยสร้างความแตกต่างและกระตุ้นการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นช่องทางการขายที่เปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารสองทางระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เพิ่มรายได้และสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มในการวางแผนการตลาด และการตัดสินใจกำหนดทิศทางกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ จะส่งผลให้การทำงานร่วมกันดำเนินไปอย่างราบรื่นนั้น ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุนต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ และคณะ (2563) ที่เน้นย้ำถึงบทบาทของการมีส่วนร่วม การสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน และการใช้เครือข่ายเพื่อยกระดับความยั่งยืนขององค์กร ดังนั้น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กลุ่มจึงต้องพัฒนาทั้งศักยภาพทางการตลาดและเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเพื่อวางแผนการตลาดควบคู่กันไป

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางมีความเข้มแข็งด้านความร่วมมือภายในชุมชน และเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งช่วยสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและเสริมความยั่งยืนของกลุ่ม ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้กลุ่มจะยังขาดทักษะด้านการตลาดเชิงเทคนิค แต่มี “ทุนทางสังคม” ที่สามารถต่อยอดสู่การพัฒนาเชิงธุรกิจได้ในอนาคต ซึ่งถือเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยขยายมุมมองการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจากมิติทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ไปสู่มิติทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคในตลาดเฉพาะกลุ่มในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาดที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค ตลอดจนเพิ่มศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในบริบทเศรษฐกิจปัจจุบัน

2) การวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทอผ้าไหมย้อมครามจากรุ่นสู่รุ่น ควรมุ่งเน้นไปที่กลยุทธ์ที่สามารถสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในการสืบทอดอาชีพนี้ โดยการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) การส่งเสริมการฝึกอบรมแรงงานฝีมืออย่างต่อเนื่องถือเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาทักษะความชำนาญของสมาชิกในกระบวนการทอผ้าไหมย้อมคราม อีกทั้งเป็นการยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ซึ่งต้องใช้ความประณีตในทุกขั้นตอน เพื่อแก้ปัญหาการผลิตล่าช้า โดยเฉพาะในช่วงฤดูทอผ้า และยังช่วยให้กลุ่มสามารถผลิตผ้าได้อย่างต่อเนื่องแม้มีข้อจำกัดด้านแรงงานและเวลา

2) การพัฒนาแผนสำรองสำหรับจัดหาไหม เช่น การสร้างคลังไหมสำรอง และความร่วมมือกับศูนย์หม่อนไหม เป็นแนวทางลดความเสี่ยงจากความผันผวนด้านวัตถุดิบ แนวทางนี้ควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว ทำให้สามารถรักษามาตรฐานและพัฒนาคุณภาพได้อย่างมั่นคง

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้บ่งชี้ว่าองค์ความรู้ใหม่ในประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ กล่าวคือ แม้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางจะเผชิญปัญหาแรงงานเช่นเดียวกับกลุ่มอื่น แต่กลับมี “ทุนทางสังคม” ในรูปแบบของการถ่ายทอดความรู้แบบไม่เป็นทางการภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้ทั้งเด็ก เยาวชน และบุคคลที่สนใจเข้ามาเรียนรู้กระบวนการทอผ้าและย้อมครามจากผู้มีประสบการณ์ ซึ่งแตกต่างจากหลายงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นเพียงการขาดคนรุ่นใหม่เท่านั้น ประเด็นนี้สะท้อนว่าการสร้างพื้นที่เรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนอาจเป็นกลไกสำคัญในการลดความเปราะบางด้านแรงงานในระยะยาว

ประเด็นด้านเครือข่ายพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหมย้อมครามบ้านกลางได้เริ่มปรับตัวด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์หม่อนไหม เพื่อเสริมความมั่นคงด้านวัตถุดิบ ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพในการปรับตัวเชิงระบบ แม้จะยังไม่สมบูรณ์ ประเด็นนี้จึงถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็นว่า “การสร้างเครือข่ายวัตถุดิบภายนอกชุมชน” เป็นแนวทางสำคัญในการลดความเสี่ยงจากปัจจัยธรรมชาติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นได้

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มบ้านกลางให้ความสำคัญกับการรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมควบคู่ไปกับการพัฒนา ซึ่งแตกต่างจากบางงานวิจัยที่มุ่งเน้นการปรับปรุงแบบผลิตภัณฑ์ตามตลาดเป็นหลัก งานวิจัยนี้จึงเสนอองค์ความรู้ใหม่ว่า การพัฒนานวัตกรรมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่จำเป็นต้องลดทอนอัตลักษณ์ท้องถิ่น แต่ควรเป็น “การบูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่” เพื่อสร้างคุณค่าที่แตกต่างอย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานส่งเสริมการเกษตร*.
<https://share.google/nwzblnG9j0Hjdnyh4>
- กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2567). *องค์ความรู้ เรื่อง ผ้าไหมไทยและเครื่องหมายตรา
นกยูงพระราชทาน*. [https://qsds.go.th/wp-content/uploads/2025/07/SilkKonwlagas1.
pdf](https://qsds.go.th/wp-content/uploads/2025/07/SilkKonwlagas1.pdf)
- จำนงค์ แรกพินิจ. (2563). *คู่มือพัฒนาผู้ประกอบการชุมชน*. สาขาวิชาการพัฒนาชีวิตและประกอบการชุมชน
คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.
- ฉลอง สุขทอง, ศิริทิพย์ พิศวร, อธิราพร สุขทอง, สิริพัฒน์ ลาภจิตร และ สุดใจ สะอาดยิ่ง. (2566). มรดก
ภูมิปัญญาผ้าไหมยกทองสุรินทร์ : อนุรักษ์ พัฒนาและถ่ายทอดเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน.
วารสารวิจัยวิชาการ, 6(5), 375-394.
- ชยันต์ วรรณะภูติ. (2540). *แนวคิดเรื่องกลุ่มอุปถัมภ์ของ ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์ : นักมานุษยวิทยาที่ข้าพเจ้า
รู้จักคนธรรมดา : รวมบทความและข้อเขียนในวาระครบรอบอายุ 60 ปี ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์*.
สถาบันวิจัยเชิงพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชูชัย สมितिไกร. (2552). *การสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร* (พิมพ์ครั้งที่
3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ณรงค์ เจริญใจ. (2567). การพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีการออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ของชุมชนตำบลสันมะค่า อำเภอบ้านดง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 1(1), 57–76. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalartsjournal/article/view/268291/183980>
- นิรมล หารินไสล และ สุกัลยา เชิญขวัญ. (2564). การพัฒนากระบวนการย้อมเส้นไหมด้วยคราม กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกลาง จังหวัดสกลนคร. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 13(4), 279–295.
- บุษบา หินธาร, รัตนา สิทธิอ่วม, จงกล เพชรสุข, ธัญญาพร มาบวบ, และ สุรีย์พร แก้วหล่อ. (2566). การศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้า กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอไทยร่วมใจบ้านกร่างท่าหว้า ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 5(1), 65–77. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmmpsnu/article/view/263988>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2565, 22 กรกฎาคม). งานหัตถกรรมไทยกับเทรนด์รักษ์โลก. <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9650000069940>
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. (2548, 8 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก. หน้า 2.
- วรรณพงศ์ ช่วยรักษา. (2560). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มสตรีทอผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านลำเต่า จังหวัดสกลนคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. <https://buuir.buu.ac.th/handle/1234567890>
- วิรัช วิรัชนิการ. (2532). *หลักการพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนประยุกต์*. โอเดียน สโตร์.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *โมเดลเศรษฐกิจบีซีจี*. <https://www.nxpo.or.th/th/bcg-economy/>
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). *คู่มือทำวิสาหกิจชุมชน*. พลังปัญญา.
- อัมพวัลย์ วิศวรรานนท์, พิศรวาส ภูทอง, และ มนศักดิ์ มหิษฐ์. (2563). สภาพปัญหาและเงื่อนไขของการจัดการศูนย์พัฒนากิจการเพื่อสังคม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนาสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(2), 125–136. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/swurd/article/view/24113>
- อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์. (2547). แนวคิดเรื่องสมรรถนะ Competency: เรื่องเก่าที่เรายังหลงทาง. *Chulalongkorn Review*, 16, 57–72.
- อาวุธ วงศ์สว่าง, เจริญชัย พรไพรเพชร, สจ๊วต กุลธวัชวงศ์, ภัทรจิตรา เพียรชนะ, กิตติกรรณ์ หนองหารพิทักษ์, สำเริง นนศิริ, และ กฤติกา จันทร์พล. (2564). แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มธุรกิจทอผ้าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านสามทอ ตำบลแสงสว่าง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 7(2), 178–188. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/scai/article/view/250280/170838>

เรื่องเล่าสกลนคร: การรับรู้ผ่านการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง

ต่อศักดิ์ เกษมสุข¹¹สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครที่นำเสนอผ่านการกล่าวสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดธิดาปราสาทผึ้งในรอบ Speech Competition ประจำปี พ.ศ. 2566-2567 และการรับรู้ของผู้ชม การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์เนื้อหาสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดจำนวน 55 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ชมการประกวดจำนวน 20 คน แบ่งเป็นผู้ชมออนไลน์จำนวน 10 คน และผู้ชมออนไลน์จำนวน 10 คน

ผลการศึกษาพบว่า เรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครที่นำเสนอผ่านสุนทรพจน์สามารถจำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) เรื่องเล่าด้านวัฒนธรรม (ร้อยละ 100) ครอบคลุมประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ผ้าฮ่อมคราม และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ 2) เรื่องเล่าด้านธรรมชาติ (ร้อยละ 94.55) ที่เน้นวัดพระธาตุเชิงชุมและรอยพระพุทธบาท 3) เรื่องเล่าด้านธรรมชาติ (ร้อยละ 89.09) ที่กล่าวถึงทะเลสาบหนองหารและเทือกเขาภูพาน และ 4) เรื่องเล่าอื่น ๆ (ร้อยละ 58.18) ครอบคลุมประวัติศาสตร์ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการท่องเที่ยว โดยเรื่องเล่าทั้งหมดถูกประกอบสร้างผ่านกรอบแนวคิด “เมือง 3 ธรรม” ทั้งธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัด

ผู้ชมส่วนใหญ่สามารถรับรู้และเข้าใจเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครผ่านการประกวดได้ มีทัศนคติเชิงบวก และแสดงความชื่นชมต่อการนำเสนอ ทั้งนี้ พบความแตกต่างในการรับรู้ระหว่างผู้ชมออนไลน์และผู้ชมออนไลน์ โดยผู้ชมออนไลน์มีการรับรู้ที่ลึกซึ้งมากกว่าในมิติที่ต้องอาศัยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ขณะที่ผู้ชมออนไลน์ได้รับประโยชน์จากเทคนิคการถ่ายทอดภาพและความยืดหยุ่นในการรับชมซ้ำ การใช้ทั้งสองช่องทางควบคู่กันจึงเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการสื่อสารเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: เรื่องเล่า, การรับรู้, ธิดาปราสาทผึ้ง, ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งสกลนคร

SAKON NAKHON NARRATIVES: A STUDY OF PERCEPTION THROUGH THE QUEEN OF WAX CASTLE BEAUTY PAGEANT

Torsak Kasemsuk¹

¹Thai for Communication, Faculty of Humanities and Social Sciences
Sakon Nakhon Rajabhat University

*Corresponding Author: E-mail: torsak.kasemsuk@gmail.com

ABSTRACT

This research aims to study the narratives of Sakon Nakhon Province presented through the speech competition of the Queen of Sakon Nakhon Wax Castle beauty pageant contestants and audience perception during 2023-2024. The study employed qualitative research methods, analyzing the speech content of 55 contestants and conducting in-depth interviews with 20 audience members, comprising 10 on-site attendees and 10 online viewers.

The findings reveal that the narratives of Sakon Nakhon Province presented through speeches can be classified into four categories: 1) Cultural narratives (100%), covering the Wax Castle parade tradition, indigo-dyed fabric, and ethnic diversity; 2) Religious narratives (94.55%), focusing on Phra That Choeng Chum Temple and Buddha's footprints; 3) Natural narratives (89.09%), highlighting Nong Han Lake and Phu Phan Mountains; and 4) Other narratives (58.18%), encompassing history, local products, and tourism. All narratives were constructed through the framework of "Three Dharmas City" (Dharma, Nature, and Culture), reflecting cultural reproduction aligned with the province's tourism policies.

Most audience members were able to perceive and understand Sakon Nakhon's cultural narratives through the pageant, demonstrated positive attitudes, and expressed appreciation for the presentation. Differences in perception were found between on-site and online audiences, with on-site attendees having deeper perceptions in dimensions requiring sensory experiences, while online viewers benefited from broadcast techniques and flexible replay options. The concurrent use of both channels is therefore an optimal strategy for effectively communicating cultural narratives.

Keywords: Narratives, Perception, Queen of Wax Castle, Sakon Nakhon Wax Castle Festival

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่กระแสวัฒนธรรมสากลเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง เรื่องเล่าทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการสร้างความแตกต่างและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม สรณัฐ ไตรลึงคะ (2560) อธิบายว่า เรื่องเล่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์ที่มีมาตั้งแต่อดีต โดยแต่ละสังคมมีวิธีการเล่าเรื่องที่หลากหลาย ทั้งผ่านศิลปะ วรรณกรรม และสื่อสมัยใหม่ เรื่องเล่ามีบทบาทสำคัญในการส่งผ่านคุณค่า ความทรงจำ และภูมิปัญญาของสังคม รวมทั้งช่วยหล่อหลอมความคิด ปลุกฝังจริยธรรม และสร้างความรักภักดีในท้องถิ่นของตน อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงโครงสร้างอำนาจและกระบวนการประกอบสร้างความหมาย ดังที่ สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ (2559) พบว่า การเล่าเรื่องทางวัฒนธรรมสะท้อนอำนาจของผู้สร้างสารที่ประกอบสร้างความหมายผ่านมุมมองเฉพาะ ซึ่งอาจไม่สะท้อนมุมมองของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมอย่างแท้จริง การเล่าเรื่องจึงเป็นกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่มีอำนาจในการกำหนดความหมายและการรับรู้ของสาธารณะ

จังหวัดสกลนคร เป็นจังหวัดที่มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่อุดมสมบูรณ์ มีความโดดเด่นด้วยเรื่องเล่าที่หลากหลาย ทั้งภาษา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วยความงดงามเหล่านี้ สกลนครจึงได้รับการขนานนามว่าเป็น “เมืองแห่ง 3 ธรรม” ได้แก่ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีแห่ปราสาทผึ้งที่สะท้อนถึงความเชื่อทางพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฝีมือช่างและความสามัคคีของชุมชน เรื่องเล่าเหล่านี้ล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและควรได้รับการอนุรักษ์และเผยแพร่

การสื่อสารเรื่องเล่าท้องถิ่นในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยกลไกและช่องทางที่หลากหลาย เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประกวดนางงามในบริบทของงานประเพณีท้องถิ่นจึงกลายเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ถูกนำมาใช้ ไม่เพียงแต่เป็นการแสวงหาความงามภายนอกเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่สำคัญในการสื่อสารและถ่ายทอดเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมสู่สาธารณะ ดังที่ วรพงษ์ ปลอดมุสิก (2561) กล่าวว่า การประกวดนางงามเปรียบดังนางกวักที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารกับผู้คนให้ออกมามีส่วนร่วม ทั้งนี้มีการใช้ความงามอันโดดเด่นของผู้หญิงเพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชน

การประกวดธิดาปราสาทผึ้ง เป็นกิจกรรมหนึ่งในงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ที่ถูกพัฒนาให้เป็นเครื่องมือสื่อสารเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครอย่างเป็นระบบ โดยมีการออกแบบรูปแบบการประกวดให้สอดคล้องกับเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครในมิติต่าง ๆ ตั้งแต่การแต่งกาย การแสดง การนำเสนอวิถีทัศน์ ไปจนถึงการกล่าวสุนทรพจน์บนเวที โดยเฉพาะรอบ Speech Competition ที่เป็นช่วงเวลาสำคัญที่ผู้เข้าประกวดจะนำเสนอเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครสื่อสารผ่านการกล่าวสุนทรพจน์ นอกจากนี้ผู้ชมสามารถรับชมได้ทั้งแบบออนไลน์และแบบออนไลน์ผ่านเพจเฟซบุ๊ก ซึ่งช่วยขยายการเข้าถึงและสร้างการรับรู้เรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครในวงกว้าง

การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการรับรู้เรื่องเล่าจังหวัดสกลนครผ่านการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง โดยใช้การกล่าวสุนทรพจน์ในรอบ Speech Competition ของผู้เข้าประกวดเป็นข้อมูลหลักในการศึกษา ซึ่งครอบคลุมระยะเวลา 2 ปี คือ ปี 2566 และปี 2567 รวมผู้เข้าประกวดทั้งสิ้น 55 คน ผลการศึกษาจะช่วยให้เข้าใจกระบวนการสื่อสารเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครและการรับรู้ของผู้ชม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลไกการสื่อสารเรื่องเล่าท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารและการรับรู้เรื่องเล่าจังหวัดสกลนครผ่านการกล่าวสุนทรพจน์ในรอบ Speech Competition ในการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง ประจำปี พ.ศ. 2566-2567

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้ชมการประกวดธิดาปราสาทผึ้งปี พ.ศ. 2566-2567 กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- 1) ผู้ชมแบบออนไซต์ (ณ สถานที่จัดประกวด) จำนวน 10 คน
- 2) ผู้ชมแบบออนไลน์ (ผ่านช่องทางเฟซบุ๊กไลฟ์) จำนวน 10 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครที่นำเสนอผ่านการกล่าวสุนทรพจน์ในรอบ Speech Competition ในการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง ประจำปี พ.ศ. 2566-2567 จำนวน 55 คน เป็นตัวบทในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ปี พ.ศ. 2566 ผู้เข้าประกวดจำนวน 30 คน กล่าวสุนทรพจน์ในหัวข้อ “มหัศจรรย์สกลนคร”
- 2) ปี พ.ศ. 2567 ผู้เข้าประกวดจำนวน 25 คน กล่าวสุนทรพจน์ในหัวข้อ “สกลนคร...เมืองต้องมนต์ทุกคนต้องมา”

นิยามศัพท์เฉพาะ

การประกวดธิดาปราสาทผึ้ง หมายถึง การประกวดธิดาปราสาทผึ้งที่จัดขึ้นที่จังหวัดสกลนครในช่วงเทศกาลออกพรรษา ประจำปี พ.ศ. 2566-2567

เรื่องเล่า หมายถึง การนำเสนอเรื่องราว ประสบการณ์ ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์และคุณค่าของจังหวัดสกลนครที่สื่อสารผ่านการประกวดธิดาปราสาทผึ้งในรอบ Speech Competition

สุนทรพจน์ หมายถึง การพูดในรอบ Speech Competition ในการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง ปี พ.ศ. 2566 หัวข้อ “มหัศจรรย์สกลนคร” และ ปี พ.ศ. 2567 หัวข้อ “สกลนคร...เมืองต้องมนต์ที่ทุกคนต้องมา” โดยมีเวลาพูดคนละไม่เกิน 45 วินาที

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องเล่า

สรณัฐ ไตรลึงค์ (2560) อธิบายว่า เรื่องเล่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมมนุษย์ที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อที่หลากหลาย ตั้งแต่ศิลปะโบราณจนถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยทำหน้าที่สำคัญในการส่งผ่านความทรงจำและคุณค่าทางสังคมหล่อหลอมความคิด ปลูกฝังจริยธรรม และสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ขณะที่ดุริยางค์ คมขำ (2566) ชี้ให้เห็นว่า เรื่องเล่าชุมชนสามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ช่วยสะท้อนเอกลักษณ์และดึงดูดความสนใจได้ ส่วน ผกามาศ ศรีสมบัติ (2559) เสนอว่า

เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์มีพลวัตในการสื่อความหมายต่อสังคม ทั้งการสร้าง ความสมานฉันท์ การกำหนด ความหมาย และการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ ในขณะที่ จุไรรัตน์ รัตติโชติ และคณะ (2567) แสดงให้เห็นว่า เรื่องเล่าทางวัฒนธรรมไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่ความบันเทิง แต่เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอด ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิถีชีวิต และความเชื่อที่ผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งช่วยหลอมรวมจิตใจและสร้างความสัมพันธ์อันเข้มแข็งของคนในชุมชน

จากแนวคิดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล่าเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม สามารถนำเสนอผ่านช่องทางที่หลากหลาย และมีบทบาทในการสร้างความหมายและเอกลักษณ์ของชุมชน ดังนั้น การประกวดิธาปราสาทผึ้งจึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการสื่อสารเรื่องเล่าจังหวัดสกลนครสู่สาธารณะ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

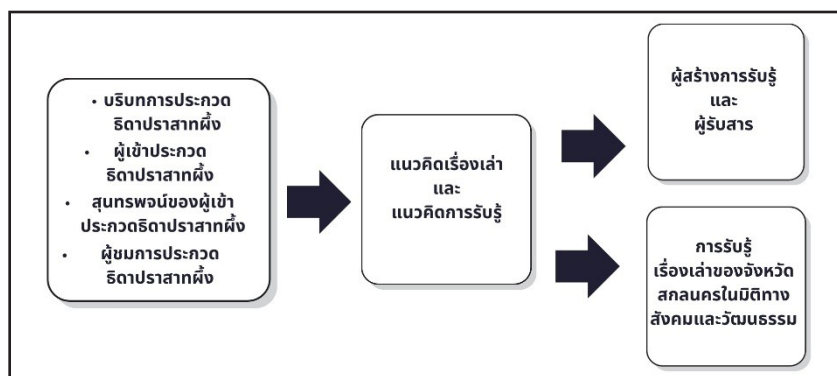
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้

ฉัตรยาพร เสมอใจ (2550) อธิบายว่า การรับรู้เป็นกระบวนการตีความ สิ่งสัมผัสได้ผ่านประสาทสัมผัส โดยขึ้นอยู่กับพื้นฐานความคิด ความรู้สึก และสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล ซึ่งบุคคลจะเลือกรับข้อมูลตามศักยภาพของตนเอง กมลวัฒน์ ยะสาวรรณ (2547) เสริมว่า การแปลความหมายของสิ่งเร้าแต่ละคนแตกต่างกันตามประสบการณ์เดิม ส่วน ณัทกิจพัฒน์ หอมวิจิตรกุล (2560) อธิบายว่า การรับรู้เป็นกระบวนการคัดเลือกและจัดระเบียบความหมายของสิ่งเร้า ซึ่งบุคคลอาจรับรู้แตกต่างกันแม้อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน เนื่องจากความต้องการ ค่านิยม และประสบการณ์ที่หลากหลาย

การวิจัยนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องเล่าและทฤษฎีการรับรู้เป็นกรอบในการศึกษาว่าผู้ชมการประกวดิธาปราสาทผึ้งจังหวัดสกลนครอย่างไร ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการใช้เรื่องเล่าท้องถิ่นเป็นทุนทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างความตระหนักรู้ถึงวัฒนธรรมประเพณีของชาวสกลนครในวงกว้าง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดที่บูรณาการระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่า(Narrative) และแนวคิดการรับรู้ (Perception Theory) โดยแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่าใช้จำแนกและวิเคราะห์เรื่องเล่าสกลนครที่นำเสนอผ่านการกล่าวสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดิธาปราสาทผึ้ง แนวคิดการรับรู้อธิบายกระบวนการตีความ และสร้างความเข้าใจของผู้ชม การบูรณาการทั้งสองแนวคิดนี้ช่วยให้เข้าใจทั้ง “เรื่องเล่าที่ถูกสื่อสาร” และ “การรับรู้เรื่องเล่าของผู้ชม”

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ มีกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ชมการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง ประจำปี พ.ศ. 2566-2567 จำนวน 20 คน

2) กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ชมการประกวดธิดาปราสาทผึ้งที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน โดยเป็นผู้ที่รับชมการประกวดธิดาปราสาทผึ้งในปี พ.ศ. 2566-2567 ตลอดจนจบการประกวด แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1) ผู้ชมออนไลน์ (ณ สถานที่จัดการประกวด) จำนวน 10 คน

2.2) ผู้ชมออนไลน์ (ผ่านทางเฟซบุ๊กไลฟ์) จำนวน 10 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับผู้ชมการประกวดครอบคลุมประเด็นดังนี้

1.1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1.2) การรับรู้เรื่องเล่าต่าง ๆ ที่ปรากฏในการประกวด

1.3) ช่องทางการสื่อสารที่ส่งผลต่อการรับรู้เรื่องเล่า

1.4) ความแตกต่างในการรับรู้ระหว่างการชมการประกวดของผู้ชมแบบออนไลน์และแบบออนไลน์

1.5) ทศนคติและความประทับใจต่อการนำเสนอเรื่องเล่า

2) แบบบันทึกข้อมูลการวิเคราะห์เนื้อหาสุนทรพจน์ สำหรับวิเคราะห์เนื้อหาการกล่าวสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวด

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจาก 2 แหล่งเป็นหลัก ได้แก่

1) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ชมการประกวด จำนวน 20 คน ที่เก็บข้อมูลในช่วงเดือนมีนาคม - ตุลาคม พ.ศ. 2568 โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อจำแนกประเด็นและหาความหมายเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องเล่าของจังหวัดสกลนคร

2) ข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาสุนทรพจน์ โดยรวบรวมข้อมูลจากเทปบันทึกภาพการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง ปี พ.ศ. 2566-2567 ที่ถ่ายทอดผ่านเฟซบุ๊กไลฟ์ของการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง นำมาถอดเทปและวิเคราะห์เนื้อหาการกล่าวสุนทรพจน์ในรอบ Speech Competition ของผู้เข้าประกวดทั้ง 55 คน แบ่งเป็น ปี พ.ศ. 2566 จำนวน 30 คน ในหัวข้อ “มหัศจรรย์สกลนคร” และปี พ.ศ. 2567 จำนวน 25 คน ในหัวข้อ “สกลนคร...เมืองต้องมนต์ที่ทุกคนต้องมา” เพื่อจำแนกประเภทของเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมที่ถูกนำเสนอ และวิเคราะห์โครงสร้างการเล่าเรื่องของจังหวัดสกลนคร

นอกจากนี้ ยังรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่อที่เผยแพร่เกี่ยวกับการประกวด เช่น วิดีทัศน์ ภาพถ่าย และข้อมูลในเพจเฟซบุ๊กของการประกวด เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอและช่องทางการสื่อสารเรื่องเล่าของ

จังหวัดสกลนครผ่านการประกวดธิดาปราสาทผึ้งอย่างครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกและจัดหมวดหมู่เรื่องเล่าที่ปรากฏในสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดทั้ง 55 คน ตามกรอบแนวคิดเรื่องเล่า ประกอบด้วย (1) ประเภทของเรื่องเล่าที่ปรากฏในการกล่าวสุนทรพจน์ และ (2) การรับรู้และทัศนคติของผู้ชมต่อเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจาก 3 แหล่ง ได้แก่ (1) การสัมภาษณ์ผู้ชม 2 กลุ่ม (2) การวิเคราะห์เทปบันทึกภาพการกล่าวสุนทรพจน์ในรอบ Speech Competition ของผู้เข้าประกวด และ (3) สื่อที่เผยแพร่เกี่ยวกับการประกวด จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ประกอบตารางแสดงความถี่ของประเภทเรื่องเล่า

ผลการวิจัย

การศึกษาการรับรู้เรื่องเล่าจังหวัดสกลนครผ่านการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง ดำเนินการศึกษาข้อมูลโดยการถอดเทปการกล่าวสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดธิดาปราสาทผึ้ง ประจำปี พ.ศ. 2566 และ 2567 จำนวน 55 คน และการสัมภาษณ์ผู้ชมจำนวน 20 คน แบ่งเป็นผู้ชมออนไลน์ จำนวน 10 คน และผู้ชมออนไลน์ จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า การประกวดธิดาปราสาทผึ้งเป็นพื้นที่สื่อสารเรื่องเล่าเกี่ยวกับจังหวัดสกลนครได้หลากหลายมิติผ่านช่องทางที่หลากหลาย และผู้ชมทั้งสองกลุ่มสามารถรับรู้เรื่องเล่าเหล่านั้นได้ ผลการวิจัยนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) บริบทของการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง 2) เรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครที่ปรากฏในการกล่าวสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดธิดาปราสาทผึ้ง และ 3) การรับรู้ของผู้ชมแบบออนไลน์และออนไลน์

1. บริบทของการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการประกวด พบว่า การประกวดธิดาปราสาทผึ้งมีพัฒนาการที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 ยุคสำคัญ กล่าวคือ ยุคแรก (พ.ศ. 2532-2546) การประกวดจัดขึ้นโดยเทศบาลเมืองสกลนคร มีการคัดเลือกสาวงามจากตัวแทนคุ้มวัดต่าง ๆ การประกวดมีลักษณะเรียบง่าย เน้นความงามและบุคลิกภาพ ผู้ชนะจะปรากฏตัวบนขบวนแห่ปราสาทผึ้ง หลังจากนั้นการประกวดได้หยุดจัดการประกวดไปกว่า 20 ปี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2566 จึงมีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ การประกวดในยุคใหม่นี้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งการเปิดรับสมัครจากทั่วประเทศ การออกแบบรอบการประกวดที่เน้นการสื่อสารเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครอย่างชัดเจน การใช้ผ้าयोอมครามสกลนครในการแต่งกาย และการถ่ายทอดสดผ่านช่องทางออนไลน์ การประกวดแบ่งเป็น 3 รอบคือ รอบที่ 1 รอบสุนทรพจน์ Speech Competition รอบที่ 2 รอบ Keywords สำหรับผู้เข้ารอบ 10 คนสุดท้าย และรอบที่ 3 รอบ Final Competition เป็นรอบตัดสิน ซึ่งรูปแบบการประกวดดังกล่าวทำให้การประกวดไม่ได้เป็นเพียงการนำเสนอความงามเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกการสื่อสารเรื่องเล่าทางวัฒนธรรม อันมีนัยในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมเรื่องราวเอกลักษณ์ของจังหวัดสกลนครได้เช่นเดียวกัน

ภาพที่ 2 บรรยากาศการประกวดธิดาปราสาทผึ้งในปี พ.ศ. 2566

ที่มา: Facebook ธิดาปราสาทผึ้งสกลนคร

ภาพที่ 3 บรรยากาศการประกวดธิดาปราสาทผึ้งในปี พ.ศ. 2567

ที่มา: Facebook ธิดาปราสาทผึ้งสกลนคร

2. เรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครที่ปรากฏในการกล่าวสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดธิดาปราสาทผึ้ง ปี พ.ศ. 2566–2567

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเรื่องเล่าที่ปรากฏในเนื้อหาสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดธิดาปราสาทผึ้ง จำนวน 55 คน ในช่วงปี พ.ศ. 2566-2567 พบว่า การนำเสนอเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทหลัก โดยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) เรื่องเล่าด้านวัฒนธรรม 2) เรื่องเล่าด้านธรรมชาติ 3) เรื่องเล่าด้านธรรมชาติ และ 4) เรื่องเล่าอื่น ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ความถี่ของประเภทเรื่องเล่าในการกล่าวสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวด

ประเภทเรื่องเล่า	ปี 2566 (30 คน)	ปี 2567 (25 คน)	รวม (55 คน)	ร้อยละ
1. วัฒนธรรม	30	25	55	100
2. ธรรมชาติ	28	24	52	94.55
3. ธรรมชาติ	26	23	49	89.09
4. เรื่องเล่าอื่น ๆ	18	14	32	58.18

หมายเหตุ: ผู้เข้าประกวด 1 คน สามารถกล่าวถึงเรื่องเล่าได้มากกว่า 1 ประเภท

ด้านเนื้อหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องเล่าที่ปรากฏในเนื้อหาสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวด
ธิดาปราสาทผึ้งมีดังนี้

2.1 เรื่องเล่าด้านวัฒนธรรม

เรื่องเล่าด้านวัฒนธรรมปรากฏในสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดทุกคน จำนวน 55 คน (คิดเป็นร้อยละ 100) สะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมเป็นแกนหลักของการสร้างเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนคร เนื้อหาที่กล่าวถึงประกอบด้วย ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ซึ่งถูกกล่าวถึงมากที่สุดในฐานะประเพณีที่ “ยิ่งใหญ่” “งดงาม” “หนึ่งเดียวในโลก” และเป็น “Unseen Thailand” เช่น “ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก” (หมายเลข 10, 2566) “งานแห่ปราสาทผึ้งหนึ่งเดียวในประเทศไทย” (หมายเลข 15, 2567) นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึง ผ้าฮ่อมครามหรือผ้าคราม ในฐานะ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” “เอกลักษณ์” “Soft Power” และ “สินค้า GI” เช่น “ผ้าฮ่อมครามที่สวยงาม นี่คือ signature และ soft power ของสกลนคร” (หมายเลข 9, 2566) อีกทั้งยังกล่าวถึง ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเน้นการอยู่ร่วมกันของ “6 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ” อย่างสันติสุข และ เทศกาลแห่ดาว ของชุมชนชาวคาทอลิกที่สะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร

จากผลการวิจัยที่ปรากฏเรื่องเล่าด้านวัฒนธรรมในสุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดทุกคนแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมเป็นแกนหลักของการสร้างเรื่องเล่าของจังหวัดสกลนคร โดยประเพณีแห่ปราสาทผึ้งถูกนำเสนอในฐานะประเพณีที่ยิ่งใหญ่ งดงาม และเป็นหนึ่งเดียวในโลก ผ้าฮ่อมครามถูกกล่าวถึงในฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่น เอกลักษณ์ และ Soft Power ของจังหวัด ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ถูกเน้นผ่านการอยู่ร่วมกันของหลายชนเผ่าและเชื้อชาติอย่างสันติสุข รวมถึงเทศกาลทางศาสนาที่สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรม การนำเสนอเรื่องเล่าด้านวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอและครบถ้วนในสุนทรพจน์ทุกบท สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะเครื่องมือสร้างความภาคภูมิใจและตอกย้ำเอกลักษณ์ของจังหวัดสกลนครอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การที่ผู้เข้าประกวดทุกคนต่างกล่าวถึงเรื่องเล่าด้านวัฒนธรรมยังแสดงให้เห็นถึงการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวและการพัฒนาของจังหวัด

2.2 เรื่องเล่าด้านธรรมะ

เรื่องเล่าด้านธรรมะปรากฏในสุนทรพจน์ จำนวน 52 คน (คิดเป็นร้อยละ 94.55) แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร เนื้อหาที่กล่าวถึงประกอบด้วย วัดพระธาตุเชิงชุม ซึ่งถูกกล่าวถึงในฐานะ “สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมือง” และ “ศูนย์รวมจิตใจของชาวสกลนคร” เช่น “พระธาตุเชิงชุมคู่บ้านพระตำหนักภูพานคู่เมือง” (หมายเลข 26, 2567) นอกจากนี้ยังกล่าวถึง รอยพระพุทธรูป โดยเน้นว่าสกลนครมี “รอยพระพุทธรูปทั้ง 4 พระองค์” (หมายเลข 1, 2566) หรือ “รอยพระพุทธรูปมากที่สุด 4 รอย 4 พระองค์” (หมายเลข 8, 2567) ซึ่งสะท้อนความศักดิ์สิทธิ์และความสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ผู้เข้าประกวดมักเชื่อมโยงเรื่องเล่าด้านธรรมะกับแนวคิด “เมือง 3 ธรรม” ที่ประกอบด้วย “ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด

เรื่องเล่าด้านธรรมะปรากฏในสุนทรพจน์ 52 คน (ร้อยละ 94.55) แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของจังหวัดสกลนคร โดยวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ถูกนำเสนอในฐานะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองและศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน รอยพระพุทธรูปถูกกล่าวถึงในฐานะความภาคภูมิใจที่สกลนครมีรอยพระพุทธรูปที่รอยจากพระพุทธเจ้าสี่พระองค์ ซึ่งสะท้อนความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อทางศาสนา การนำเสนอเรื่องเล่าด้านธรรมะอย่างสม่ำเสมอในเกือบทุกสุนทรพจน์สะท้อนให้เห็นถึงบทบาท

สำคัญของพระพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชาวสกลนคร ผู้เข้าประกวดมักเชื่อมโยงเรื่องเล่าด้านธรรมะกับแนวคิด “เมือง 3 ธรรม” ที่ประกอบด้วยธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด การนำเสนอเรื่องเล่าด้านธรรมะจึงไม่เพียงแต่สื่อถึงความเป็นเมืองพุทธศาสน์เท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของสกลนครในฐานะศูนย์กลางทางจิตใจและแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมะที่สำคัญของภาคอีสานอีกด้วย

2.3 เรื่องเล่าด้านธรรมชาติ

เรื่องเล่าด้านธรรมชาติปรากฏในสุนทรพจน์ จำนวน 49 คน (คิดเป็นร้อยละ 89.09) สะท้อนความภาคภูมิใจในทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เนื้อหาที่กล่าวถึงประกอบด้วย “ทะเลสาบหนองหาร” ซึ่งถูกนำเสนอในฐานะ “ทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดของภาคอีสาน” (หมายเลข 7, 2567) แหล่งท่องเที่ยวที่มีความงาม และเป็น “เส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชาวจังหวัดสกลนคร” (หมายเลข 20, 2567) นอกจากนี้ยังกล่าวถึง เทือกเขาภูพาน ในฐานะแหล่งต้นน้ำและอุทยานแห่งชาติ เช่น “เทือกเขาสำคัญในแอ่งสกลนคร” (หมายเลข 17, 2567) และ เกาะดอนสวรรค์ ซึ่งเป็น “Unseen New Chapter ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” (หมายเลข 34, 2566) ผู้เข้าประกวดมักเน้นย้ำว่าธรรมชาติของสกลนครมี “ความอุดมสมบูรณ์” “ความงดงาม” และเป็น “สวรรค์บนดิน”

เรื่องเล่าด้านธรรมชาติปรากฏในสุนทรพจน์ 49 คน (ร้อยละ 89.09) สะท้อนความภาคภูมิใจในทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การนำเสนอเรื่องเล่าด้านธรรมชาติอย่างแพร่หลายในเกือบทุกสุนทรพจน์แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจของชาวสกลนคร ผู้เข้าประกวดมักเน้นย้ำคุณลักษณะของธรรมชาติว่ามีความอุดมสมบูรณ์ ความงดงาม และเปรียบเสมือนสวรรค์บนดิน การเชื่อมโยงเรื่องเล่าด้านธรรมชาติเข้ากับแนวคิด “เมือง 3 ธรรม” จึงไม่เพียงแต่สะท้อนความงามทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของสกลนครในฐานะจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

2.4 เรื่องเล่าอื่น ๆ

เรื่องเล่าประเภทอื่น ๆ ปรากฏในสุนทรพจน์ จำนวน 32 คน (คิดเป็นร้อยละ 58.18) โดยมีเรื่องเล่าที่มีเนื้อหาหลากหลาย ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์และโบราณคดี เช่น “แหล่งอารยธรรม 3,000 ปี” (หมายเลข 7, 2566) “เมืองก่อนประวัติศาสตร์” (หมายเลข 12, 2566) และการค้นพบ “การตั้งถิ่นฐานก่อนประวัติศาสตร์ก่อนยุคทวารวดี” (หมายเลข 30, 2566) ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น สินค้า GI ได้แก่ ข้าวฮางหอมทองสกลทวาปี เนื้อโคขุนโพนยางคำ และน้ำหมากเม่า การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ โดยเน้นการผลักดันให้สกลนครเป็น “World Tourist Destination” (หมายเลข 5, 2566) หรือ “Smart City” (หมายเลข 12, 2567) และ ลักษณะของผู้คน ที่มีความ “อบอุ่น” “น่ารัก” “ไมตรีจิต” และมีภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์

การนำเสนอเรื่องเล่าประเภทอื่น ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างภาพรวมที่ครบถ้วนและหลากหลายของจังหวัดสกลนคร โดยไม่เพียงแต่เน้นที่มิติทางวัฒนธรรม ธรรมะ และธรรมชาตินั้น แต่ยังรวมถึงมิติทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงอดีตอันยาวนานกับปัจจุบัน มิติเศรษฐกิจที่เน้นศักยภาพของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและการท่องเที่ยว และมิติสังคมที่สะท้อนความอบอุ่นและเอกลักษณ์ของผู้คน เรื่องเล่าเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความลึกซึ้งให้กับการนำเสนอผ่านการให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นหลักฐานสนับสนุน การเชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และ Soft Power ที่ทันสมัย ตลอดจนการแสดงให้เห็นถึงความเป็นมนุษย์และวิถีชีวิตของชาวสกลนคร

การวิเคราะห์สุนทรพจน์ของผู้เข้าประกวดธิดาปราสาทผึ้งทั้ง 55 คน แสดงให้เห็นว่า เรื่องเล่าของ

จังหวัดสกลนครถูกประกอบสร้างผ่านกรอบแนวคิด “เมือง 3 ธรรม” โดยมีวัฒนธรรม (โดยเฉพาะประเพณีแห่ปราสาทผึ้งและผ้าฮ่อมคราม) เป็นแกนหลัก ตามด้วยธรรมะ (พระธาตุเชิงชุมและรอยพระพุทธรบาท) และธรรมชาติ (ทะเลสาบหนองหารและเทือกเขาภูพาน) การนำเสนอเรื่องเล่ามีลักษณะเป็น การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural reproduction) ที่สะท้อนอัตลักษณ์ที่ถูกกำหนดโดยภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นความยิ่งใหญ่ ความเป็นเอกลักษณ์ และศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ การใช้เวทีการประกวดธิดาปราสาทผึ้งเป็นช่องทางในการสื่อสารเรื่องเล่าดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึง บทบาทของการประกวดนางงามในฐานะกลไกการสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ประการหนึ่ง

3. การรับรู้ของผู้ชมแบบออนไลน์และออนไลน์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ชมทั้งสองกลุ่มสามารถรับรู้เรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครผ่านการประกวดได้ดี แต่มีลักษณะที่ต่างกันตามบริบทการรับชม ผู้ชมออนไลน์มีความลึกซึ้งในการรับรู้มากกว่าในบางมิติ โดยเฉพาะเรื่องเล่าที่ต้องอาศัยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสหลายด้านประกอบกัน เช่น ด้านวัฒนธรรมที่ผู้ชมสามารถสัมผัสบรรยากาศของงานแห่ปราสาทผึ้ง มองเห็นรายละเอียดของเนื้อผ้าฮ่อมครามและลวดลาย รับรู้พลังงานและความตื่นเต้นร่วมของผู้ชมในสถานที่จริง ความรู้สึกเหล่านี้ช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและความประทับใจที่ยาวนาน

ในทางกลับกัน ผู้ชมออนไลน์ได้รับประโยชน์จากเทคนิคการถ่ายทอดภาพที่ช่วยเสริมความเข้าใจในทุกมิติของเรื่องเล่า อาทิ การซูมกล้องเข้าดูรายละเอียดลวดลายบนปราสาทผึ้งและผ้าฮ่อมคราม การแสดงกราฟิกข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสถานที่ท่องเที่ยว การนำเสนอวิถีทัศนธรรมชาติจากมุมกว้างและมุมสูง และความยืดหยุ่นในการรับชมซ้ำเพื่อทบทวนหรือค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้สามารถประมวลผลข้อมูลได้อย่างรอบคอบและเผยแพร่เรื่องเล่าต่อในวงกว้างผ่านสื่อออนไลน์ได้ ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองช่องทางล้วนมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารเรื่องเล่าท้องถิ่น โดยช่องทางออนไลน์เหมาะสำหรับการสร้างประสบการณ์เชิงลึกและความผูกพันทางอารมณ์ ขณะที่ช่องทางออนไลน์เหมาะสำหรับการขยายการเข้าถึงและการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะในวงกว้าง การใช้ทั้งสองช่องทางควบคู่กันจึงเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการสื่อสารเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนครได้อย่างร่วมสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์สุนทรพจน์ในรอบ Speech Competition ของผู้เข้าประกวดธิดาปราสาทผึ้งทั้ง 55 คน พบว่า เรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครถูกนำเสนอเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) เรื่องเล่าด้านวัฒนธรรม (ร้อยละ 100) โดยเน้นประเพณีแห่ปราสาทผึ้งและผ้าฮ่อมคราม และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ 2) เรื่องเล่าด้านธรรมะ (ร้อยละ 94.55) ที่มุ่งเน้นวัดพระธาตุเชิงชุมและรอยพระพุทธรบาท 3) เรื่องเล่าด้านธรรมชาติ (ร้อยละ 89.09) ที่กล่าวถึงทะเลสาบหนองหารและเทือกเขาภูพาน และ 4) เรื่องเล่าอื่น ๆ (ร้อยละ 58.18) ที่ครอบคลุมประวัติศาสตร์ ผลิตภัณท์ท้องถิ่น และการท่องเที่ยว

การนำเสนอเรื่องเล่าทั้ง 4 ประเภทนี้มีลักษณะเป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural reproduction) ผ่านเรื่องเล่าซึ่งถูกประกอบสร้างผ่านกรอบแนวคิด “เมือง 3 ธรรม” (ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม) โดยมีวัฒนธรรมเป็นแกนหลัก โดยเฉพาะประเพณีแห่ปราสาทผึ้งที่ถูกกล่าวถึงโดยผู้เข้าประกวดทุกคนในฐานะที่เป็น “ประเพณีที่ยิ่งใหญ่” “ประเพณีประจำจังหวัด” และ “Soft Power” ของจังหวัด

ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของสรณัฐ ไตรลึงคะ (2560) ที่อธิบายว่า เรื่องเล่าเป็นส่วนหนึ่งของ

วัฒนธรรมมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งผ่านคุณค่า ความทรงจำ และภูมิปัญญาของสังคม รวมทั้งช่วยหล่อหลอมความคิด ปลุกฝังจริยธรรม และสร้างความรักภักดีในท้องถิ่นของตน การประกวดธิดาปราสาทผึ้งจึงเป็นพื้นที่สำคัญที่ผสมผสานความบันเทิงเข้ากับการสื่อสารวัฒนธรรม เล่าเรื่องสกลนครผ่านเรื่องเล่าทันยุคสมัย

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอเรื่องเล่าในรูปแบบดังกล่าวยังมีข้อสังเกตที่สำคัญ เมื่อพิจารณาจากงานวิจัยของสุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์ (2559) ที่พบว่า การเล่าเรื่องทางวัฒนธรรมผ่านสื่อมักสะท้อนอำนาจของผู้สร้างสารที่ประกอบสร้างความหมายผ่านมุมมองเฉพาะ ซึ่งอาจไม่สะท้อนมุมมองของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ในกรณีของการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง พบว่า เรื่องเล่าที่ถูกนำเสนอมีความสอดคล้องกันของผู้เข้าประกวดทั้ง 55 คน โดยเน้นย้ำแนวคิด “เมือง 3 ธรรม” ด้วยการนำเสนอซ้ำ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ผู้เข้าประกวดได้รับการถ่ายทอดเรื่องเล่าอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพยายามนำเสนอในลักษณะที่สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวและการพัฒนาของจังหวัด การเล่าเรื่องจึงเป็นกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่มีอำนาจในการกำหนดความหมายและการรับรู้ของสาธารณะ

ทั้งนี้ การประกวดธิดาปราสาทผึ้งจึงไม่ใช่เพียงเวทีแสวงหาความงามตามแบบแผนทั่วไป หากแต่เป็นพื้นที่แห่งการสานต่อเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า แม้จะจัดขึ้นเพียงปีละครั้ง แต่เรื่องเล่าที่ถูกถ่ายทอดผ่านการประกวดกลับคงอยู่ในความทรงจำและถูกกล่าวถึงซ้ำตลอดทั้งปี โดยเฉพาะการถ่ายทอดผ่านช่องทางออนไลน์ที่ช่วยขยายการเข้าถึงและสร้างการรับรู้เรื่องเล่าของจังหวัดสกลนครในวงกว้าง การประกวดนางงามระดับท้องถิ่นนี้ จึงมิใช่เพียงการฟื้นคืนกิจกรรมในอดีต แต่ยังเป็นการสร้างเชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับรากเหง้าทางวัฒนธรรม อันมีนัยยะของการบอกและเล่าวิถีวัฒนธรรมสกลนครได้อย่างร่วมสมัย ยังผลให้เกิดการสืบทอดมรดกภูมิปัญญา ส่งเสริมการรับรู้และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของสกลนครได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาการรับรู้เรื่องเล่าท้องถิ่นผ่านการประกวดนางงามหรือกิจกรรมพิเศษของจังหวัดอื่น ๆ ในภูมิภาคอีสาน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและประสิทธิภาพการสื่อสารเรื่องเล่า รวมทั้งนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสื่อสารและอนุรักษ์เรื่องเล่าท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
2. ควรมีการศึกษาเชิงลึกจากมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ผู้จัดการประกวด ผู้เข้าประกวด และหน่วยงานสนับสนุน เพื่อให้ได้แนวคิดในการสร้างสรรค์เรื่องเล่าผ่านการประกวดนางงามท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้เสนอมุมมองใหม่ที่เปลี่ยนการประกวดนางงามระดับจังหวัดจาก “กิจกรรมบันเทิง” สู่ “กลไกการสื่อสารเรื่องเล่าท้องถิ่นแบบบูรณาการ” ที่มีบทบาทหลากหลายมิติ ทั้งเป็นเครื่องมือการเรียนรู้วัฒนธรรม กลไกอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีในรูปแบบทันสมัยและเป็นพื้นที่สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนวิจัยพื้นฐาน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ปีงบประมาณ 2568

รายการอ้างอิง

- กมลวัฒน์ ยะสาวรรณ. (2547). การรับรู้ภาวะเบี่ยงของพนักงานท่าเรือแหลมฉบัง ปัญหาพิเศษรัฐประศาสน-
ศาสตรมหาบัณฑิต นโยบายสาธารณะ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จุไรรัตน์ รัตติโชติ, วรเวช ว่องศิริ และ สุธี โส้ปะกลาง. (2567). อัตลักษณ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม:
เรื่องเล่า ตำนาน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสาร Silpakorn University
E-Journal.(Social Sciences, Humanities, and Arts)*. 44(2), 47-58.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. เอ็กสเปอร์เน็ท.
- ณัทกิจพัฒน์ หอมวิจิตรกุล และ ชาศริต กุลอิสริยาภรณ์. (2560). ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์อินทรีย์จากการ
รับรู้ค่าและความคุ้นเคยที่ส่งผ่านความเชื่อมั่นและยึดติดกับผลิตภัณฑ์เดิม. *วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 11(26), 70-80.
- ศุริยงค์ คมขำ. (2566). เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเชียง. *วารสาร
เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร*, 8(1), 91-108.
- ผกามาศ ศรีสมบัติ. (2559). เรื่องเล่าเจ้าอนุวงศ์ในสังคมเมืองโคราชกับพลวัตการสื่อความหมายความสัมพันธ์
ระหว่างไทย-ลาว. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 35(1), 62-80.
- วรพงษ์ ปลอดมุสิก. (2561). *การสื่อสารอัตลักษณ์ความงามผ่านกิจกรรมการประกวดมิสแกรนด์ไทยแลนด์*.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สรณัฐ ไตรลึงคะ. (2560). *ศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์. (2559). โครงสร้างการเล่าเรื่องและการประกอบสร้างความหมายสื่อการแสดง
พื้นบ้านในภาพยนตร์ไทย. *วารสารศาสตร์*, 9(1), 215-235.

การศึกษาอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงของอุปรากรจีน (จ้าว) ในบริบทสังคมไทย

ฉันทัช พินาสู¹, ชุติ พิศาลวชิโรภาส², นัฐกานต์ เสนาคูณ³,
ศิริรัตน์ ระวาดวร⁴, อภิญกิตติญา ทองสุทธิ⁵, พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ⁶

¹⁻⁵สาขาวิชาภาษาจีนและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

⁶สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวและการบริการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

อุปรากรจีน (จ้าว) เป็นศิลปะการแสดงที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่าพันปี และได้รับการยอมรับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าอีกแขนงหนึ่งของโลก โดยมีจุดกำเนิดจากการแสดงพื้นบ้านที่ผสมผสานดนตรีพื้นบ้าน การขับร้อง การร่ายรำ และศิลปะการต่อสู้ ก่อนจะพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงที่มีรูปแบบและระบบแบบแผนชัดเจน จ้าวได้แพร่เข้าสู่ประเทศไทยผ่านการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเล และได้รับการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ทั้งในด้านภาษา การแสดงสีหน้า และท่าทาง ตลอดจนบทบาทของตัวละคร ก่อให้เกิดอุปรากรจีนในประเทศไทยที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว

นอกจากด้านความบันเทิงแล้ว จัวยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวจีนในประเทศไทย โดยปรากฏในพิธีกรรมทางศาสนา เทศกาลสำคัญ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของสังคมไทยร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จ้าวจำเป็นต้องปรับตัวทั้งในด้านรูปแบบการแสดง เทคนิคการนำเสนอ และการสื่อสารกับผู้ชมรุ่นใหม่ ควบคู่ไปกับการธำรงรักษาแก่นแท้ของศิลปะดั้งเดิมให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในฐานะศิลปะการแสดงและมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า

คำสำคัญ: อุปรากรจีน, จ้าว, สังคมไทยร่วมสมัย

A Study of the Identity and Transformation of Chinese Opera (Ngiew) in the Context of Thai Society

Chantach Phinasu¹, Thuwadee Phisanwachiropas², Natthakan Senakhun³,
Sirirat Rawadworn⁴, Apinkittiya Thongsut⁵, Pornchai Suksirisopon⁶

¹⁻⁵Chinese and Communication program, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

⁶Tourism and Service Management, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

ABSTRACT

Chinese Opera (Ngiew) is a performing art with a history spanning over a thousand years and is widely recognized as one of the world's valuable cultural heritages. Originating from folk performances that integrate traditional music, vocal singing, dance, and martial arts, Chinese Opera has continuously evolved into a refined art form characterized by well-defined structures and conventions. The art form was introduced to Thailand through the migration of Overseas Chinese communities and was subsequently adapted to align with the Thai socio-cultural context in terms of language, facial expressions and gestures, as well as character roles. This process of adaptation has resulted in a distinct form of Chinese Opera in Thailand with its own unique identity.

Beyond its role as a source of entertainment, Chinese Opera is closely associated with the beliefs and ways of life of Chinese communities in Thailand. It is commonly performed in religious rituals, important festivals, and activities related to the expression of faith toward sacred entities, thereby reflecting its significance as a cultural medium for the transmission and preservation of cultural heritage. However, within the rapidly changing context of contemporary Thai society, Chinese Opera faces the necessity of adapting its performance formats, presentation techniques, and modes of communication to engage younger audiences, while simultaneously preserving the essential core of its traditional artistry. Such a balance is crucial to ensuring the sustainable continuity of Chinese Opera as both a performing art and a treasured cultural heritage.

Keywords: Chinese Opera, Ngiew, Contemporary Thai society

บทนำ

อุปรากรจีน หรือ “จี้ว” เป็นศิลปะการแสดงดั้งเดิมที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ยาวนานกว่าพันปี และได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทั้งในเชิงสุนทรียศาสตร์และเชิงสังคมวัฒนธรรม จี้วมิได้เป็นเพียงรูปแบบการแสดงเพื่อความบันเทิง หากแต่เป็นระบบศิลปะที่ผสมผสานองค์ประกอบด้านดนตรี การขับร้อง การรำร่าย ท่าทางเชิงสัญลักษณ์ และศิลปะการต่อสู้เข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นเอกภาพ พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ความเชื่อ และค่านิยมของสังคมจีนในแต่ละยุคสมัย การดำรงอยู่ของจี้วจึงสะท้อนถึงพลวัตทางวัฒนธรรมและความสามารถในการปรับตัวของศิลปะการแสดงดั้งเดิมต่อบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

การแพร่กระจายของอุปรากรจีนเข้าสู่ประเทศไทยเกิดขึ้นควบคู่กับการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วและฮกเกี้ยน ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายต่อเนื่องถึงสมัยรัตนโกสินทร์ จี้วจึงมิได้ดำรงอยู่ในฐานะศิลปะจากต่างแดน หากแต่ได้ถูกปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ทั้งในด้านภาษา รูปแบบการแสดง สีหน้า ท่าทาง และบทบาทของตัวละคร จนก่อให้เกิด “อุปรากรจีนในประเทศไทย” ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากต้นแบบในประเทศจีน ขณะเดียวกัน จี้วยังมีบทบาทสำคัญในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนา งานประเพณี และกิจกรรมแสดงความสามารถของชุมชนชาวจีนในประเทศไทย ทำให้จี้วทำหน้าที่เป็นทั้งสื่อทางศิลปะและสื่อทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ของชุมชนเข้ากับสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล และรูปแบบความบันเทิงสมัยใหม่ จี้วในประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านจำนวนคณะกรรมการแสดงที่ลดลง การขาดแคลนผู้สืบทอดรุ่นใหม่ และการลดบทบาทในพื้นที่สาธารณะเมื่อเทียบกับสื่อบันเทิงร่วมสมัย สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้จี้วมีความเสี่ยงต่อการเลือนหาย หากขาดการศึกษา วิเคราะห์ และกำหนดแนวทางการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาพัฒนาการและอัตลักษณ์ของอุปรากรจีนในประเทศไทยภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พร้อมทั้งการแสวงหาแนวทางในการธำรงรักษาและสืบสานศิลปะการแสดงแขนงนี้ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน การศึกษาในครั้งนี้คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ กล่าวคือ ช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านศิลปะการแสดงและวัฒนธรรมจีนในประเทศไทย เป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิจัยต่อยอดในอนาคต ตลอดจนเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในระดับชุมชนและสังคม

บทความวิชาการฉบับนี้ จึงมุ่งศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอุปรากรจีน วิเคราะห์องค์ประกอบทางศิลปะและอัตลักษณ์ของจี้วในบริบทประเทศไทย รวมถึงพิจารณาสถานการณ์ร่วมสมัยและแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานจี้วให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย อันจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาอย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนในเชิงวิชาการ

แนวคิดเรื่อง “จี้ว” ในฐานะการแสดงเชิงวัฒนธรรม

หากจะสืบหาความเป็นมาของคำว่า “จี้ว” ในภาษาไทยแล้ว ไม่ปรากฏคำไทยคำใดที่มีทั้งเสียงและความหมายใกล้เคียงกันพอที่จะสืบค้นประวัติของคำนี้ได้เลย แต่เมื่อพิจารณาคำว่า จี้ว ซึ่งเป็นการแสดงของ

ชาวจีน คำว่า จิ้ว น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากภาษาจีน ในภาษาจีนมีคำเรียกถึงสามคำ ออกเสียงเป็นภาษาแต้จิ๋วว่า ที่ เกียะ และอิ้ว หมายถึง นักแสดงจิ้ว (ศิลปวัฒนธรรม, 2565) จิ้ว ตามความหมายจากสารานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำจำกัดความของคำว่า จิ้ว ไว้ว่า “จิ้ว เป็นมหรสพอย่างหนึ่งของจีน เล่นเป็นเรื่องเป็นราวมีการขับร้องและเจรจาประกอบท่าทางการแสดง” ในหนังสือโบราณของจีน มีคำว่า อิ้ว ปรากฏอยู่หลายเล่ม ในแสงจื่อกุสือ บันทึกว่า อิ้วมิ่ง (อิ้วเม่ง-แต้จิ๋ว) เป็นคนแสดงละครเก่ง มีชีวิตอยู่ในสมัยขุนชีว เรื่องราวของอิ้วมิ่งเป็นที่เลื่องลือไปทั่วในเรื่องความสามารถจนผู้คนต่างติดปากเรียกนักแสดงว่า อิ้ว ดังนั้นตามปรากฏข้อความที่ขุนนางผู้หนึ่งได้บันทึกไว้ว่าชาวแต้จิ๋วนิยมใช้คำว่า ไปอิ้ว ในความหมายว่า จิ้ว จึงสันนิษฐานว่า จิ้ว มาจากคำว่า อิ้ว ในภาษาแต้จิ๋ว (ถ่องแท้ รัตนาสันต์, 2559)

ขณะที่นักวิชาการด้านวัฒนธรรมชี้ว่าจิ้วเป็น “ระบบสัญลักษณ์” (semiotic system) ที่ใช้ สี เสียง และการเคลื่อนไหวเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดคุณค่าและอุดมการณ์ของสังคมจีน (ณรงค์ชัย จันทรปัญญา, 2564) การศึกษาด้านภาษาศาสตร์และชาติพันธุ์วรรณาเสนอว่า คำว่า “จิ้ว” ในภาษาไทยมีรากฐานจากภาษาจีนแต้จิ๋ว เช่น “อิ้ว” ซึ่งสะท้อนกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านการอพยพ (ศิลปวัฒนธรรม, 2565) งานเหล่านี้ช่วยอธิบายจิ้วในฐานะ “วัฒนธรรมเคลื่อนย้าย” (mobile culture) ดังนั้น จิ้ว ในฐานะศิลปะการแสดงที่ทรงคุณค่าของจีน แม้จะปรากฏในประเทศไทยในฐานะการแสดงของชาวจีนโพ้นทะเล แต่รากฐานที่แท้จริงของจิ้วนั้นยังลึกอยู่ในแผ่นดินจีน นอกจากความหมายของคำว่าจิ้วแล้ว การศึกษาประวัติความเป็นมาของจิ้วจะยิ่งช่วยส่งเสริมให้เข้าใจศิลปะแขนงนี้ และยังเผยให้เห็นพัฒนาการของสังคมจีนที่สะท้อนอยู่ผ่านการแสดงด้วย

ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของจิ้ว

งานด้านประวัติศาสตร์จิ้วเสนอว่า จิ้วมีพัฒนาการยาวนานตั้งแต่สมัยก่อนราชวงศ์ถัง จนถึงการเป็นศิลปะชั้นสูงในสมัยหมิง-ชิง โดยเน้นการจัดประเภทตามยุคสมัยและราชวงศ์ ขณะที่ ในบริบทประเทศไทย งานของพระสันตฑ์อักษรสาร (2554) ชี้ให้เห็นว่าจิ้วแพร่เข้าสู่สังคมไทยผ่านชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล และฝังตัวอยู่ในพิธีกรรมและประเพณี อย่างไรก็ตาม งานเหล่านี้ยังคงเน้นมิติประวัติศาสตร์เชิงเส้น (linear history) มากกว่าการวิเคราะห์เชิงพลวัตของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และลักษณะสำคัญของจิ้วในแต่ละยุคสมัย สามารถสรุปประเด็นออกมาได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะสำคัญของอุปรากรจีน (จิ้ว) ในแต่ละยุคสมัย

ยุคสมัย	ช่วงเวลาโดยประมาณ	พัฒนาการของจิ้ว	ลักษณะสำคัญของการแสดง
ยุคก่อนราชวงศ์ฉิน	ก่อน พ.ศ. 322	การแสดงพื้นบ้านและพิธีกรรมดั้งเดิม	การขับร้อง การร่ายรำ และดนตรีถูกใช้ในพิธีกรรมบวงสรวงและงานเฉลิมฉลองของชุมชน การแสดงยังไม่มีโครงสร้างเรื่องราวชัดเจน แต่ทำหน้าที่เป็นสื่อเชื่อมมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ยุคสมัย	ช่วงเวลาโดยประมาณ	พัฒนาการของจ๊ว	ลักษณะสำคัญของการแสดง
ราชวงศ์ฉิน-ฮั่น	พ.ศ. 322-763	จุดเริ่มต้นของการแสดงเพื่อความบันเทิง	การแสดงเริ่มแยกจากพิธีกรรม มีการใช้ดนตรีและการเล่าเรื่องเพื่อความบันเทิงในราชสำนักและหมู่ชน การแสดงยังเรียบง่าย ขาดระบบบทบาทตัวละครที่ชัดเจน
ราชวงศ์ถัง	พ.ศ. 1161-1450	การพัฒนาเป็นศิลปะราชสำนัก	รัฐให้การอุปถัมภ์ศิลปะการแสดง เกิดสำนักฝึกการแสดง เช่น “สวนลูกแพร์” (梨园) การร้อง ดนตรี และท่าทางเริ่มมีแบบแผน จ๊วได้รับสถานะเป็นศิลปะชั้นสูง
ราชวงศ์ซ่ง	พ.ศ. 1503-1822	การขยายสู่สังคมเมือง	การแสดงจ๊วแพร่หลายในเมืองและตลาด เกิดโรงละครถาวร มีการพัฒนาโครงเรื่องและบทบาทตัวละครอย่างชัดเจนมากขึ้น ผู้ชมขยายจากชนชั้นสูงสู่สามัญชน
ราชวงศ์หยวน	พ.ศ. 1822-1911	การพัฒนาบทละครและโครงสร้างเรื่อง	เกิดบทละครจ๊วที่มีโครงสร้างชัดเจน (Zaju) เน้นการเล่าเรื่อง การขับร้อง และบทสนทนา จ๊วกลายเป็นเครื่องมือสะท้อนสังคมและการเมือง
ราชวงศ์หมิง	พ.ศ. 1911-2187	ความรุ่งเรืองของรูปแบบจ๊ว	เกิดจ๊วหลายสกุล เช่น คุณฉวี่ (Kunqu) เน้นความประณีตทางดนตรี การขับร้องและท่าทาง จ๊วมีความงดงามเชิงสุนทรียศาสตร์
ราชวงศ์ชิง	พ.ศ. 2187-2454	การกำเนิดจ๊วปักกิ่ง	จ๊วปักกิ่ง (Peking Opera) พัฒนาเป็นรูปแบบหลัก มีระบบบทบาทตัวละครชัดเจน (เช็ง ตัน จิ้ง โฉ่ว) การแต่งหน้า เครื่องแต่งกาย และท่าทางมีสัญลักษณ์ที่ตายตัว
ยุคสาธารณรัฐจีน	พ.ศ. 2454-2492	การปรับตัวสู่สังคมสมัยใหม่	จ๊วเริ่มรับอิทธิพลตะวันตก มีการปรับเนื้อหา เทคนิคเวที และการนำเสนอ เพื่อเข้าถึงผู้ชมยุคใหม่ ขณะเดียวกันยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมบางส่วน
สาธารณรัฐประชาชนจีน	พ.ศ. 2492-ปัจจุบัน	การอนุรักษ์และฟื้นฟู	รัฐให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์จ๊วในฐานะมรดกวัฒนธรรม มีการบันทึกองค์ความรู้ ฟื้นฟูรูปแบบดั้งเดิม และพัฒนาการแสดงร่วมสมัย

ยุคสมัย	ช่วงเวลาโดยประมาณ	พัฒนาการของจิ๋ว	ลักษณะสำคัญของการแสดง
จิ๋วในประเทศไทย	พ.ศ. 2300–ปัจจุบัน	การปรับปรุงยุคในบริบทไทย	จิ๋วแพร่เข้าสู่ไทยผ่านชาวจีนโพ้นทะเล ปรับภาษา ท่าทาง และบทบาทตัวละครให้เหมาะกับผู้ชมไทย คงรูปแบบดั้งเดิมเพื่อใช้ในพิธีกรรมและเทศกาล สะท้อนอัตลักษณ์จิ๋วจีนในประเทศไทย

ที่มา: คณะผู้เขียน

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของจิ๋วเป็นการสังสรรค์ความรู้และการแสดงซ้ำทางวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย โดยจิ๋วเริ่มต้นจากการแสดงในพิธีกรรม ก่อนพัฒนาเป็นศิลปะราชสำนัก และขยายบทบาทสู่สังคมเมืองและสามัญชน การเกิดจิ๋วปักกิ่งในสมัยราชวงศ์ชิงถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้จิ๋วมีระบบแบบแผนชัดเจน ทั้งในด้านบทบาทตัวละคร การแต่งหน้า เครื่องแต่งกาย และท่าทางการแสดง สำหรับจิ๋วในบริบทประเทศไทย จิ๋วสะท้อนกระบวนการปรับปรุงยุคทางวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด โดยยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมของจิ๋วปักกิ่งไว้เป็นแกนหลัก ขณะเดียวกันก็ปรับให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ส่งผลให้จิ๋วในประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากจิ๋วในประเทศจีนร่วมสมัย จิ๋วยังเป็นศิลปะการแสดงที่มีองค์ประกอบสำคัญหลายด้าน ประกอบด้วย การแต่งหน้า การแต่งกาย ดนตรี ท่าทาง เรื่องราวที่แสดง แต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญในการใช้สะท้อนเรื่องราว เพื่อให้ผู้ชมสามารถรับชมได้อย่างเข้าใจอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

อัตลักษณ์อุปรากรจีน (จิ๋ว) ผ่านองค์ประกอบศิลปะการแสดงชั้นสูง

อุปรากรจีน หรือ จิ๋ว เป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมจีนอย่างเป็นระบบ ผ่านการบูรณาการองค์ประกอบทางศิลปะหลายมิติซึ่งทำงานร่วมกันอย่างมีแบบแผน อัตลักษณ์ของจิ๋วมิได้ปรากฏเพียงในเนื้อเรื่องหรือรูปแบบการแสดงเท่านั้น หากแต่ถูกถ่ายทอดผ่าน “ภาษาแห่งการแสดง” ที่ประกอบด้วยการขับร้อง ดนตรี ท่าทาง ร่างกาย สี และสัญลักษณ์ ซึ่งทำหน้าที่สื่อความหมายเชิงสังคม วัฒนธรรม และอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การแต่งหน้า

การแต่งหน้าจิ๋ว หรือในภาษาจีนเรียกว่า “เหลียน ผู่” เป็นรูปแบบการแต่งหน้าของตัวละครจิ๋วอย่างหนึ่ง โดยทั่วไปมักใช้แต่งหน้าตัวละคร “จิ้ง” (ตัวละครชาย) และตัวละคร “ฉั่ว” (ตัวตลกหรือตัวโกง) โดยแต่ละตัวละครจะมีลักษณะของหน้าจิ๋วและสีสันท่างกัน เพื่อแสดงลักษณะนิสัยเด่น ๆ ของตัวละครนั้น เมื่อผู้ชมมองลักษณะภายนอกจะสามารถแยกแยะได้ว่าตัวละครเป็นคนดีหรือคนเลว ตัวโกงหรือคนดี หน้าจิ๋วจึงถูกเรียกว่าเป็น “ภาพลักษณ์ของจิตวิญญาณ” ของตัวละคร (ณรงค์ชัย จันทร์ปัญญา, 2021) แต่ลักษณะและขั้นตอนการแต่งหน้าต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันกลับเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันศิลปินจิ๋วแต่จิ๋วของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการแต่งหน้าให้เป็นแบบธรรมชาติมากขึ้น โดยใช้สีอ่อนลง โดยเฉพาะตัวพระ-ตัวนางจะแต่งสีอ่อนเหมือนการแต่งหน้าทั่วไป สำหรับจิ๋วที่แสดงในเมืองไทยทุกวันนี้ยังแต่งหน้าในรูปดั้งเดิมเพราะผู้ชมจิ๋วในเมืองไทยยังชอบการแต่งหน้าของตัวแสดงจิ๋วในแบบเดิมอยู่ แต่เนื่องจากกาลเวลาทำให้ระบบการแสดงสิ่งต่าง ๆ ของคณะจิ๋วเปลี่ยนแปลงไป ความละเอียดลออ

ความพิถีพิถันในการแต่งหน้าก็ลดน้อยลง คงเหลือไว้แต่เพียงลักษณะทั่วไปตามหลักการใหญ่ ๆ จะมีเพียงตัวละครที่แต่งหน้าแบบเฉพาะเจาะจง ที่จำเป็นต้องระบุสีสันและรายละเอียดลงไป (จิวเซินเตอร์ แซ่ล่งเจ็ก เล่าซุน, 2564) ดังนี้

ตัวละครชาย (เซิง) เป็นบทบาทตัวละครชาย ซึ่งจะเป็นบทบาทชายหนุ่ม ชายสูงอายุ หรือบทชายบู๊ก็ได้ ซึ่งการแต่งหน้าของบทบาทเซิงจะลงรองพื้นหน้าด้วยแป้งหลอดสีขาว หรือที่เรียกกันว่าตั้งปิงฮุ่่ง แล้วจึงทาแป้งฝุ่น ก่อนจะแต่งแต้มสีแดงที่เปลือกตาและแก้ม จากนั้นจึงวาดคิ้ว เขียนขอบตา ตบท้ายด้วยการแต่งแต้มริมฝีปากจึงถือว่าเป็นอันเสร็จสิ้นการแต่งหน้าของบทบาทนี้ (KARMART, 2566)

ตัวละครหญิง (ตัน) เป็นบทบาทตัวละครหญิง อาจเป็นบทบาทนางเอก หญิงสูงวัย หญิงสาว หรือบทหญิงบู๊ก็ได้ การแต่งหน้าของบทบาทนี้จะคล้ายคลึงกับการแต่งหน้าของบทบาทเซิง คือนำลงพื้นหน้าเป็นสีขาวและแต่งแต้มด้วยสีแดงที่เปลือกตาและแก้มเท่านั้น ไม่มีการเติมสีสันอื่น ๆ ลงไป (KARMART, 2566)

ตัวประกอบชาย (จิง) เป็นบทบาทตัวประกอบฝ่ายชายที่มีลักษณะนิสัยซับซ้อนและโดดเด่น มักเป็นตัวละครประเภทวีรบุรุษหรือเทพเจ้า การแต่งหน้าจึงโดดเด่นเช่นเดียวกับบทบาท ใช้สีสันและลวดลายซับซ้อนเพื่อบ่งบอกลักษณะนิสัย หรือชะตาชีวิตของตัวละคร (KARMART, 2566)

ตัวละครตลกหรือตัวโกง (โฉ่ว) เป็นบทบาทตัวละครตลก หรือตัวโกง ซึ่งบทบาทนี้จะเป็นเพศหญิงหรือชายก็ได้ การแต่งหน้าใช้สีสันและลวดลายคล้ายกับตัวละครจิง แต่จะซับซ้อนน้อยกว่า เน้นสีขาวตรงจมูกหรือรอบ ๆ เบ้าตาทั้งสอง และจะมีการเสริมแต่งด้วยหนวดและเคราที่มีลักษณะแปลก ๆ ให้ดูตลก (KARMART, 2566)

ตารางที่ 2 รูปแบบหน้าจิวและความหมายของสี

รูปแบบหน้าของจิว	สี	ความหมายของสี
	ดำ	ใช้กับตัวละครที่ชั่วร้ายโดยตรง หรือคนที่ตรงไปตรงมา กล้าหาญ เช่น เปาบุ้นจิ้น เตียวหุย
	แดง	แทนความกล้าหาญ จงรักภักดี ซื่อตรง ใช้กับนายทหารผู้ภักดี เช่น กวนอู
	ขาว	ใช้กับตัวละครที่เจ้าเล่ห์เพทุบาย ตัวร้าย ตัวโกง เช่น โจโฉ ฉินฮุ่ย นอกจากนี้ยังใช้กับวีรบุรุษอาวุโส แม่ทัพ พระ และชนที่ได้ด้วย
	เขียว	แทนความกล้าหาญ ใจร้อน ฉุนเฉียว บางครั้งใช้แทนโจรภูเขา

รูปแบบหน้าของจิว	สี	ความหมายของสี
	น้ำเงิน	คล้ายสีเขียว ใช้กับตัวละครที่แข็งแกร่ง ตรงไปตรงมา บางครั้งอาจเป็นตัวเจ้าเล่ห์ใจฉอด
	ม่วง	แทนความเคร่งขรึม มั่นคง เกรตตรง และเปี่ยมด้วยความยุติธรรม บางครั้งหมายถึงตัวละครที่มีใบหน้าอัปลักษณ์
	เหลือง	แทนตัวละครที่องอาจหาญกล้า ฉุนเฉียว หุนหันพลันแล่น
	ทองและเงิน	ใช้กับเทพ เซียน ภูตผีปีศาจ สัตว์ประหลาด รวมทั้งใช้แทนความน่าเกรงขามและความกล้าหาญของแม่ทัพ หรือขุนนาง

ที่มา: Ruth Wickham (n.d.)

จากตารางที่ 2 การแต่งหน้าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้อัตลักษณ์ของจิวปรากฏอย่างเด่นชัดผ่านมิติทางสายตา สี ลวดลาย และรูปแบบของเครื่องแต่งกายมิได้ถูกเลือกใช้โดยบังเอิญ หากแต่เป็นระบบสัญลักษณ์ที่สื่อถึงสถานะ คุณธรรม บุคลิก และบทบาทของตัวละครในโครงสร้างเรื่อง การใช้สีหน้าที่ตายตัวและเครื่องแต่งกายที่มีรหัสความหมายชัดเจน แสดงให้เห็นถึงการจัดระเบียบความคิดและค่านิยมของสังคมจีนที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรมผ่านศิลปะการแสดง

2. เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายของจิวปักกิ่ง ในภาษาจีนเรียกว่า “ผู่จวง” หมายถึงเครื่องแต่งกายที่ตัวละครต่าง ๆ สวมใส่ในจิวปักกิ่ง มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้ชมเข้าใจและชื่นชมจิว ด้วยงานปักอันประณีต ลวดลายที่เกินจริง และสีสันสดใส เครื่องแต่งกายมีความหรูหราและงดงามไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวของนักแสดงแต่ละคนในละครเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมความงามทางศิลปะที่ผู้ชมจะได้รับอีกด้วยสำหรับคนทั่วไป แต่ละชุดล้วนมีรายละเอียดยิบย่อยที่ใส่ใจในการสร้างสรรค์ การจับคู่สีหรือลวดลายต่าง ๆ ล้วนยึดหลักสัญลักษณ์ของศิลปะจิว สะท้อนถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน

ถึงแม้ว่าจิวปักกิ่งจะถือกำเนิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ชิง แต่เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครก็อิงตามรูปแบบการแต่งกายของราชวงศ์หมิง เครื่องแต่งกายเหล่านี้ยังได้รับอิทธิพลจากรูปแบบการแต่งกายของราชวงศ์ซ่ง หยวน และชิง ทั้งได้มีการปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกายตามรูปแบบการแต่งกายที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับท่วงท่าการร้องและการเดินร่ายของนักแสดง ลักษณะเด่นที่สุดของเครื่องแต่งกายจิวปักกิ่งคือความเข้ากันได้เป็นอย่างดี โดยไม่มีการแบ่งแยกฤดูกาลหรือราชวงศ์ ชุดเครื่องแต่งกายจะตายตัวโดยไม่คำนึงถึงฤดูกาลหรือการตีความตัวละครที่เล่นในแต่ละราชวงศ์ มีเพียงเอกลักษณ์ของตัวละครเท่านั้นที่มีความแตกต่าง (Jiao Feng, 2020) จำแนกออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ

1) ชุตบรรดาศักดิ์ (หม่าง) ใช้กับราชวงศ์และผู้มียศถาบรรดาศักดิ์สวมใส่ในงานพิธีการ มีลักษณะเป็นชุตคอกกลม กลัดกระดุมข้าง มีผ้าขาวต่อยาวจากชายแขนเสื้อ ชุตยาวถึงหลังเท้า พัฒนามาจากชุตในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง ตัวชุตไม่ได้ถูกรัดแบบกับตัวผู้สวมใส่ ทำให้สามารถเคลื่อนไหวและแสดงท่าทางได้อย่างอิสระ ชุตนี้หมายถึงความสูงศักดิ์ที่ต้องเคารพนับถือ สื่อถึงสถานภาพของประมุข ลวดลายมังกรยังแบ่งออกเป็นหลายแบบ เช่น มังกรเคลื่อนไหว มังกรใหญ่ มังกรพ่นน้ำ มังกรล่อแก้ว และลวดลายเหล่านี้ยังใช้สื่อถึงอุปนิสัยและลักษณะของตัวละครอีกด้วย (AirlandTyre.com, 2023)

ภาพที่ 1 ชุตบรรดาศักดิ์ (หม่าง)
ที่มา: ngiew.com (2552)

2) ชุตคลุม (เพ่ย) ใช้กับราชวงศ์และผู้มีบรรดาศักดิ์สวมใส่ยามปกติ ไม่เป็นทางการ ชุตมีปก ผาด้านใหญ่พาดยาวลงมาคลุมข้าง มีผ้าขาวต่อยาวจากชายแขนเสื้อ ผ้าข้างทั้งสองด้านของชุตปัก ลวดลายด้วยดินหรือไหมสีต่าง ๆ ชุตนี้พัฒนามาจากชุตพิธีการของสตรีชั้นสูงในสมัยราชวงศ์หมิง แต่เดิม แขนเสื้อยาวพอดีแขน จนถึงสมัยปลายราชวงศ์หมิง แขนเสื้อมีการพัฒนาให้กว้างขึ้น สามารถลดความยาวให้เหลือน้อยลง ชุตนี้ถือได้ว่าเป็นชุตที่สวยงามด้วยความเรียบง่าย ปกสองด้านที่ยาวลงมาเว้นให้เห็นช่วงคอและชุตด้านใน ช่วงหน้าอกพัฒนาจากการติดกระดุมมาเป็นชายผ้าสองเส้นเล็ก ๆ ที่พลิ้วตามการเคลื่อนไหว เหมาะเป็นชุตสวมใส่ยามพักผ่อน ไม่เป็นทางการ เพราะชุตนี้นอกจากจะดูสมสถานภาพตัวละครแล้ว ยังสะดวกแก่การรำรำ (AirlandTyre.com, 2023)

ภาพที่ 2 ชุตคลุม (เพ่ย)
ที่มา: ngiew.com (2552)

3) ชุตเกราะ (เค่า) ใช้กับนักรบ ชุนพล แม่ทัพทั้งชายและหญิง มีลักษณะเป็นชุดคลุม คอกลม มีปกไหล่คลุมทับ ปลายแขนเสื้อรวบพอดีข้อมือ มีเกราะท้องและเกราะขา ช่วงสะโพกด้านหลังมีแผ่นเกราะทั้งสองด้าน ชุดนี้พัฒนามาจากเกราะในสมัยราชวงศ์ซิง มีลักษณะด้านบนเป็นเสื้อ ด้านล่างเป็นกระโปรงผ้าที่เย็บโดยบรรจุฝ้ายไว้ภายใน แล้วนำแผ่นโลหะมาประดับด้านนอก ในความเป็นจริงชุดนี้ไม่เหมาะกับการรบ แต่จะใช้สำหรับพิธีการ ต่างกับชุดเกราะในสมัยโบราณที่ต้องใช้งานรบจริงที่ทำจากโลหะทั้งชุด พอมาอยู่ในเวทีได้รับการตกแต่งและพัฒนาจนเป็นที่พบเห็นกันในปัจจุบัน (AirlandTyre.com, 2023)

ภาพที่ 3 ชุดเกราะ (เค่า)

ที่มา: ngiew.com (2552)

4) ชุดลำลองใช้กับบัณฑิต จอมยุทธ์หรือชาวบ้านสามัญธรรมดา มีลักษณะเป็นชุดปกเฉียง กระดุมข้าง (สีข้างขวา) ชุดของผู้ชายยาวถึงเท้า เสื้อผ้าข้างทั้งสองด้าน แขนเสื้อกว้าง ชายผ้าสีขาวยาว ชุดของผู้หญิง คลุมหน้า ปกตั้ง ชุดยาวเลยเข่าลงมาเล็กน้อย ชุดลักษณะนี้เป็นเอกลักษณ์ของชุดลำลองที่สืบทอดมานานตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่ง เพิ่งมานิยมกันในสมัยราชวงศ์หมิง ชุดนี้นอกจากจะใช้เป็นชุดลำลองแล้วยังสามารถใช้งานได้หลากหลาย สามารถใช้เป็นชุดที่สวมใส่ภายในก่อนสวมชุดบรรดาศักดิ์หรือคลุมทับอีกที อีกทั้งตัวละครชายยังสามารถใส่โดยไม่ติดกระดุม เพื่อแสดงถึงอุปนิสัยที่เปิดเผย กล้าหาญ (AirlandTyre.com, 2023)

ภาพที่ 4 ชุดลำลองใช้กับบัณฑิต จอมยุทธ์หรือชาวบ้านสามัญธรรมดา (เจ้อ)

ที่มา: ngiew.com (2552)

3. ดนตรีและเครื่องดนตรี

ดนตรีเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยกำหนดบรรยากาศในการแสดง จึงใช้ทั้งเครื่องสาย เครื่องตี และเครื่องดี (William P. Malm, n.d.) ดังนี้

เครื่องสาย ประกอบไปด้วย จิงหู่ เป็นเครื่องสายหลัก มีเสียงแหลมคม ซึ่งจะช่วยเน้นอารมณ์ในละคร และใช้บรรเลงทำนองหลักของจิ้งปักกิ่ง เอ้อหู่ เครื่องสายสองสายที่ได้รับความนิยมในวงการดนตรีจีนทั่วไป มีทำนองการเล่นที่คล้ายกับไวโอลิน มีเสียงทุ้ม เหมาะสำหรับการบรรเลงเพลงที่มีความเศร้าหรืออารมณ์ลึกซึ้ง ให้เสียงนุ่มนวล ใช้ประกอบฉากเศร้า และ เยว่ฉิน รูปร่างทรงพระจันทร์คล้ายพิณจีน ให้เสียงทุ้มกลมกล่อม ใช้ประกอบทำนองรอง เสียงนุ่มนวลเหมาะสำหรับบรรเลงในวงการดนตรีคลาสสิกจีน

เครื่องลม ได้แก่ ซัวนา เครื่องเป่าคล้ายปี่ ให้เสียงดังแหลม ใช้สร้างความตึงเครียดหรือความตื่นเต้น

เครื่องตี ประกอบไปด้วย กลอง ทำมาจากไม้และหนังสัตว์ ให้จังหวะหนักแน่นใช้กำหนดจังหวะและความตื่นเต้น ฆ้องและฉาบให้เสียงที่ดังชัด ใช้ในวงการดนตรีจีนเพื่อสร้างความเด่นชัดในจังหวะ เหมาะสำหรับการเน้นเสียงในฉากสำคัญหรือการเปลี่ยนฉาก และไม้ประกอบจังหวะมักใช้ในการแสดงที่ต้องการการควบคุมจังหวะที่มีความละเอียดและเน้นจังหวะที่ชัดเจน

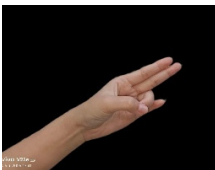
การขับร้องและดนตรีจึงแสดงอัตลักษณ์ผ่านระบบทำนองและจังหวะที่มีโครงสร้างเฉพาะ ดนตรีมีได้ทำหน้าที่เป็นเพียงฉากหลังของการแสดง หากแต่เป็นกลไกหลักในการกำหนดอารมณ์ การดำเนินเรื่อง และการรับรู้ของผู้ชม เสียงร้องและเสียงดนตรีจึงกลายเป็น “ภาษาเชิงสุนทรียศาสตร์” ที่ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตัวละครและคุณค่าทางวัฒนธรรมโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาคำพูดเพียงอย่างเดียว ลักษณะดังกล่าวสะท้อนความเป็นศิลปะชั้นสูงที่ให้ความสำคัญกับความประณีตและความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับความหมาย

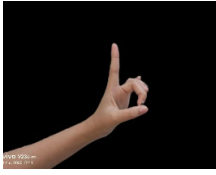
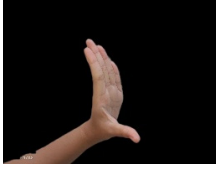
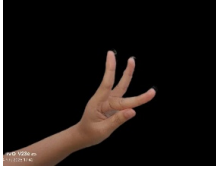
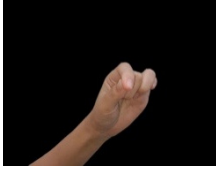
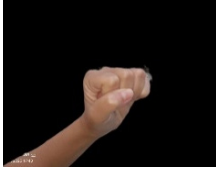
4. กิริยาท่าทาง

ท่าทางลักษณะและท่าทางของตัวละคร มีความสำคัญต่อการสื่อสารบุคลิก อารมณ์ และฐานะของตัวละคร โดยผู้ชมสามารถเข้าใจบทบาทได้ทันทีแม้ไม่เข้าใจภาษา ลักษณะท่าทางสำคัญ ได้แก่ การเดิน เดินแบบนางก้านัล นักรบขุน มือและแขน การจับพัดซี่มือโบกมือ แสดงความอ่อนน้อมและความหมายเฉพาะตาและสีหน้า เหลือบตา ขยับคิ้ว ริมฝีปาก เพื่อถ่ายทอดอารมณ์รัก ความโกรธ หรือความเศร้า (MGR Online, 2552) การเคลื่อนไหวร่างกาย นั่งคุกเข่า หมุนตัว กระโดด แสดงสถานะและบทบาท เช่น การนั่งไขว่ห้าง หมายถึงฐานะสูง ศิลปะการต่อสู้ ตัวละครนักรบแสดงท่าต่อสู้ ฟันดาบ หมุนตัว กระโดดตีลังกา แสดงความแข็งแรงและความสามารถ (AirlandTyre.com, 2023)

การแสดงท่าทางถือว่ามีความสำคัญอย่างหนึ่งในการแสดง จึงอีกประการที่สำคัญคือการใช้นิ้วประกอบท่าทาง ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่ช่วยสื่อความหมาย อารมณ์ และบุคลิกของตัวละครได้อย่างชัดเจน ทำให้การแสดงมีความสมจริงและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น (MGR Online, 2552) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การใช้นิ้วประกอบท่าทาง

รูปแบบการใช้นิ้ว	ท่าทาง	ความหมาย
	ต่อสู้ด้วยดาบ	นักแสดงจะใช้ท่านี้เมื่อตอนที่แสดงทำร้ายดาบ เช่น เรื่อง Farewell My Concubine

รูปแบบการใช้นิ้ว	ท่าทาง	ความหมาย
	ชี้นิ้วเป็นวง	นักแสดงใช้ท่านี้เมื่อถึงบทพูดว่า “ฉันกำลังจะขึ้นสวรรค์” เช่น ในเรื่อง Beauty Defies Tyranny
	แบมือ	นักแสดงชายจะใช้ท่านี้ในฉากต่อสู้
	นิ้วกล้วยไม้	เป็นลักษณะนิ้วของนักแสดงหญิงเพื่อตอกย้ำความเป็นหญิงของตัวละคร
	ทำถือพัดคว่ำ	ใช้นิ้วแบบนี้เมื่อนางถือพัด เช่น ในเรื่อง The Drunken Beauty
	กำหมัด	นักแสดงจะใช้ท่านี้ในฉากต่อสู้

ที่มา: คณะผู้เขียน

ดังที่กล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า “จิ้ว” เป็นศิลปะการแสดงที่ประกอบขึ้นจากหลายองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งหน้า การแต่งกาย ดนตรี ท่าทาง และเรื่องราวที่แสดง ที่แฝงด้วยคติสอนใจ องค์ประกอบเหล่านี้ต่างผสมผสานกันจนกลายเป็นเสน่ห์เฉพาะตัวที่ทำให้จิ้วแตกต่างจากศิลปะการแสดงอื่น ๆ และยังคงตราตรึงอยู่ในความทรงจำของผู้คนมาอย่างยาวนาน

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้งหมดร่วมกัน จะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ของอุปรากรจีนเกิดจากความสัมพันธ์เชิงบูรณาการระหว่างศิลปะและวัฒนธรรม จิ้วจึงมิได้เป็นเพียงการแสดงเพื่อความบันเทิง หากแต่เป็นพื้นที่ของการผลิตและถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านการแสดงซ้ำในแต่ละยุคสมัย องค์ประกอบศิลปะการแสดงชั้นสูงของจิ้วทำหน้าที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน สร้างความต่อเนื่องของความทรงจำทางวัฒนธรรม และตอกย้ำคุณค่าของจิ้วในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงมีชีวิตอยู่ในสังคมร่วมสมัย

การเปลี่ยนแปลงของอุปรากรจีน (จิ้ว) ในบริบทสังคมไทย

อุปรากรจีน หรือ จิ้ว ได้เข้าสู่สังคมไทยพร้อมกับการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย และมีบทบาทชัดเจนยิ่งขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในระยะเริ่มแรก จิ้วทำหน้าที่เป็นศิลปะการแสดงภายในชุมชนชาวจีน โดยมีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ และงานประเพณี เช่น การบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การแก้บน และเทศกาลสำคัญ การแสดงจิ้วในช่วง

เวลาดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ถ่ายทอดภาษา ประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางจริยธรรมของสังคมจีนให้คงอยู่ในบริบทของแผ่นดินไทย

เมื่อสังคมไทยเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ จึงเริ่มมีการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อผู้ชมที่หลากหลายมากขึ้น การแสดงจึงขยายพื้นที่จากชุมชนชาวจีนไปสู่พื้นที่สาธารณะ มีการปรับภาษา การอธิบายเนื้อเรื่อง และการเน้นท่าทางที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้ชมชาวไทยสามารถเข้าถึงได้มากขึ้น จึงในช่วงนี้ทำหน้าที่เป็นทั้งความบันเทิงและเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวจีนกับสังคมไทยโดยรวม

อย่างไรก็ตาม ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สังคมไทยเริ่มเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากอิทธิพลของความทันสมัยและสื่อบันเทิงรูปแบบใหม่ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ และโทรทัศน์ ความนิยมของจิ๋วในฐานะความบันเทิงสาธารณะจึงเริ่มลดลงอย่างต่อเนื่อง บทบาทของจิ๋วค่อย ๆ ถูกจำกัดอยู่ในบริบทของพิธีกรรม งานประเพณี และการแสดงเฉพาะกลุ่มในชุมชนชาวจีนมากกว่าการเป็นความบันเทิงในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย จิ๋วต้องเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล และวัฒนธรรมสมัยนิยม การแสดงจิ๋วจึงอยู่ในภาวะเปราะบางและมีความเสี่ยงต่อการสูญหาย หากขาดการปรับตัวและการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ แม้จะมีความพยายามฟื้นฟูจิ๋วผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม การจัดแสดงในงานเทศกาล และการใช้สื่อดิจิทัล แต่บทบาทของจิ๋วยังคงจำกัดอยู่ในวงแคบเมื่อเทียบกับอดีต ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้จิ๋วลดความนิยมลงในประเทศไทยสามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก อุปสรรคด้านภาษาและการสื่อสาร จิ๋วส่วนใหญ่ยังใช้ภาษาจีนหรือสำเนียงดั้งเดิมเป็นหลัก ส่งผลให้ผู้ชมชาวไทยโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่เข้าใจเนื้อเรื่องได้ยาก แม้ท่าทางและดนตรีจะช่วยสื่อสารบางส่วน แต่ความซับซ้อนของภาษาและเนื้อหาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึง

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบความบันเทิงของสังคมไทย สื่อบันเทิงสมัยใหม่มีลักษณะรวดเร็ว กระชับและตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคยุคดิจิทัล ขณะที่จิ๋วเป็นการแสดงที่มีระยะเวลายาว ใช้สมาธิในการรับชม และต้องอาศัยพื้นฐานความเข้าใจทางวัฒนธรรม ส่งผลให้จิ๋วเสียเปรียบในการแข่งขัน

ประการที่สาม การขาดผู้สืบทอดและนักแสดงรุ่นใหม่ การฝึกจิ๋วต้องใช้เวลานาน วินัยสูง และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจค่อนข้างจำกัด ทำให้เยาวชนไม่สนใจเข้าสู่อาชีพนักแสดงจิ๋ว ส่งผลให้คณะจิ๋วหลายแห่งประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรและต้องยุติการแสดง

ประการที่สี่ ข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและการสนับสนุนเชิงนโยบาย จิ๋วในประเทศไทยส่วนใหญ่อาศัยการสนับสนุนจากชุมชนหรือผู้มีจิตศรัทธามากกว่าการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเป็นระบบ การขาดงบประมาณและพื้นที่แสดงอย่างต่อเนื่องส่งผลให้การดำรงอยู่ของคณะจิ๋วไม่มั่นคง

ประการที่ห้า ภาพลักษณ์ของจิ๋วในสายตาสังคมร่วมสมัย จิ๋วมักถูกมองว่าเป็นศิลปะการแสดงของคนรุ่นเก่าหรือเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้ขาดการเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของคนรุ่นใหม่ และลดโอกาสในการสร้างผู้ชมกลุ่มใหม่ในวงกว้าง

โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงของอุปกรจักรเงิน (จิ๋ว) ในบริบทสังคมไทยสะท้อนพลวัตของการปรับตัวทางวัฒนธรรมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ ขณะที่ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนจิ๋วอย่างเป็นระบบ เพื่อให้จิ๋วสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในฐานะศิลปะการแสดงและมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไทยต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

บทความวิชาการฉบับนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ โดยมิได้จำกัดอยู่เพียงการรวบรวมข้อมูลเชิงพรรณนาเกี่ยวกับอุปรากรจีน (จ้าว) หากแต่เป็นการสังเคราะห์เชิงทฤษฎีและเชิงวิเคราะห์ที่ช่วยขยายกรอบความเข้าใจจ้าวในบริบทประเทศไทยอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้สามารถสรุปได้ดังนี้

บทความนำเสนอกรอบการอธิบายอุปรากรจีนในประเทศไทยในฐานะ “การแสดงเชิงอัตลักษณ์ที่มีพลวัต” (dynamic identity performance) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าจ้าวมิได้เป็นศิลปะที่หยุดนิ่งหรือคงรูปแบบเดิมอย่างตายตัว หากแต่ดำรงอยู่ผ่านกระบวนการต่อรองระหว่างการอนุรักษ์แก่นแท้ของศิลปะดั้งเดิมกับการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย กรอบแนวคิดดังกล่าวช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานศึกษาที่ผ่านมาซึ่งมักมองจ้าวแยกส่วนหรือเน้นเชิงประวัติศาสตร์โดยขาดมิติของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นโครงสร้างการแสดงที่มีความสัมพันธ์ภายในอย่างซับซ้อน องค์ความรู้ในส่วนนี้ช่วยยกระดับการศึกษาจ้าวจากการบรรยายลักษณะภายนอกไปสู่การวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์และการแสดง (performance analysis) ที่สามารถสื่อสารความหมายเชิงนามธรรม เช่น อำนาจ คุณธรรม อารมณ์ และลำดับชั้นทางสังคม ได้โดยไม่มีพียงภาษาเสียง การวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยชี้ให้เห็นว่าจ้าวสามารถสื่อสารข้ามภาษาและวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสะท้อนความเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงที่อาศัยการฝึกฝนและการถ่ายทอดองค์ความรู้

สรุป

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งศึกษาความเป็นมา พัฒนาการ องค์ประกอบทางศิลปะการแสดง และอัตลักษณ์ของอุปรากรจีน (จ้าว) ในบริบทประเทศไทย โดยใช้กรอบแนวคิดด้านวัฒนธรรมศึกษาและการศึกษาการแสดง (cultural studies และ performance studies) เป็นฐานในการวิเคราะห์ บทความนี้ได้จำกัดการนำเสนอเพียงการพรรณนาลักษณะทางประวัติศาสตร์หรือรูปแบบการแสดง หากแต่นำมาสังเคราะห์เชิงองค์รวม เพื่ออธิบายพลวัตของจ้าวในฐานะศิลปะการแสดงและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าจ้าวมีการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ยาวนานและซับซ้อน โดยเริ่มจากการแสดงพื้นบ้านและพิธีกรรมก่อนพัฒนาเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงที่มีระบบแบบแผนชัดเจน เมื่อแพร่เข้าสู่ประเทศไทย จ้าวได้ผ่านกระบวนการปรับประยุกต์ทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านภาษา รูปแบบการแสดง และการสื่อสารกับผู้ชม ส่งผลให้จ้าวในประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากต้นแบบในประเทศจีน แต่ยังคงรักษาแก่นแท้ของศิลปะดั้งเดิมไว้ได้อย่างเด่นชัด ในมิติขององค์ประกอบศิลปะการแสดง บทความแสดงให้เห็นว่า การขับร้อง ดนตรี การแต่งหน้า การแต่งกาย ท่าทาง และการใช้ร่างกาย รวมถึงการใช้เครื่องมือ ทำหน้าที่เป็นระบบสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเอกภาพ องค์ประกอบเหล่านี้ไม่เพียงสร้างสุนทรียภาพของการแสดง หากแต่ทำหน้าที่ถ่ายทอดคุณค่า ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านกระบวนการแสดงซ้ำในแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้ คณะผู้เขียนยังชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ร่วมสมัยของจ้าวในประเทศไทย ซึ่งเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และรูปแบบความบันเทิงสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม จ้ววยังคงดำรงบทบาทสำคัญในพิธีกรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีน บทความจึงเสนอให้มองการอนุรักษ์จ้าวในฐานะกระบวนการทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต ซึ่งต้องสร้างสมดุลระหว่างการธำรงรักษาแก่นแท้ของศิลปะดั้งเดิมกับการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า อุปรากรจีน (จิว) เป็นศิลปะการแสดงที่มีพัฒนาการยาวนานและมีคุณค่าในเชิงสุนทรียศาสตร์และเชิงวัฒนธรรมอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในบริบทประเทศไทยที่จิวได้ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิต ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชนชาวจีน อย่างไรก็ตาม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมร่วมสมัย ความนิยมและบทบาทของจิวในสังคมไทยมีแนวโน้มลดลง ดังนั้น เพื่อให้จิวสามารถดำรงอยู่และถ่ายทอดคุณค่าไปสู่คนรุ่นใหม่ได้อย่างยั่งยืน บทความนี้มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1 การพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อขยายฐานผู้ชม คณะจิวควรปรับกลไกการสื่อสารของการแสดงจิวให้เข้าถึงผู้ชมชาวไทยและผู้ชมรุ่นใหม่มากขึ้น โดยใช้คำบรรยายภาษาไทยประกอบการแสดง การสรุปเนื้อเรื่องก่อนเริ่มการแสดง หรือการใช้สื่อมัลติมีเดียช่วยอธิบายบริบทของเรื่องและตัวละคร แนวทางดังกล่าวจะช่วยลดอุปสรรคด้านภาษา และเพิ่มความเข้าใจในเนื้อหาโดยไม่กระทบต่อแก่นแท้ของการแสดง

ข้อที่ 2 การปรับรูปแบบการแสดงให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้ชมร่วมสมัย คณะจิวควรพัฒนารูปแบบการนำเสนอการแสดงจิวให้กระชับและยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น การย่อระยะเวลาการแสดง การคัดเลือกฉากสำคัญ หรือการจัดแสดงในรูปแบบตอนสั้น (episodic performance) โดยยังคงโครงสร้างหลักและคุณค่าทางศิลปะดั้งเดิม การปรับรูปแบบดังกล่าวจะช่วยให้จิวสามารถแข่งขันกับสื่อบันเทิงร่วมสมัยและสอดคล้องกับพฤติกรรมการรับชมของสังคมปัจจุบัน

ข้อที่ 3 การสร้างระบบการสืบทอดและพัฒนานักแสดงรุ่นใหม่ คณะจิวควรจัดตั้งโครงการฝึกอบรมและพัฒนาศิลปินจิวรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างคณะจิว สถาบันการศึกษา และหน่วยงานด้านวัฒนธรรม การให้ทุนการศึกษา ทุนฝึกอบรม หรือแรงจูงใจทางอาชีพ จะช่วยลดอุปสรรคด้านการขาดแคลนผู้สืบทอด และสร้างความมั่นคงให้แก่การถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงศิลปะในระยะยาว

ข้อที่ 4 การเสริมสร้างการสนับสนุนเชิงนโยบายและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายสนับสนุนอุปรากรจีนในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต โดยจัดสรรงบประมาณพื้นที่การแสดง และโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ควบคู่กับการพัฒนาจิวให้เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความยั่งยืนทางเศรษฐกิจให้แก่คณะจิวและศิลปิน

ข้อที่ 5 การปรับภาพลักษณ์และสร้างคุณค่าร่วมกับสังคมร่วมสมัย หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนด้านการท่องเที่ยวควรส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของจิวในฐานะศิลปะการแสดงร่วมสมัยที่ยังคงรากฐานทางวัฒนธรรม ผ่านการจัดกิจกรรมที่ผสานจิวเข้ากับศิลปะร่วมสมัย สื่อดิจิทัล หรือการแสดงเชิงสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ การสร้างพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมทั้งในฐานะผู้ชมและผู้สร้างสรรค์ จะช่วยลดภาพจำของจิวในฐานะศิลปะของคนรุ่นเก่า และเพิ่มการยอมรับในสังคมวงกว้าง

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่อง “การศึกษาอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงของอุปรากรจีน (จิว) ในบริบทสังคมไทย” สามารถดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์และการสนับสนุนอย่างดียิ่งจาก อาจารย์สุจิตา ตันเลิศ และอาจารย์ ดร. พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ อาจารย์ประจำรายวิชา ประเด็นศึกษาในภูมิภาค กลุ่มแม่น้ำโขง (1454492-65) ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ถ่ายทอดความรู้ ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนกระทั่งบทความฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ คณะผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณ

มา ณ โอกาสนี้ สุดท้ายนี้ คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความวิชาการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่สนใจศึกษาและวิจัยในประเด็นนี้ต่อไป และอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสืบสาน อนุรักษ์ และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมด้านอุปรากรจีนให้คงอยู่ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

- จี๋เซินเตอร์ แชล้งเจ็กเล่าซุน. (2564, 29 เมษายน). การแต่งหน้าจี๋. facebook.com. <https://www.facebook.com/0868066777teck/posts/pfbid028HATxpt8YqeENPPmaoLAFMqVfbeqrX3KWARMxDNuEybuuRkELXxqky5QPZVALconl>
- ณรงค์ชัย จันทร์ปัญญา. (2564, 13 ตุลาคม). 脸谱 (หน้าจี๋) คืออะไร. suixinxuehanyu. <https://www.suixinxuehanyu.com/lianpu/>
- ถ่องแท้ รัตนานันต์. (2559, 26 มีนาคม). ความหมายของคำว่า จี๋. beijingopraggkit.blogspot. https://beijingopraggkit.blogspot.com/p/blog-page_27.html
- พระสันตฑอักษรสาร และ ถาวร สิกขโกศล. (2554). ประวัติจี๋ในเมืองไทย. วารสารจีนศึกษา, 4(4), 1-21. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CSJ/article/view/55091/45737>
- ศิลปวัฒนธรรม. (2565, 5 มิถุนายน). จี๋มาจากไหน ในไทยเคยฮิตขึ้นเจ้าเป็นเจ้าของโรงงิ้วมหรสพชั้นสูงในราชสำนักถึงช่วงโรย. silpa-mag. https://www.silpa-mag.com/culture/article_35077
- Airland Tyre. (2023, February 11). Beijing Opera. airlandtyre.com. https://www.airlandtyre.com/cha/traditional_culture/beijing-opera.html?blogspot.com/p/blog-page_17.html?m=1
- Jiao Feng. (2020, March 10). Peking opera costumes: A display of history, culture, and fine craftsmanship. Chinatoday. http://www.chinatoday.com.cn/ctenglish/2018/ich/202003/t20200310_800196460.html
- KARMART. (2566, 16 มกราคม). หลากมิติอารมณ์ผ่านสีเส้นการแต่งหน้าจี๋. blockdit. <https://www.blockdit.com/posts/63c0d72dbc0c3da524f3f49d>
- MGR Online. (2552, 21 มกราคม). ให้ง่ายสือภาษา. mgronline. <https://mgronline.com/china/detail/9520000007141>
- Ruth Wickham. (n.d.). Makeup, Staging, Costumes and Music. China educational tours. <https://www.chinaeducationaltours.com/guide/culture-peking-opera-staging-music-costumes.htm?>
- William P. Malm. (n.d.). Jingxi (Peking opera). britannica.com. <https://www.britannica.com/art/Chinese-music/Jingxi-Peking-opera>

เกี่ยวกับวารสาร

วารสาร “กฎหมาย” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน มีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องในลักษณะสหวิทยาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้และวิทยาการที่เกิดจากการวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม อีกทั้งยังเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการของนักวิชาการ นักวิจัย ทุกบทความที่ตีพิมพ์ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื้อหาและข้อคิดเห็นในบทความเป็นความคิดเห็นของผู้เขียนไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

Peer Review Process

วารสารกฎหมาย วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นวารสารที่มีการประเมินบทความก่อนตีพิมพ์ (Refereed journal) ทุกบทความที่ตีพิมพ์ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกจากหลายสถาบัน จำนวน 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่เห็นชื่อหรือข้อมูลของผู้นิพนธ์ และผู้นิพนธ์ไม่เห็นชื่อของผู้ประเมิน (Double Blind review)

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความวิจัยและบทความวิชาการ

วารสารกฎหมาย วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ยึดมั่นในหลักจริยธรรมการพิมพ์ตามมาตรฐานระดับนานาชาติ ตามกรอบแนวทางจริยธรรมการตีพิมพ์ของ Committee on Publication Ethics (COPE) ดังต่อไปนี้

จริยธรรมในการตีพิมพ์ของกองบรรณาธิการ

1. กองบรรณาธิการมีหน้าที่จัดทำวารสารให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัย จัดทำวารสารให้มีคุณภาพ บริหารจัดการวารสารแต่ละฉบับให้ออกตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ และเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)
2. กองบรรณาธิการมีความเป็นกลางในหน้าที่ โดยไม่แบ่งแยกความแตกต่างเรื่องเพศ เชื้อชาติ ศาสนา หรือความเชื่อทางการเมือง
3. กองบรรณาธิการได้กำหนดแนวทางสำหรับผู้นิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ (ผู้ประเมิน) อย่างชัดเจน
4. กองบรรณาธิการมีการคัดเลือกบทความในการตีพิมพ์ตามวัตถุประสงค์ของวารสาร มีการอธิบายขั้นตอนและวิธีการตีพิมพ์บทความไว้อย่างชัดเจน สามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์ของวารสาร รวมถึงการจัดการต้นฉบับบทความที่ได้รับเข้ามาอย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ ดำเนินการในกรอบเวลาที่เหมาะสมและจัดการต้นฉบับในทางกลับ ส่งต่อบุคคลที่สามเพื่อเป้าประสงค์สำหรับการประเมินบทความแต่เพียงเท่านั้น
5. กองบรรณาธิการมีระบบการจัดการผลประโยชน์ทับซ้อนของบรรณาธิการ กองบรรณาธิการผู้นิพนธ์ต้นฉบับ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ทำการประเมินบทความอย่างชัดเจน สร้างความเชื่อมั่นได้ว่าข้อมูลของผู้ประเมินบทความจะได้รับการคุ้มครอง และการพิจารณาบทความของกองบรรณาธิการผ่านระบบประเมินของวารสารกฎหมายให้ถือเป็นที่สุด หากมีการเปลี่ยนกองบรรณาธิการคนใหม่จะมีการส่งต่องานทั้งหมด รวมถึงจะชี้แจงให้สมาชิกในกองบรรณาธิการทราบเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางในการทำงาน

อย่างสม่ำเสมอ

จริยธรรมในการตีพิมพ์สำหรับผู้นิพนธ์

1. ผู้นิพนธ์ต้องชี้แจงต่อวารสารภูพานสาส์น วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ว่าต้นฉบับงานเขียนที่เสนอต่อวารสารฯ นั้น เป็นงานที่ผลิตขึ้นเอง และมีการอ้างอิงถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการขโมยผลงานวิชาการผู้อื่น (Plagiarism)
2. ต้นฉบับของผู้นิพนธ์ต้องไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ หรือทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่นไม่ว่าในกรณีใด ๆ
3. ในกรณีที่ผู้นิพนธ์ มากกว่า 1 คน การเรียงลำดับชื่อผู้นิพนธ์ ให้เป็นการตัดสินใจของผู้นิพนธ์ร่วมทุกคน และชี้แจงต่อบรรณาธิการให้ชัดเจน
4. ผู้นิพนธ์ต้องไม่เสนอต้นฉบับซ้ำซ้อนกับวารสารวิชาการอื่นในช่วงเวลาเดียวกันกับที่เสนอต่อวารสารภูพานสาส์น วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
5. ผู้นิพนธ์ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากบุคคลที่สามอย่างชัดเจนในการผลิตซ้ำเนื้อหาและรูปแบบที่มีลิขสิทธิ์ (Text and image)
6. ผู้นิพนธ์ควรต้องระบุแหล่งทุนในการทำวิจัยให้ชัดเจนในต้นฉบับ (ถ้ามี)
7. ในกรณีที่ อาจเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนในประเด็นเกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาที่จะตีพิมพ์ในวารสารภูพานสาส์น วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ไม่ว่ากรณีใด ๆ ผู้นิพนธ์ต้องระบุไว้ให้ชัดเจน
8. ผู้นิพนธ์ต้องแจ้งต่อบรรณาธิการหากตรวจพบว่ามีผลผลิตจากการตีพิมพ์ เพื่อให้ทางวารสารภูพานสาส์น วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้จัดพิมพ์แก้ไขก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะ
9. ผู้นิพนธ์ย่อมมีสิทธิ์ที่จะร้องเรียนหรือขอคำชี้แจงจากบรรณาธิการเกี่ยวกับการตัดสินใจตีพิมพ์ผลงานต่าง ๆ

Publication Ethics for Journal Authors

1. Authors must declare that all work in their submitted piece is original and cite content from other sources appropriately to avoid plagiarism.
2. Authors must ensure that their paper does not contain any libellous matter or infringe any copyright or other intellectual property right of any other people.
3. In case of more than one author, the order of authorship should be jointly determined by all of the co-authors and explained to the editor clearly.
4. Authors must not submit the same manuscript to other academic journals during the same time of submission to Phuphan Sarn journal Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University.
5. Authors must obtain Written permission to reproduce any content from third-party sources (text and images) with copyright.
6. Authors should clearly identify the source of research funding (if any) in the manuscript.
7. In case there may be a conflict of interest in matters relating to the content to be

published in the Phuphan Sarn journal Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University.

8. Authors should inform the editor if there is a significant error in their published piece so that the Phuphan Sarn journal Humanities and Social Sciences, Sakon Nakhon Rajabhat University.

9. Authors have the right to appeal editorial decisions.

จริยธรรมในการตีพิมพ์สำหรับผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความควรมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพของบทความต้นฉบับด้วยความใส่ใจ ความเป็นกลาง และทำงานภายใต้กรอบเวลาที่เหมาะสม

2. ผู้ประเมินต้องแจ้งต่อบรรณาธิการทันที หากมีข้อสงสัยว่าบทความนั้นมีความเสี่ยงต่อการคัดลอก ผลงานทางวิชาการจากที่อื่นมาโดยไม่มีการอ้างอิง

3. ผู้ประเมินต้องชี้แจงกรณีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจเกิดขึ้นในประเด็นเกี่ยวกับบทความที่ตนเอง ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ประเมิน

4. ผู้ประเมินต้องเคารพในข้อมูลลับของต้นฉบับตลอดการประเมิน

Publication Ethics for Journal Article Reviewers

1. Reviewers should assist in improving the quality of a submitted article by reviewing the manuscript with care and neutrality, in a timely manner.

2. Reviewers must inform the editor of any published or submitted content to a specific article they have been assigned to assess.

3. Reviewers must respect the confidentiality of any information in the manuscript during the review process.

คำแนะนำในการเตรียมต้นฉบับบทความของวารสารภูพานสารสิน
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การตั้งค่าน้ำกระดาษ	หัวกระดาษ 2.54 ซม. ท้ายกระดาษ 2.5 ซม. กั้นขวา 2.54 ซม. กั้นซ้าย 3.00 ซม.
ชื่อบทความ	ระบุชื่อบทความภาษาไทย ขนาด 18 pt ชนิดตัวหนา ภาษาอังกฤษ (Title) ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 18 pt ชนิดตัวหนา
ชื่อผู้พิมพ์	ระบุผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) ทุกคนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา ชิดด้านขวาของหน้ากระดาษ
สังกัดและข้อมูลผู้พิมพ์	ระบุ สาขาวิชา, สังกัด ชื่อสถาบัน (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และระบุ Corresponding Author: E-mail ขนาด 14 pt ชนิดตัวธรรมดา ชิดด้านขวาของหน้ากระดาษ
บทคัดย่อ/ABSTRACT	ขนาด 17 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
คำสำคัญ/Keyword	(คำที่ 1), (คำที่ 2), (คำที่ 3) ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อและท้าย ABSTRACT ขนาด 14 pt ชนิดตัวธรรมดา
บทนำ	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
นิยามศัพท์เฉพาะ	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
หลักการ แนวคิด	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
กรอบแนวคิดในการวิจัย	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
วิธีดำเนินการวิจัย	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
- เครื่องมือการวิจัย	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
- วิธีรวบรวมข้อมูล	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
- สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
ผลการวิจัยและการอภิปรายผล	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
องค์ความรู้ใหม่	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
ข้อเสนอแนะการวิจัย	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา
รายการอ้างอิง	ขนาด 16 pt ชนิดตัวหนา เนื้อหา ขนาด 16 pt ชนิดตัวธรรมดา เรียงตามตัวอักษร และจำนวนรายการต้องตรงกันและเท่ากันกับที่ใช้อ้างอิง ในเนื้อหาบทความ

การศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาครูในการสร้างหนังสืออ่านเสริมภาษาจีน
โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์

อรุณทัย บุญชม

A Study of Pre-service Teachers' Experiences in Creating
Chinese Supplementary Reading Books through the Application of
Digital Technology and Artificial Intelligence

แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ทอผ้าไหมย้อมครามบนฐานการวิเคราะห์สภาพปัญหา
เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน บ้านกลาง
ต.ด่านม่วงคำ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

ชนัญญา แสนจันทร์, สิริกรณ เชื้อคนแข็ง,
วัชรภรณ์ สิงห์รัก, ธิญญาพร เหล่าสุวรรณ,
ภิรรัตน์ สุคำภา, นิโลบล ภูระยา,
ภัทรลดา ทองเถาว์

Development guidelines for enhancing the potential of indigo-dyed silk
weaving community enterprise entrepreneurs based on problem
situation analysis for sustainable economic value creation

นวัตกรรมระบบการจัดการห่วงโซ่มูลค่า “กล้าแก่น” จังหวัดสุรินทร์
Innovation Of Value Chain Management System
“Kla Kae Jon”, Surin Province

ลดาวัลย์ ปัญตะยัง, ชนกเนตร ชัยวิชา,
อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์

เรื่องเล่าสกลนคร: การรับรู้ผ่านการประกวดธิดาปราสาทผึ้ง
Sakon Nakhon Narratives: A Study Of Perception
Through The Queen Of Wax Castle Beauty Pageant

ต่อศักดิ์ เกษมสุข

การศึกษาอัตลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงของอุปรากรจีน (งิ้ว) ในบริบทสังคมไทย
A Study of the Identity and Transformation of Chinese Opera (Ngiew)
in the Context of Thai Society

ฉันทิชา พิณสุ, ธุติ พิศาลวชิโรภาส,
นัฐกานต์ เสนาคูณ, ศิริรัตน์ ระวาดวร,
อภิญิตติญา ทองสุทธิ์,
พรชัย ศักดิ์ศิริโสภณ

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสาร “ภูพานสาส์น” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

680 ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000

โทรศัพท์: 0-4297-0214 โทรสาร: 0-4297-0214

เว็บไซต์: <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/ppsj>

E-mail: phuphansarn@snru.ac.th